

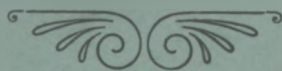
A KOLOZSVÁRI

KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

JELENTÉSE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1903-IK ÉVBEN.



KIADJA :

A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.

Marosvásárhelyi Hírlap 1904.

szék. Igazgatóbizottságának

Köszönettel

A KOLOZSVÁRI
KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
7
JELENTÉSE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1903-IK ÉVBEN.



KIADJA :
A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.
1904.



BCU Cluj / Central University Library Cluj

104507

HIERONYMI KÁROLY

V. B. T. T.

KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISZTER ÚR
Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁHOZ.

2711/1904.

Nagyméltóságú Minister Ur!

A kereskedelmi és iparkamarákról szóló 1868. VI. t.-cz. 3. §-a értelmében kötelességük a kamaráknak kerületük kereskedelmi, forgalmi és iparviszonyairól évenként jelentést tenni.

E törvény rendelkezése és a fennálló ministeri rendeletek utasításai értelmében kerületünk mult 1903. évi közgazdasági viszonyairól szerkesztett jelentésünket van szerencsénk BCU Göttingen / Central University Library csatolva Nagyméltóságodhoz tiszteletteljesen azzal a Kéréssel felterjeszteni, hogy az abban foglaltakat kegyeskedjék jóakaratu figyelmére méltatni.

Kolozsvár, 1904. május hó 19.

A kereskedelmi és iparkamara:

Deisz József s. k.
elnök.

Gámán Zsigmond s. k.
kir. tan., titkár.

Mezőgazdaság.

A tárgyalt év terméseredménye a kielégítő időjárás következtében közepesnek mondható. Búza és rozs az előző évihez majdnem hasonló, zabban sikerültebb s csupán az árpában volt mintegy 80 ezer q-val csekélyebb a hozam. Tengeriben csak a minőség volt kielégítő, mert a mennyiség csak gyenge közepes maradt s minthogy e czikk a föld népének legfőbb táplálékát képezi és az előző év határozottan rossz termése miatt készlet alig volt áthozva, ennél fogva hazarészünk terméseredményének megítélését és az árak kialakulását lényegesen befolyásolta e körülmény.

A termés betakarítása kedvező időjárás mellett bonyolított le, ugyszintén a kellő időben és jól lettek a vetési munkálatok is elvégezhetőek.

A termények értékesítésénél közgazdaságilag kedvezőnek kell minősítenünk ama tényt, hogy a gazdaközönség nem rohanta meg az új áruval a piacokat, hanem bevárták a kedvezőbb áralakulásokat s így magasabb árakat értek el terményeikért.

A termények minősége a zabban kitünő, míg a többiekénél a tengeri kivételével jó közepesnek volt mondható, a mely körülmény az eladások sima lebonyolítását eredményezte.

A terméseredmény a földmivelésügyi ministerium adatai szerint a következő volt:

termett	a kamarakerület 7 megyéjében	az erdélyi összes vármegyékben
buza . . .	2,209.000 q	3,844.200 q
rozs . . .	399.400 „	1,246.000 „
árpa . . .	197.000 „	541.900 „
zab . . .	754.600 „	1,695.300 „

Az előző évi terméshez viszonyítva buza ca. 160.000 q, rozs 350.000 q, zab 40 000 q termett több s csupán az árpa mutat ca. 80.000 q terméssel kevesebb hozamot.

A közreadott fenti kimutatás eredménye most is kizárólag a gazdasági tudósítók jelentése alapján állítottatott össze, mivel a földmivelésügyi ministerium ismételt javaslataink daczára sem vont be a *terménykereskedők* közül senkit sem a *gazdasági tudósítók sorába*, pedig az adatok sikeresebb mérlegelése szempontjából erre — tapasztalatunk szerint — nagy szükség lenne és épen azért, ez alkalommal is megujtjuk ez óhajunkat s annak figyelembevételére kérjük Nagyméltóságodat.

Az egyes termények üzleti lebonyolítása a következő volt:

Búza. Az előző évről kevés készlet jött át s az elért közepes terméseredmény mellett a forgalom vontatott maradt, habár a kereslet miatt az árak emelkedő irányzatot mutattak. Malmaink jó vételkedvet tanusítottak s minőség szerint 50 kgr.-ként 7·25—7·50 koronát fizettek, de miután a brassói malmok nagy mennyiségű búzát kötöttek le idejében, ennél fogva kényszerítve voltak a kolozsvári, a dési és beszterczevidéki malmok szükségletüket Biharmegyéből és Arad vidékéről fedezni. Ilyen kereslet mellett és a láthatáron feltűnt orosz-japán háborúval kapcsolatban megindult híresz-

telések, hogy nálunk is mozgósítás lesz, továbbá a bizonytalan Balkán félszigeti politikai állapotok az árak tartós és szilárd emelkedésére vezettek annál is inkább, mert a termelők és kereskedők, még jobb árak reménye fejében, tartózkodtak készletüket piacra hozni. A külföldi bonyolódott politikai viszonyok folytán 8—8 50 koronára felszökkent árak azonban, a mint a helyzet tisztult, lassan sülyedni kezdett s visszaesett 7·50 koronára, a melyen azonban az év végéig szilárdan meg is maradt. A külállamokban általánosan tapasztalható jó termés miatt búzában kivitelünk alig volt.

Rozs. Az előző évről nagyon kevés készlet jött át a rozsból is, a mely az aratásig 50 kgr.-ként 6—6·25 koronával majdnem teljesen eltogyott. Az új termés mennyiségileg közepes, minőségileg alig kielégítően sikerült, minélfogva bár a katonai kincstár részéről a szokásos kereslet nem hiányzott, mégis az árak 5·50—5·80 koronára sülyedtek, hogy aztán az év végével újra emelkedő irányzatot váltsanak, a mikor 50 kgr.-ként 6·25—6·40 korona volt elérhető. Rozsból sem volt kivitelünk, mivel Ausztria különböző tartományaiban jó termés volt, melylyel szemben — a magas vasuti fuvar mellett — exportunk nem vehette fel a versenyt.

Árpa. A megelőző évről nagy készlet maradt s e cikk kezdetben nagyon el volt hanyagolva, minek folytán 50 kgr.-ként 5·20 korona alig volt elérhető. Későbbben megélenkült az üzlet az által, hogy a sertéshizlalók nagyobb vételeket eszközöltek s az árakat 5·60—5 70 koronára csapták fel. Az új termés mennyiségileg apadást, minőségileg javulást mutatott s a sörárpának alkalmasat sörgyárosaink élénken vásárolták és érette 5·75 - 6·25 koronát fizettek 50 kgr.-ként. Takarmányárpa a belfogyasztásban nyert elhelyezést, melyért minőség szerint 50 kgr.-ként 4·75—5·75 ko-

ronát fizettek. Az év végével az árak estek, mert a gyenge minőség és amiatt, hogy Ausztriában és a szomszéd államokban jó árpatermés volt, kivitel nem tudtunk felmutatni s 5·50 koronás évvégi árak mellett is nagy készletek maradtak eladatlanul.

Zab. E cikkből is nagyobb készletek jöttek át az évre és az új termés is úgy mennyiségileg, mint minőségileg jól sikerült. Ennélfogva a kínálat sürgős volt és kielégítő kereslet mellett a katonai kincstár és a belfogyasztás számára 4·50—4·80 koronás árak mellett kezdetben könnyen talált elhelyezést, különös tekintettel a mozgósítási hírekre. Csakhamar azonban ellanyhult az irányzat és az árak 50 kgr.-ként 4·30 és 4·20 koronára szálltak le, minek folytán a kereskedők által spekulációra összevásárolt nagy mennyiségek, az így ellanyhult árak miatt, eladatlanul készletben maradtak. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tengeri. E cikkből csak kevés és rossz minőségű készlet volt az év elején s habár 50 kgr.-ként 5·80—6 korona magas árak fizettettek, a fogyasztás mégis kénytelen volt Biharból és Bácskából fedezni szükségletet, mert az erdélyrészi készletek kimerültek. A sok helyen használt csiraképtelen vetőmagvak miatt az új termés mennyiségileg közepes, minőségileg azonban jó eredményt mutatott. Ennek folytán szeszgyáraink a tengerit surrogatumokkal, burgonyával és melással pótolták és az új tengeriért 5·20—5·40 koronát szívesen kínáltak. Az árak az év végével 5·50—5·70 koronát értek el és magasabbra azért nem szöktek, mivel sertésállományunk — az évek óta húzódó sertésvész és az utóbbi időben beállt rendkívüli kivitel folytán — nagyon megapadt. Kivitelünk e cikkből sem volt, de importunk is apadt, főleg Romániából, mert a tengeritermés ott is rosszul sikerült.

Kendermag. Az idei termés mennyiségileg közepes, minőségileg jó volt s élénk kereslet mellett a budapesti és bécsi piacon, továbbá a belfogyasztásban nyert elhelyezést és pedig kezdetben 8—8'20 korona árban, míg az év vége felé, midőn a készletek a kimerülés előtt állottak, 8'60 koronát is fizettek 50 klg.-ként.

Bab és hüvelyesek. A terméseredmény átlag közepes és helyenként azon alóli, a minőség azonban nagyrészt kielégítő volt. A fiumei és budapesti piacokról bab után élénk kereslet jelentkezett s az árak 8—8'30 koronán állottak, ami azonban az év végével 7'50 koronára esett vissza.

Heremag. A lóhere- és heremag termés az erdélyi részeken általában kielégítő, kat. holdanként átlag 1 q volt. Igaz, hogy ez az átlag úgy alakult, hogy a termelők egy részének csak 50--80 klg. termésük volt, míg másoknak 100—150, sőt 200 klg., de az össztermést az erdélyi részekben hozzávetőleg mégis 400 kocsirakományra becsülik. Az árak kezdetben szilárdak voltak és elérték a 125 koronát métermázsánként, később azonban a külföldi hangulat nyomása alatt ellanyhultak és 100 kgr.-ként 110—116 koronára szállott alá, míg december vége felé a külföld nagyobb érdeklődése következtében az árak újra megszilárdultak és 120--124 koronára emelkedtek fel.

A termelés és értékesítés elég kedvező volta mellett azonban szomorú jelenségről kell beszámoljunk s ez az, hogy a kis szemű aranka terjedésének észlelése mellett, a *nagy szemű aranka* (*racemosa*) terjedése volt észlelhető csaknem minden vármegyében, de különösen Alsó-Fehér- és Szolnok-Dobokamegyékben és Torda-Aranyosmegye Torda körüli részeiben. Ez a sajnálatos jelenség annál nagyobb baj, mert a racemosás mag tisztítása és a racemosának a lóherével majdnem egyenlő szemnagysága miatt csaknem lehetetlen.

A baj nagyobb elterjedésének megakadályozása érdekében felette kívánatos volna tehát, hogy bár az erdélyrészi kereskedők és gazdák óvakodnának más magnak a vételétől, mint a melyet az Erdélyi Gazdasági Egylet heremagtisztító raktárában a kolozsvári állami vetőmagvizsgáló állomás vezetője a legszigorubbán vizsgál meg és hiteltérdemlőleg és megnyugtatólag ölmoztat.

Az erdélyi lóhere az utolsó évtizedben oly jó hírnévnek örvendett, hogy a távol fekvő országokban is előszeretettel vétetett vetőmagnak. Annál szomorubb, hogy az utolsó időkben bekövetkezett ezen magfertőzések annak jó hírnevét és így forgalmi értékét már a közel jövőben bizonyára csökkenteni fogják, tehát — nézetünk szerint — az államkormányzatnak is kiváló gondoskodása tárgyát kell, hogy képezze e bajon már idejében segíteni, ha nem akarjuk a tetemes pénzforgalmat eredményező ezen kiviteli cikkünk export jövedelmét elszalasztani.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet *heremagtisztító raktárában* az 1902—1903. évi tisztítási szezonban 578¹⁵ métermázsa lóhere- és luczerna-mag lett tisztítás és ölmozás céljából beküldve, míg az 1903—1904. évi tisztítási szezon 1903-ra eső felében 321 q lóhere- és luczerna-mag.

Áruraktár. A kolozsvári áruraktárba az előző 1902. évről be volt raktározva 32568 q különböző termény, jött hozzá a tárgyalt évben 53.890 q termény, kitároltak ebből 62.556 q-át s így az év végén készletnek 23.902 q maradt, 8600 q-val kevesebb, mint az előző évben.

Ezen kívül székhelyünkön „*Erdélyrészi Tárházak*“ cég magánvállalkozásban még egy közraktár is áll fenn. Mindkét áruraktár élvezi a reexpeditionális kedvezményeket.

A tisztán agrár érdekeket szolgáló *közraktári szövetkezetek* az erdélyi részeken is már 5 raktárt bírnak, melyekből a

marosujvári és *nagysármási* kamarakerületünkbe esik. Ezen szövetkezetek hatását figyelemmel kísérjük, de a tudomásunkra jutott információk szerint az a benyomásunk, hogy ez idő szerint még agrár szempontból sem igen válnak be.

Mint nagyobb szabásu vállalkozásról meg kell emlékeznünk a marosvásárhelyi Agrár takarékpénztár r. t. által „*Marosludasi mezőgazdasági termény és áruraktár r. t.*“ czim alatt létrehozott alapításról. A társaság 240 ezer korona tőkével a tárgyalt évben megalakult és az építése is folyamatba vétetett. Egyelőre 400 waggon rakódó-területü, szilárd szerkezetü raktár építése van tervezve a marosludasi vasutállomás mellett, amelynek telke, előállítás, sin-összekötése és teljes felszerelése 140 ezer koronával lett előirányozva. A beraktározott árúra a társaság az Agrár takarékpénztár révén mérsékelt kamatra kölcsönt fog nyújtani. Az igazgatóság Marosvásárhelyen székel. E vállalkozás, tekintettel arra, hogy Marosludas nemcsak kamarakerületünk, de mondhatni az erdélyi részek egyik legnagyobb gabona piacza, ugy a termelők, mint a kereskedők érdekei szempontjából örvendetes és nagy horderejü alakulás.

Vetőmagvizsgáló állomás. *A kolozsvári m. kir. vetőmagvizsgáló állomás* az 1902. év július 1-től 1903. január 30-ig eső évben összesen 842 esetben teljesített vizsgálatot. Az állomást 64 esetben a gazdák, 210 esetben az Erdélyi Gazdasági Egylet, 542 esetben kereskedők és 16 esetben a hatóságok vették igénybe. Beküldtek az állomáshoz 599 mintát, melyeken az állomás 631 vizsgálatot, azon kívül plombázás czéljából még 1229 vizsgálatot végzett, ugy hogy ez összes vizsgálatok száma 1860 volt. Plombozva lett 648 zsák, visszautasítva 581, még pedig 541 zsák lóhere és 107 zsák luczerna lett arankamentességre leplombozva, ellenben 521 zsák lóhere és 60 zsák luczerna vissza lett utasítva, mert

arankás volt. A mintákon végzett vizsgálatok nemei voltak: arankára 468, csiráztatási 144, tisztasági 3, azonosságai 10 és egyéb vizsgálat és meghatározás 6, összesen 631.

Kereskedelmi növények. Komló. Az a nagy anyagi áldozat és figyelem, melylyel földmivelésügyi kormányunk és az ő kirendelt országos szakközege, e kiváló fontosságú kereskedelmi növény termelési ügyét felkarolja, lassan bár, de a biztos fejlődés útjára terelte a komló-kulturát. Az 1903. évben ugyanis az ország komlós kertjeinek területe már 688 kat. holdat tett ki, melyből az erdélyi részekre 338 k. hold, tehát felénél még valamivel kevesebb esett. Igaz, hogy a területek összes termése a hazai sörgyárak komlószükségletének $\frac{1}{2}$ részét is alig képes fedezni, de abból az örvendetes felbuzdulásból ítélve, amely az idej jó árak következtében országszerte tapasztalható volt, reményt nyujtanak arra, hogy közgazdaságunk nagy hasznára, komlókertjeink területe a közel jövőben rohamos növekedést fog mutatni. A komlótermelés az erdélyi részekből indult ki, melynek klimája a termelésre igen kedvező s itt van ma is s itt lesz még a be nem látható jövőben is a súlypont, mivel a segesvári *komló-szövetkezetben* és az állam segélyével ugyanitt épített vásárcsarnokban országos jellegű organumot nyert a hazai komlótermelési ügy.

Kamarakerületünk 5 megyéjében s ezen belül 15 községben vannak komlókertek és pedig Besztercze-Naszód-megye: *Naszód* községben, Kisküküllőmegye: *Bonyha*, *Czikmántor*, *Dicsőszentmárton*, *Kisalmás* községekben és *Erzsébetváros*on, Kolozsmegyében: *Báld*, *Kolozs-Borsa*, *Kajántó*, *Szucsák* községekben és *Kolozsvár* város területén, Szilágymegyében: *Szilágy-Nagyfalun*, Torda-Aranyosmegyében: *Mezőméhes* és *Mezőszengyel* községekben.

A tavaszi fagyok, majd a nyári zivatarok és jégverés

következtében az idei termés helyenként 20—30% károsodást szenvedett. Minthogy azonban az érés, nemkülönben a szedés és szárítás idején az időjárás általában kedvező volt, ennél fogva a komló-tobozok tömörök és a szárítás után is szép zöld színűek maradtak és mivel a cseh komló az idén igen beteges és rossz színű volt, ennél fogva a jelentkezett nagy kereslet mellett, jó áron és hamar elhordták a magyar komlót, annál is inkább, mert a termésünk 78%-a, Magyarországon pedig 76% első minőségű áru volt.

Az idei komló 100 kgr.-jáért ugyanis az erdélyi részekben átlag 392 koronát, a magyarországi részekben 348 koronát fizettek. Az ár különben 150—420 korona között ingadozott, tehát 1903-ban ott kezdődött az ár majdnem, ahol 1901. évben az átlagár állott. A termés 60%-a Ausztriába, 15%-a a Németbirodalomba jutott s csak 25% lett a hazai sörgyárak által elfogyasztva és pedig egy kőbányai és 4—5 magyarországi sörgyáron kívül, a marosvásárhelyi, nászódi, kolozsvári, brassói, beszterczei, tordai és szebeni sörgyárak által.

A terméseredmény az erdélyi részekben 1324 q., kat. holdanként átlag 335 kgr. volt, szemben a magyarországi 2534 q. terméseredménnyel. A legnagyobb terméseredmény 1 kat. hold területen az erdélyi részekben 450 kgr., a Királyhágón túl 447 kgr. volt. Ha az idei átlagtermés és az elért átlagár viszonylatát tekintetbe véve, a jövedelmezőségre számítást teszünk, úgy látjuk, hogy 1 kat. holdra 1313 kor. nyers s 803 kor. tiszta jövedelem esett. Még nagyobb a jövedelmezőség, ha a kat. holdankénti legnagyobb termés és ármaximum viszonylatát tekintjük, mert ez esetben 1890 kor. nyers és 1200 kor. tiszta jövedelem mutatkozott. Ennél fogva az idén a komlótermelés volt a gazdálkodásnak a legjobban jövedelmező ága. Kivánatos volna tehát, ha a hazai uradalmak nagyobb súlyt fektetnének a jól jövedelmező komló-

termelésre, mert még igen nagy az a mennyiség, a melynek beszerzésénél a külföldi és pedig a cseh komlóra vannak sörgyáraink utalva. A hivatalos statisztika adatai szerint ugyanis az 1902. évben

behozatalunk	3721 q
kivitelnél	2617 q volt,

tehát 1104 q lenne az a

mennyiség, melyet a hazai fődözet hiányában külföldről vagyunk kénytelenek beszerezni. Érdekes e statistikánál még azt is felemlíteni, hogy a komló ára 1902. évben q-ként

a behozatalnál 320 korona

a kivitelnél . 170 korona volt,

tehát az árkülönbözet 150 koronát tett, mint a mennyivel drágábban fizették sörgyáraink a cseh komlót a hazaival szemben. Még vagy 252 kat. holdnyi területen lehetne komlót termelni, hogy a hazai szükségletet teljesen fedezni képesek lehessünk.

Mint komlókereskedelmünk életére fontos körülményt, meg kell említenünk, hogy ez évben lépett hatályba a segesvári állomásnak adott azon kedvezmény, mely szerint az oda és onnan az ország határáig szállított komló a máv. vonalain 4% tarifális kedvezményt élvez. A Segesvár környéki és azontúli komlóvidékek e kedvezményt már igénybe véve szállították az idén termésüket. Továbbá a nyáron épült fel a segesvári komlószövetkezetnek *vásáracsarnoka és raktára*, melyeket a nagyobb vevők igen jól használtak ki gyűjtő-állomásnak és raktárnak. Ezen helyiségekben volt szeptember 17-én megtartva a nagyon jól sikerült *országos komlókiállítás*, a melyen 140 hazai komlóminta és abból 80 az erdélyi részekből lett bemutatva.

Dohány. Kamarakerületünk a *dohánytermeléstől* kevesebbet vesz igénybe, mint a mennyire képes volna. Az utóbbi

évben három vármegye területén 28 községben 348 termelő foglalkozott dohánytermeléssel, a kik 880 holdon 4612 mázsát állítottak elő. Legjelentékenyebb része volt ebben Szilágymegyének, 18 termelővel és 4119 mázsával. A beváltási árakból látjuk, hogy egy hold 97 koronától 174 koronáig jövedelmezett. Azt hisszük, hogy ez eredmény buzdításul szolgálhatna e mezőgazdasági fontos ág intenzívebb felkarolására.

Kertészeti termények. Gyümölcskereskedés. A tárgyalt év ápril hó végén és május hó elején jelentkezett fagyos éjjelek gyümölcsstermésünkben országosan rendkívüli károkat okoztak s a korán érő és csontáros gyümölcs termelését tönkretették. A védett területeken és ott, hol a fekvés következtében a természet működése némileg elmaradott volt, a fagyokozta bajok nem jelentkeztek oly elszomorító arányban és nem befolyásolták egyáltalán alma-, körte- és szilvatermelésünket, a melyekből a termés hozam általában kielégítő is volt. E gyümölcsnemek jó hozama — tekintettel arra, hogy a németországi termés az idén sem sikerült — jó árakon könnyen talált piacokat, sőt egyes nagy német cégek utazó ügynökei a helyszínen a fáról vásárolták meg a termést és embereikkel szedették le és osztályozva csomagolták be. A két utóbbi évben jelentkezett nagy kereslet és a kínált magas árak gazdáinkra nem maradtak hatás nélkül, a mennyiben jóleső örömmel kell konstatálnunk azt a dicséretes igyekezetet, a melylyel az eddig nem nagy figyelemben részesült ezen termelési ágat rohamos méretben kultúra alá veszik. Kamarakerületünkben az ujabban beültetett gyümölcsösök területe több száz holdnál is többet tesz ki. Gyümölcsstermelésünk iránti érdeklődés felkeltésére sokat tesznek az egyes gazdasági egyesületek és ezek között is ki kell emeljük a szolnok-dobokamegyei egyesületet, a mely a

mult év nyarán igen jól sikerült *gyümölcskiállítás* is rendezett a gazdák nagy részvétele mellett. Ezen egyesület és a Szamosvölgyi Vasut igazgatósága által kifejtett tervszerű nagy buzgalomnak lehet köszönni, hogy e megyében a gyümölcstermelés az utóbbi évek alatt megsokszorozódott és hogy a megyéből már is igen tekintélyes a gyümölcskivitel. A Szamosvölgyi Vasut 31 állomásáról a tárgyalt évben 742 kocsi gyümölcs és pedig 692 kocsi alma, 43 kocsi szilva, 2 kocsi körte és 5 kocsi dió és mogyoró került szállításra. Szolnok-Dobokamegye egymaga 250 vasuti kocsi almát vitt ki s ebből 180 kocsi mustalma és 70 kocsi csemegealma volt. A teljes kocsirakományban kiszállított alma főleg Kattowitz, Lemberg, Berlin, Chemnitz, Leipzig, Reichenbach, Breslau, Eberbach, Wien, Ulm, Stuttgart, Schwidnitz német és osztrák piacokra irányult, de tekintélyes volt a budapesti piacra történt szállítás is. A kezdetben élénken megindult üzletben a mustalma q-jáért 6—7, a csemegealmáért pedig 11—15 koronát fizettek, később azonban megint ellanyhultak az árak, hogy októberben megint javuljanak és azután az áremelkedés az év végéig szilárd, sőt fokozódó volt. Szilvatermésünkből is tekintélyes belföldi forgalmunk volt a Bánátba pálinkafőzési czélokra, amellet, hogy a gazdáink által helyben kifőzött mennyiség is nagyon tekintélyes lehetett, mert adataink szerint pl. Szolnok-Dobokamegyében a nagybani főzdekben 16.500 hl. szilvaczefre, kisüstökön pedig 32.000 hl. czeferre került kifőzésre.

A gyümölcstermelés fejlesztése körül nagyfontosságú missiót teljesít s ezért külön is meg kell emlékeznünk a beszterczei erdőigazgatóság tevékenységéről, a melylyel a kezelése alatt álló beszterczei állami gyümölcsfaiskola segítségével igyekszik elősegíteni Besztercze-Naszódmegye gyümölcsfaterenyésztését. A faiskola területe a tárgyalt évben

5 holdnál is többel növeltetett s ma már 17 hold 289 m² öltre van kiegészítve, melyben a mult évben berendezett anyagyümölcsös alma-, körte- és szilvafaoltoványok igen szépen díszlenek. A faiskolában ezidőszerint van 6820 drb. 2 éves különböző nemes faju alma-, körte-, szilva- és dióoltovány, 5245 drb. 1 éves alma-, körte-, barack-, cseresznye- és meggyoltovány. Az 1903. évben szemeztetett 5872 drb. alma, körte, szilva, meggy és cseresznye. Az oltoványok nagyon szépen fejlődnek s már egy év mulva a 2 éves csemeték kioszthatók lesznek. A faiskola tervszerinti fokozatos betelepítéséhez a kellő mennyiségű saját nevelésű és különböző faju vadonczokkal is rendelkezik az erdőigazgatóság. Ezen kitünő és szakszerű vezetés alatt álló ezen mintafaiskola már nemcsak kiterjedésénél, de berendezésénél fogva is a város és a vidék díszét képezi és az érdeklődés, melylyel a telep iránt a gazdaközönség viseltetik, biztos kilátást nyújt arra, hogy a vidéknek s általában a megyének már különben is fejlett gyümölcstermelését még helyesebb, fokozottabb és okszerű irányba fogja terelni és ezen hasznos közgazdasági ágat a lakosság egyik tekintélyes jövedelmi forrásává fogja tenni.

Borkereskedés. Az 1902. év végén korán beállott és rendkívül kemény tél még a leggondosabban fedett szőlőkben is érzékeny károkat okozott. Ezzel szemben márczius hó meleg tavaszi dús csapadékos napokkal kezdődött, a természet csakhamar és rohamosan indult fejlődésnek. A kedvező időjárás április első feléig tartott, a mikor hideg, szeles, sőt fagyosra változott.

Május eleje ismét meleg csapadékos volt, a mi a gyümölcsfák és szőlők hajtását tullejre hajtotta, a mikor 16—20-ika között váratlan és országszerte fagyos napok következtek, melyek ugy a gyümölcsösökben, mint a leg-

kedvezőbb magas fekvésű szőlőkben egyaránt 15—40% kárt okoztak.

Az időjárás szeszélye június hónapban — a szőlővirágzásra legfontosabb időben — sem szünt meg. A nap-nap után tartó dús csapadék — a mi a peronospora elleni védekezést is lehetetlenné tette — a virágzást lassu és hosszas folyamuvá kényszerítette, a mi végre is nagymérvű elrugással végződött, ugyannyira, hogy olyfajta szőlők is elrugtak, melyeken máskor rugás soha sem volt észlelhető.

Juliusban végre száraz melegre fordult az idő, de miután most már az év végéig számbavehető csapadék nélkül multak el a napok, ennek következtében a fejlődésre kedvező időjárást most is nélkülözték a szőlőskertek, nagy kárára a szép lendületnek indult szőlőtelepítéseknek, a mennyiben a nagy és tartós szárazság miatt a gyengébb 1—2 éves ültetvények helyenként kiszáradtak. Ilyen viszonytárgyos időjárás mellett a fürtök ritkák, a szemek meg aprók maradtak és különösen a szeptemberi hideg éjjelek megakadályozták még a további fejlődést is, annyira, hogy a szüreti kilátások napról-napra gyengültek. Jégkár — Torda-Aranyosmegye egy részét kivéve — általában nem volt, mégis az abnormis időjárás miatt a terméseredmény még a tavalyi gyenge eredmény felét is alig közelítette meg. A must azonban erős volt, mert 14—22 Bábó-féle klosterneuburgi fokot mutatott a cukortartalom.

Az értékesítési viszonyok a lehető legrosszabbak voltak és kereslet hiányában az eladás vontatott maradt, mert a mármarosai és galicziai zsidókon kívül, kik husvétii bornak szűrték, más idegen vevő nem igen akadt. A mustárak, tekintettel a fajra és minőségre, 24—60 korona között ingadoztak hektoliterenként.

Régi, nehezebb borok még nagy tömegben fekszenek a

termelőknél, azonban ennek értékéhez képest magas árai gátolják az árucikk nagyobb forgalmát. Az ilyen borok csoportjában az Erdélyi Pincze-Egylet fejt ki nagyobb forgalmat, a mely egyesület a földmivelésügyi Minister ur felügyelete alatt áll és épen e körülménynél fogva is kívánatosnak tartanánk, hogy Nagyméltóságod a külállamokba kirendelt *kereskedelmi konzulok* figyelmét kegyeskednék az egyesületre és az általa forgalmazott kitünő minőségű erdélyi borokra nyomatékosan felhívni.

Külön kell kitérnünk székhelyünk borkereskedelmének ismertetésére. Kolozsvár város területére évenként mintegy 1500 hl. olasz bor importáltatik. Ezen kívül tekintélyes a hazai eredetű borbehozatal is, így pl. Eger környékéről az utóbbi pár év alatt átlag 1500 hl., az aradi hegyaljáról mintegy 2000 hl. és ugyanennyi jöhet az erdélyi szász vidékekről. A túl magas / fogyasztási adó azonban Kolozsvár városában határozottan megzsibbasztja a borkereskedelmet. Székhelyünkön ugyanis az áll. fogy. adó hliterenként 12·70 kor. és 6 kor. a városi póttadó, vagyis minden hl. bort 18·70 kor. fogyasztási adó terhel. Olyan magas tétel ez, mely az ország más városaiban szedett fogyasztási adótétellel szemben 4—5 kor. többletet mutat s épen azért a kolozsvári piacz versenyképességét a minimumra redukálja.

A borkereskedelem és forgalom érdekében még rá kell mutatnunk a borvizsgálati díjak magasságából következő abnormitásra. Az itteni áll. vegyikísérleti állomás minden egyes borvizsgálat után 16 korona díjat szed. Ez oly nagy összeg, a mi eleve kizárja a lehetőségét annak, hogy a közvetítő kereskedelem a vizsgálatot igénybe vegye. Egy kereskedő, a ki 5—6 fajbort kap, miként vegye azt vizsgálat alá, hiszen a vizsgálati díj fejében nemcsak hasznát, hanem a tőkéből is egy részt oda kell fizetnie. Ha tehát bortermelé-

sünknek a saját fogyasztó területünkön piacot és forgalmat kívánunk biztosítani, első és főképpen az, hogy az állam a borvizsgálati díjakat olyan, legfeljebb 2 koronás tételben állapítsa meg, a mely a borkereskedőket ne riaszsza el és ne tartsa vissza a vizsgálatról.

A borkereskedés egyik régi panasza a hordóhitelesítéssel járó vesződések, a miket egész biztosan és mindenik fél érdekében kielégítőleg oldana meg a *sulyrendszer behozatala*. Ennél is lényegesebb azonban a *fogyasztási adók* túlmagassága; a míg a bor olcsóbb nem lesz, addig a fogyasztás emelkedésére nem számíthatni.

Borvizsgáló bizottság. A *kolozsvári állandó borvizsgáló bizottság* az 1903 év folyamán összesen 3 hivatalosan beküldött borminta felől mondott szakértői véleményt. A megvizsgált borok közül természetesnek találtatott 2, mesterségesnek 1 mely utóbbira nézve a konyhasóval való denaturálás ajánlatott. A borüledék természetes bortól származott.

Vegyisérletli állomás. A kolozsvári m. kir. *állami vegyisérletli állomás* az 1903. évben összesen 115 vizsgálatot végzett, melyből esett mezőgazdasági vizsgálatra 6, élelmi szer, ital stb. ide tartozó vizsgálatra 48, ásványok, földtermékek, bányatermékek vizsgálatára 38, technológiai vizsgálatra 8, ásványviz-vizsgálatra 2 és gyógyszer és élvezeti cikkek vizsgálatára 3. Az állomást 3 gazda, a kereskedők és gyárosok közül 47, a más foglalkozásu magánosok közül 12, hatóságok, közintézetek, hivatalok stb. pedig 43 esetben vették igénybe.

Állatkereskedés. A tárgyalt évben is szórványosan előfordult száj- és körömfájás és a jelentkezett sertésvész következtében majdnem állandónak nevezhető állatvásár-záratok miatt, az állatkereskedelem a belforgalomban sok

küzdelemmel járt, a beszerzés sok gondot igényelt és költséges volt, minek következtében az árak nagy emelkedést mutattak. A husárok emelkedésére nagy befolyással volt a tartós betegségek miatt bekövetkezett állományapadás is, mely már a kivitelben is erősen éreztette hatását. Az állatok iránti kereslet 10—15 év óta nem észlelt magas árak mellett is nagyon élénk volt és a szükségletet főleg a bécsi és osztrák piaczkon ilyen magas árak mellett is oly kevésre tudta a hazai tenyésztés fedezni, hogy az osztrák fővárosban már arra gondoltak, sőt komoly tárgyalások is folytak az iránt, hogy a kereskedelmi szerződések bár ideiglenes felfüggesztésével mód nyujtassék a tengeren tuli állatok állatbehozatalának elősegítésére. Bár a tárgyalások kormányunk erélyes közbelépése folytán megszakadtak, de mindenesetre azt a hasznot eredményezték, hogy az állatállományban tapasztalt hiányok pótlására gazdáink és az állam maga is nagyobb gondot fognak fordítani, hogy állatkereskedelmünk vesztére, hasonló kényszerhelyzetbe ne kerüljünk. Ide kell iktassuk az állatkereskedőktől hozzánk érkezett azon óhajtást, hogy az állatzárlatok *csak a vészes udvarokra* korlátoztassanak, hogy ez által a többi szállítmányok forgalmazása akadályba ne ütközzék. Az állategészségügyi törvény ide vonatkozó rendelkezésének jelenben gyakorolt szigorú végrehajtása mellett sok veszteségnek voltak kitéve a hizlálók és tenyésztők, mi alól a szabad forgalom érdekében a javasolt mentesítés szükségesnek látszik. Másik óhajtásuk az volna, hogy az államvasutak vonalain legyen életbe léptetve a *gyors élőállat-szállítás* és hogy az erdélyi részekből a nyugati fogyasztó piaczkokra irányuló állatszállítmányok *fúvarkedvezményben* részesüljenek. Ez óhajtások megvalósulását az erdélyi állatkereskedelem versenyképességének érdekei teszik nagyon is kívánatossá.

Szarvasmarha kereskedés. Igás ökrökben, hús-állatokban élénk volt a kereslet és jó árakat fizettek, mert az évben majdnem folytonosan tartó állatzárlatok mellett az értékesítés és a beszerzési mód sok akadálylyal küzdött és mert a betegségek folytán állatállományunk megfogyatkozott. A magyarországi uradalmak részéről erdélyi fajmarhák és különösen igás ökrök iránti kereslet oly arányokat öltött, hogy gazdáink a szükségletet már alig birták fedezni, különösen pedig azért, mert az erdélyi fajok tenyésztésének elhanyagolása mellett, gazdáink a nyugati tarka fajok tenyésztésére vetették magukat. Kivánatos volna ez irányzat megakadályozása érdekében, hogy az állam mintagazdaságok beállítása és külön díjazások útján ingerlőleg hasson az erdélyi gazdaközönségre és rábirja a jó hirű régi erdélyi fajanyag tömegesebb tenyésztésére. Épen olyan fontos kérdésnek kell, hogy tekintsük azt a másik óhajtatást is, hogy gazdáink a jó üszőanyag tenyésztésére a jelenleginél sokkal nagyobb gondot fordítsanak, mert bár örvendetes dolog, hogy az egyes uradalmak a jó bikaanyag előállításában dicséretes versenyre kelnek, de a mellett és azzal kapcsolatosan az üszőanyag szaporítását is ép oly figyelembe kellene részesítették, mint a melyből már most is nagy a hiány.

A hizott marhák a budapesti és bécsi piaczkokon nyertek könnyen és jó árban elhelyezést, sőt a német piaczkokra is tekintélyes mennyiség jutott. Ez utóbbi kivitelünk fenntartása és hazai marhatenyésztésünk fejlődésére tehát káros lenne, ha a tervezett német agrár vámok miatt ezen kivittől elesnénk.

Szeszgyáraink mellett és az egyes uradalmakban a tárgyalt évben is nagyobb mennyiségű marha volt hizlalásra beállítva és a marhakereskedelem kultiválására tekintélyes kereskedő karral rendelkezik kamarakerületünk. Ezen kö-

rökből vett azon régi óhajtást, hogy az államvasutak vonalain a *gyors előállat szállítás* életbe léptetessék és a *fuvar-tételek*, tekintettel a fogyasztási piacoktól való nagy távolságunkra, apasztassék, bátrak vagyunk ez alkalommal és e helyen Nagyméltóságod becses figyelmébe ajánlani.

Sertéskereskedelem. A sertésvész — habár enyhe lefolyású volt — de a tárgyalt évben sem szűnt meg, minek következtében a helyközi forgalom sok akadálylal küzködött. Természetes következmény volt tehát, hogy ily körülmények között az árak ugy a húsnál, mint szalonnánál és zsírnál rendkívüli emelkedést mutattak annál is inkább, mert sertésállományunk az évek óta pusztító vész miatt nagyon megapadt, és mert az amerikai tengeritermés ez évben sem sikerülvén, az amerikai nagy verseny is szünetelt. A sertéshus árának emelkedése nemcsak a helyi forgalomban, hanem a budapesti és bécsi piacokon is megdrágította a husnemüt. A bécsi sertéspiaczon már régóta nem volt oly erős és tartós áremelkedés, mint a tárgyalt évben. Így például márczius hóban 8—9 koronával emelkedett a hizott sertés métermázsája, ami által oly árak érettek el, amilyen negyven év alatt csak egyetlen egyszer fordult elé, de akkor is csak nagyon rövid ideig tartott. A husárak emelkedését mi sem igazolja jobban, mint ha felemlítjük, hogy a tárgyalt év márczius havában az első rendű hizott sertés métermázsáját 130 koronával fizették a bécsi piaczon, míg tavaly ugyanebben az időben 99 korona volt a legnagyobb ár. Ilyen magas husárak mellett, daczára a magas tengeri áraknak, a hizlalás jól kifizette magát és egyben buzdítólag hatott gazdáinkra a tenyészanyag minél fokozottabb előállítására.

A szamosujvári és az iklódi Tischler-féle hizlaldában a tárgyalt évben egy pár ezer darab volt hizlalás alatt, a me-

lyek a bécsi és budapesti piaczkon nyertek jó és könnyű elhelyezést.

Juhok. A tartós nagy körletre kiterjedt állatzárlatok miatt juhkereskedelmünk még a mult gyenge év üzleteredményét sem érte el. Juhkivitelünk már évek óta megszűnt s a belfogyasztás is a zárlatok következtében erősen megcsappant. Gazdáink maradi természete mellett a juhanyag felfrissítése nagyon vontatott, sem a husra, sem a jobb gyapjura való tekintetek nem igen lelkesitik a tenyésztőket. Ilyen állapotok között méltányolnunk kell a beszercei erdőigazgatóság törekvését, mely a juhtenyésztés érdekében már a mult évben megindult uton haladva, erős igyekezetet tanusit, hogy jó példát adjon a kisgazdáknak. A havasi mintajuhgazdaság beállítása már annyira előrehaladt, hogy a Persa havason 2 istálló, 1 emeletes ház a tárgyalt év nyarán teljesen felépítettet, az őszön 800 drb. juh oda fel is hajtatott, melyek a felfogadott juhászgazda és pásztor felügyelete alatt ottan telelnek. A teleléshez szükséges széna fölös mennyiségben termeltetett ugy, hogy esetleges rosz esztendő esetén is kellő mennyiségű tartaléktakarmány áll rendelkezésre. A havasi tanyához vezető ut teljesen elkészült s így a juhgazdaság sikeres eredménye érdekében minden előkészület megtétetett.

Ezen ujabb intézmény feladatát az képezi, hogy egyrészt az értékes havasi legelők okszerű és belterjes kihasználására nézve a lakosságnak mintául szolgáljon, másrészt pedig a vidék lakosságát a tejtermékeknek szakszerű feldolgozásába és értékesítésébe bevezesse. Ezen mintajuhgazdaság azonban a volt naszódvidéki községeknek elhanyagolt juhtenyésztését is hivatva van lényegesen megjavítani, a mennyiben a kiváló törzsnyájból, a lakosságot tiszta és értékes tenyészanyaggal is czélja ellátni.

Lókereskedés. Lókereskedelmünk semmi újat sem produkált. Az előző években Indiába kísérletképpen szállított küldemények habár jól beváltak, az odairányuló kivitelünk nagyobb arányokat még sem öltött. Ennélfogva a hazai s főleg a kincstár számára évenként szokásos bevásárlásokon kívül, még a Balkán államok hadügyi céljaira történt vásárlások okoztak némi élénkséget. A most folyó orosz-japán háboru, különösen ha tartama hosszabb időre fog kiterjedni, valószínűleg nálunk is fogja hatását lókereskedelmünkre éreztetni, a mennyiben kisebb méretben már is történt az orosz kormány részére lóbevásárlás.

Tojáskereskedés. A *tojáskereskedés panaszol* a rossz üzletmenetről ; ehez járult, hogy az év utolsó hónapjaiban megcsappant a tojáskészlet s a szállítók nem voltak képesek a külföldi megrendeléseknek eleget tenni. A tojáskereskedés gócpontja kerületünkben Kolozsvár és Dés ; a tőlünk külföldre szállított mennyiség 1900-ban 235, 1901-ben 126, 1902-ben 244, 1903-ban 190 kocsirakományt tett.

Mézkereskedés. A tárgyalt év rendkívül abnormis időjárása miatt gyenge mézszüretről tehetünk jelentést. A kora tavaszi szokatlan meleg, majd az azt követő esős, hideg és szeles időjárás, ugyszintén a nyár elején sűrűn jelentkezett hűvös esők, végre az őszig tartott folytonos szárazság annyira kedvezőtlen volt, különösen a kevésbé magas fekvésű vidékeken üzött méhtenyésztésre, hogy sem a rajzás, sem a mézelés eredménye ki nem olégithette a méhészeket. A magasabb fekvésű havasi vidékeken és ott, hol az időjárás nem volt ilyen rendellenes, az elért mézszüret közepes lett. Az eredmény 1 méhcsalád után átlag 5—8 kgr. mézfölösleg volt, a mult évi 25—30 kgr.-mal szemben. A méz a helyi forgalmon kívül Oláhországba és Ausztriába lett szállítva, és pedig a pergetett méz 100—120, a lépesméz 140—200

fillérért kilogrammonként. A jóhírű és minőségű erdélyi méz után az említett országokon kívül Német- és Franciaországból, valamint Svájczból is olyan élénk volt a kereslet, hogy a termelők — a rossz termés miatt — huszadrészét sem voltak képesek kielégíteni. Azt hisszük, hogy e jelenséget az erdélyi méznek az április hóban Bécsben tartott nemzetközi méhészeti kiállításon történt bemutatása eredményezte. Viasztermésünk még gyengébb volt, mert a műlépkészítésre való szükségletet sem fedezte s ennél fogva a néhol eladásra kerülő viaszért 280 - 320 fillér magas árt kínáltak kilogrammonként. Pedig viaszból is élénk kereslet volt Oláhország részére, hol a templomokban főleg méhviaszból készült gyertyát égetnek.

Selyemtermelés. A selyemtermelés kamarakerületünkben leendő meghonosítása és fejlesztése ügyét élénk figyelemmel kísérik s a tárgyalt évben sem szüntünk meg buzdító felhívások útján a hatóságok és egyesek figyelmét e fontos gazdasági ág cultiválására felhívni. Maradandóbb eredményt azonban csak Szilágy- és Szolnok-Dobokamegyékben jegyezhetünk fel, a mennyiben Szilágymegyében a volt al-, jelenleg főispán dr. Kaizler György ur és vele karöltve a törvényhatóság tisztviselőkara, továbbá a zsidói uradalom és annak részbeni bérlője Vaska György buzgalma és ügyszeretete folytán a selyemtermelés már is be van vezetve. Szolnok-Dobokamegyében az államépítészeti hivatal az apostol és tudjuk, hogy a hivatal az 1903—904 évi közuti alapból a selyemtermelés bevezetése céljából 2000 koronát irányozott elő szederfák ültetésére. Az ültetés elsősorban a Zsidó felé irányuló törvényhatósági utak befásításával már is foganatba vétetett és ennek befejezte után fog az arra alkalmas többi megyei utak beszegélyezése munkába vétetni. A szilágymegyei szedertaállomány és tenyésztés 1902. évi ada-

taiból kiemeljük, hogy a kiültetett fák száma a 17 ezeret már meghaladta, a melyhez nincs hozzászámítva a zsbíói uradalom tekintélyes faállománya. A selyemtermelés ilyen számbavehető faállomány mellett már eredményeket is tud felmutatni s például az 1901. évi tenyésztésre alkalmas évben 14 községben 91 termelő 1591 kgr. gubót állított elő, melyért 3745 koronát fizetett a szegzárdi beváltó állomás.

Halászat. A havasi patakok benépesítése érdekében a beszterczei erdőigazgatóság dicséretes küzdelme a sok bal-siker daczára a tárgyalt évben sem szünetelt. Ugyanis a két költőtelepen mintegy. 100.000 drb. pisztrángikra helyeztett el az 1903. évben is és az ebből nyert 80% ivadék az Anyies és Szamosvölgy legfelsőbb patakjainak benépesítésére kibocsáttatott. Az igazgatóság kitartó törekvésének és fáradozásának eredményeképen felemlítjük, hogy a pisztráng-tenyésztésre alkalmas oly pataokban, hol a megelőző években a pisztráng alig volt található, ma már eléggé szép állomány van, úgy, hogy ez a továbbfejlődést már biztosítani képes volna, ha az orvhalászatnak gátat vetni lehetne. Fájdalom, a halállomány védelme érdekében — az igazgatóság minden intézkedése, a rendelkezésére álló személyzetnek önfeláldozó szolgálata daczára is — sikert alig tud felmutatni. E részben hathatósabb intézkedések szükségesek és ilyenek mellett is csak úgy volna eredmény elérhető, ha a közigazgatási hatóságok a maguk részéről is hatékonyabb támogatást nyújtanának.

A kolozsvári erdőigazgatóság jelentéséből szomoruan említjük fel, hogy a reketői telepen létesített mesterséges pisztrángtenyészetet a bérlő a tárgyalt évben feloszlatta s így a Kis-Szamoson és mellékpatakjain már évek óta — habár kevés eredménynyel — üzött haltenyésztés megszűnt.

Fakereskedés. A tárgyalt év a fakereskedelemre a hausse esztendeje volt. Már az év elején emelkedő árakkal indult meg a puhafában az üzlet s az élénk és tartós kereslet folytán az árak az év végén m³-ként mintegy 2 korona emelkedést mutattak. Ugyanis egyrészt a félelem a német agrár-vámoktól, mely a német kereskedőket arra készítette, hogy szükségletüket lehetőleg még a kapuzárás előtt szerezzék be, másrészt az erdélyi részek délkeleti vidéke erdőtermékeinek már az előző években megkezdett, de most hatványozott mértékben Angliába való exportja, valamint a főváros és az ország más vidékeinek építkezési szükségletei olyan keresletet teremtettek, a melyek a felhalmozott készleteket nemcsak rövidesen kimerítették, de hosszabb időre is alapot teremtettek az üzletnek. Ennek kell tudnunk azon körülményt, hogy az év végén árverésre került kincstári és más nagyobb uradalmi üzleteket kereskedőink jelentékenyen túlfizették s hogy a faipari új vállalkozásokban kerületünk élénk tevékenységet fejtett ki. Ennek az élénk keresletnek természetes következménye volt a nagy vételkedv s miután nagyobb, több évi kitermelésre való puhafaerdőeladás nem igen volt, az a kisebb, mondhatni napi szükségleteket fedező erdőeladás, a mi mégis előfordult, hallatlan tőárak mellett folyt le. Az egyetlen, tiz évre szóló nagyobb letarolási szerződést a hidegszamosi erdőkre nézve a kincstár kötötte, a melynek az év utolsóelőtti napján megtartott árverésen a kikiáltási áron felül 67%-kal nagyobb árt sikerült elérnie. A *fűrészelt tölgyfa*, mint párisi áru és „boules“, szintén magasabb árt ért el, mint az előbbi évben, sőt a nyers *parkett* nemcsak elérte a 6 év előtti magas árakat, hanem m³-ként 3—4 koronával túl is haladta azt. Különösen áll ez az itthon feldolgozott és felhasználásra kerülő keskeny méretűekre nézve, a mi az építkezés lendületére és arra mutat, hogy a

szolidabb építkezés hazánkban mindinkább tért hódít. Emelkedőben volt a *vasuti talpfa* ára, valamint a német *dongafa* is, míg ellenben a hasított tölgyfaüzlet francia dongában pangott.

Fűrészelt bükkfa kamaránk kerületéből kevés jön forgalomba, annál nagyobb volt azonban a *hasított* áru forgalma „*subbién*“-ben Fiume, *dongában* Fiume és Németország felé.

A szamosmenti fűrésztelepek helyzetében javulást csak nem tudunk jelenteni, mivel a fűrészárúknak a fűrésztelepekről a vasuti állomásokra való szállítása hova-tovább még nehezebbé válik. A szálvavölgyi törvényhatósági közút például annyira rossz karban van, hogy a múlt évben is a faanyag fuvarozásával némelykor hetekig szünetelni kellett. Ezen utvonal egy kis része ugyan a tárgyalt évben államköltségen újraépítettett, a mennyiben a legszükségesebb partvédő felépítése befejeztetett, hanem ez az építés az államsegélyt és a másoldalról rendelkezésre állott alapokat teljesen kimerítette s azért maga az uttest több szakaszon annyira rossz állapotban maradt, hogy épen a tárgyalt évben emberélet is áldozatul esett annak. Ez a körülmény sajnos bizonyítékot nyújt arra, hogy ezen az uton a fuvarozás életveszélyes. Ez okból, de nem kisebb tekintettel a forgalmi és kereskedelmi érdekekre is, bátrak vagyunk a már régóta felhangzó panaszokra rámutatva arra kérni Nagyméltóságodat, kegyeskednék *az utvonalat teljes államköltségen kiépíttetni*, mert a törvényhatósági utalap erre a tekintélyes teher elviselésére időtlen idők mulva sem lenne képes, már pedig az ut jókarba helyezése mellett olyan rendkívüli érdekek egész sora szól, melyek orvoslása halasztást már alig tűrhet.

Kamaránk egész területét felölelő beszterczei és kolozsvári erdőigazgatóságok által kezelt erdőségekből a tárgyalt

évben 3835₄₂ kat. hold erdő lett kitermelve 396.821 m³ és pedig tulnyomó részben fenyő rönk és szálfá alakjában. Ebből a besztercei erdőigazgatóságra 2449₃₇ kat. hold és 314.340 m³, míg a kolozsvári erdőigazgatóságra 1386₅ kat. hold és 82.481 m³ esik.

Ezen fakészletekből részint a beállított fűrészeken feldolgozva, deszka, zsindely és más fűrészelt áru lett készítve s onnan vasuton a belföldi és külföldi piacokra tovább szállítva, részint pedig a besztercei havasokból főleg a szálfák tutaj alakjában lettek a Tiszán Szegedig leusztatva vagy a Románia felé eső erdőkből Galaczig usztatva. Az idei tél a faanyagának az erdőből való kiszállítására igen kedvező volt, épen úgy az usztatás is szerencsés körülmények között volt teljesíthető, miért is pl. a besztercei faipari r. t. az idei tutajozást nagy mértékben és sok megtakarítással forszírozta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E jelentésünk során ki kell térnünk azon, a szaklapokban és hírlapokban is szóvá tett és kamaránkkal önállóan is közölt ügyre, amely a romániai magas vámtarifában sérelmet lát, a Romániával határos erdőségeink fakészletének előnyös értékesítése körül. A gömbölyű fa m³-re rárótt 4 frank román vámtétel miatt a magyar fa Romániába csak mint transitó áru vihető be. Ha a romániai vámtarifát a mostani m³-kénti 4 frankról 1 frankra lehetne redukálni, akkor a magyar fát a kereskedők képesek lennének Romániában fűrészárura feldolgozni s a feldolgozott anyagot a világpiacra bocsátani. S míg a mai viszonyok mellett a magyar nyersfának keleten csak Bessarabia a főpiacza, addig az előbb említett esetben a Romániában felfűrészelt magyar fa az összes európai piacokra lenne szállítható. A Románia felé gravitáló erdőségeink pedig összehasonlíthatlanul magasabb áron kelnének el, már csak azért is, mert a romániai feny-

vesek minőség tekintetében jóval a miénk mögött állanak s a romániai fakereskedők szívesen vásárolnának tőlünk, mert ott tiszta luczfenyő állagok nagyobb tömegben már ritkán is találhatók.

Mint a besztercei erdőigazgatóság kezelésére bizott erdők jövedelmezőségére lényeges befolyással bíró körülményt, még meg kell említnünk, hogy az elkészült üzemtervek alapján az 1905. év július 1-től kezdődőleg 10 évi kihasználás mellett 4585₅₈ kat. hold erdő van eladásra kijelölve, melynek nyilvános árlejtése a tavaszon fog megtörténni. Ez a körülmény taiparunk újabb fellendülésére kedvező kilátást nyújt.

A besztercei erdőigazgatóság jelentéséből végre még kiemeljük, hogy a használatokkal párhuzamosan a letarolt és felújításra előkészített vágásterületek az 1903. év tavaszán is újra lettek erdősítve. Nevezetesen az összes erdősítésekből természetes uton — magról kelt csemetével — felujult 394 hold vágásterület; mesterséges uton — csemete ültetéssel — újra erdősített 2690₃₄ kat. hold vágásterület, mely erdősítésre összesen 6,420.000 drb 3 - 4 éves tulnyomó részben luczfenyő, kevés részben veres fenyő csemete lett felhasználva. Az erdősítés eredménye a tavaszi esős, kedvező időjárás mellett mintegy 90% volt.

Az erdőterményekből előállított árúkból kamarakerületünk vasuti állomásain a tárgyalt évben mintegy 24.038 kocsiforgalom volt és pedig épület- és haszonfából 17.031, tűzifából 4908, cser és gubics 1151, donga 24, faszén 44 és fakéreg 880 kocsirakomány.

Cserkereskedés. A fellendült fakereskedelemmel lépést tartott a cserüzlet is. A németországi és kis mértékben az ausztriai piaczokról jelentkezett élénk kereslet és a kinált jó árak folytán a szállítások fokozódtak és nyereséggel járt

az üzlet. A területünkön átfutó vasutak adatai szerint ugyanis a tárgyalt évben 1389 kocsirakományt tett ki a feladott cser mennyisége, ami az előző évben kimutatott 1133 kocsirakománnyal szemben 256 waggon emelkedést jelent

Változások az iparálladékban. Az 1903. év folyamán kamaránk területén összesen 1665 ipari és 995 kereskedői, tehát mindössze 2660 üzlet keletkezett. Ezt az eredményt az 1902. évben keletkezett 1244 ipari és 939 kereskedői üzlettel szembeállítva, az ipari üzleteknél 421, a kereskedelmi vállalatoknál pedig 56 szaporodást látunk, vagyis mindössze 477-el több új vállalat keletkezett a tárgyalt évben. Az újonnan keletkezett 1665 *ipari vállalat* az egyes foglalkozási ágak szerint a következőleg oszlik meg és pedig: kovács 123, épület- és műlakatos 19, bádogos 22, kocsigyártó és kerekas 58, órás 9, fazekas 13, kádár 6, asztalos 88, timár 22, szijgyártó 11, kelme és fonalfestő 7, kárpitos 10, szabó és női szabó 90, szücs 36, kalapos 8, czipész és csizmadia 236, kisebb mosó vállalat 5, fodrász és borbély 37, könyvkötő 6, malom és molnáripar 99, sütő és pék 36, cukrász 8, mézesbábos és pogácsasütő 8, hentes 53, mészáros 140, aprómarhaszuró 31, szeszgyártó 4, pálinka- és likörkészítő 5, szikvizgyártó 7, olajsajtoló 9, építőmester és építővállalkozó 13, kőműves 40, ács 45, szobafestő 17, képményseprő 10, nyomdaipar 11, fényképész 18, vendéglő, szálloda, korcsma 134, kifőző és ételmezési vállalat 20, kávéház és kávémérés 10, bérkocsiipar 41, és egyéb jelentéktelen iparágak 100, tehát összesen 1665 ipari vállalat. A 995 *kereskedői üzletből* esik: mezőgazdasági és állati termékekkel való kereskedésre 59, épület- és tűzifa-kereskedésre 21, vaskereskedésre 4, varrógép és kerékpár-kereskedésre 5, agyagáru és üvegkereskedésre 8, bőrkereskedésre 7, diszmű-

árukereskedésre 7, kézmű és rövidárukereskedésre 39, divat-árukereskedésre 39, ruhakereskedésre 11, déligyümölcs és cukorkakereskedésre 5, fűszer és gyarmatárukereskedésre 20, fogyasztási szövetkezetre 4, fűszer és vaskereskedésre 3, szatócsüzletre 543, tojás-, tej-, sajt- stb. kereskedésre 18, hentesáru és élelmiszerkereskedésre 12, borkereskedésre 4, szénkereskedésre 4, kőolajkereskedésre 4, könyvkereskedésre 14, zsidóüzletre 3, vegyeskereskedésre 54, cséplési vállalkozásra 43, pénzügyintézet és hitelszövetkezetre 17, temetkezési intézetre 5, a jelentéktelenebb kereskedelmi üzletekre 42, vagyis összesen 995

Figyelemre méltó, hogy a kereskedelmi vállalkozásoknak több mint fele a szatócs üzletre esik (543; tavaly 454), ami arra mutat, hogy a lakosság nagy része állandó elhelyezésre nem találván, az ily vállalkozás útján igyekszik mindennapi kenyerét megszerezni; nyomorult és kevés sikerrel, még kevesebb fontossággal bíró vállalkozások!

Nem mulaszthatjuk el itt megjegyezni, hogy a tárgyalt év javára mutatkozó 477 számbeli többletnek legalább is 60 — 70%-a az olyan ipari és kereskedési üzletekre esik, a melyek iparjogosítvány nélkül már az előző években keletkeztek és csak kamaránk közbelépése folytán lettek ez évben az illetékes I. foku iparhatóságok által iparjogosítvány váltására utólagosan kötelezve.

Ennélfogva a tárgyalt évben mutatkozó többlet csak látszólagos és ha tekintetbe vesszük a megszünésekről hivatalosan beérkezett üzletmegszünések 688 számát is, az esetben épen visszaesérről kell jelentést tennünk, ami a nyomott közgazdasági viszonyok és teljes munkahiány mellett a kisipar terhére számolható el.

A kamarakerület területén működő I. foku iparhatóságoktól az 1903. év folyamán beérkezett összesen 402 ipari

és 286 kereskedői, vagyis mindössze 688 üzlet *megszűnésére* vonatkozó iparálladék változási értesítés. A 402 ipari megszűnési esetből 305 a képesítéshez kötött iparágakra, 97 a képesítéshez nem kötött iparokra és 286 kereskedői üzletekre esett.

Az ipari és kereskedői üzletek megszűnésének egy része nem jut tudomására az I. foku iparhatóságoknak, mert az iparosok és kereskedők üzletük megszűnését sok esetben bejelenteni elmulasztván, az iparhatóságnak sincs módjában minden egyes üzletmegszűnési esetről a kamarát pontosan értesíteni. Ezen visszás helyzet megszüntetésére sürgős intézkedés lenne teendő, talán oly irányban, hogy a *községi előljáróságok — körjegyzők — legyenek kötelesek minden üzletmegszűntetési esetet az illetékes I. foku iparhatóságnak hivatalból haladéktalanul bejelenteni.*

Az ipari törzskönyvi adatszolgáltatás menetére nézve általánosságban fel kell e helyen még azt is emlitenünk, hogy a m. kir. Központi Statisztikai hivatal a legutóbbi népszámlálás eredménye alapján feldolgozott ipari törzskönyvi lapokat a jelen év közepén kamaránknak is rendelkezésére bocsátotta s hogy a leküldött 27.000 drb. törzslapot számláló nyersanyag megfelelő feldolgozására, kiegészítésére stb. vonatkozó munkálatot azonnal folyamatba is vettük, azonban ez az igen fontos és széles körűtekintést igénylő feladat, bárha ide vonatkozólag minden elkövettetett is, ez év folyamán befejezhető nem volt és így ebben az évben sem sikerült a kamara ipari törzskönyvét teljesen beállítani és megfelelően rendezni.

Ami a kamara *házasági törzskönyvét* illeti, ez teljesen rendezve van, az ide vonatkozó említésre méltó adatok a következők: *Házalási engedély* 1903-ban kiadatott 132, meghosszabbított 62, tehát van a kamara területén ez idő

szerint összesen 194 érvényes engedélylyel bíró házaló, akik közül külföldön egy sem házal. Általában házalóink működése jobbra csak a lakhelyük közvetlen vidékére terjed ki, amiből elég világosan tűnik ki, hogy mennyire haszon nélküli nekünk az Ausztriával közös és kölcsönös házalási ügy közössége, mert mi nem megyünk Ausztriába házalni, míg a szomszéd állam teljes mértékben kihasználja a vámterület közösségét és eláraszt házalóival. A házalók létszámából Kolozsvár sz. kir. városra 19, Kolozsmegyére 50, Alsó-Fehérmegyére 13, Besztercze-Naszódmegyére 3, Kis-Küküllőmegyére 1, Szilágymegyére 32, Szolnok-Dobokamegyére 76 esik, míg ellenben Torda-Aranyosmegyében egyetlen házaló sincs.

A házalók közül 83 rövidárúkkal, 16 templomi ruhákkal és egyéb szerekkel, 20 vászonneműekkel, 5 szövet- és gyapotárúkkal, 6 templomi gyertyákkal és szappanokkal, 4 szentképekkel, 4 kőedénynyel, 8 kézműárúkkal, 16 kalotaszegi faragott butorokkal, 11 üveg és porcellánárúkkal, 4 fonál, czérna, gombneműekkel, 11 pedig egyéb jelentéktelen árukkal házal.

Uj gyári alakulások. A tárgyalt évben, a mult évi 12 vállalattal szemben, 23 uj gyár keletkezéséről tehetünk jelentést. Az uj alakulások legnagyobb része, mint az előző években is tapasztalható volt, a malom-vállalatokra esett, a mennyiben 15 számmal képviselik e foglalkozási ágat a kimutatásban. Jelentőségükre nézve tájékozást nyújt az a körülmény, hogy alaptőkékük egyenként 4—20 ezer korona között mozog s hogy a 15 vállalatban együttesen 145.400 korona tőke van befektetve s 30 munkást foglalkoztatnak. Ennélfogva egyre-egyre még 10 ezer korona tőke és 2—2 munkás sem esik.

Eltekintve azonban a kolozsvári cserörlő és gőzfaaprító teleptől, a mely tulajdonképen csak a tulajdonos személyc-

ben történt változás folytán került a kimutatásba, továbbá egy hidalmási kisebb gépjavító és egy kolozsvári sóörlő malomtól, amelyek azonban már a produktív iparhoz számithatók és 20 ezer korona tőke mellett 19 munkást alkalmaznak, a folyó év új alakulásai között igen tekintélyes gyári vállalkozásokkal találkozunk. A kimutatásban ugyanis 1 mezőgazdasági szeszgyár 80 ezer koronával és 6 munkással, egy téglagyár 12 ezer koronával és 18 munkással, továbbá 2 fűrészgyár 380 ezer koronával és 148 munkással, meg egy butorgyár 100 ezer korona tőkével és 25 munkással szerepel, vagyis legkivált a faipar kultiválására alakult igen tekintélyes vállalkozást és gyáripari emelkedést jegyezhetünk fel a tárgyalt évről. Megjegyezzük, hogy ezen vállalatok a tárgyalt évben valamennyien üzemben voltak és a kimutatásban nem szerepeltettünk még egy több százezer korona befektetéssel meginduló fűrészgyárat, mert ez a vállalat a tárgyalt évben még csak a berendezkedés stádiumában volt.

Az 1903. évi új gyári alakulásra a részletes kimutatást az alábbiakban adjuk:

A gyáros neve	Iparág	Befektetett tőke	Munkások száma
		korona	
Gr. Teleki László Gyula	gőzfűrész és gőzmalom	200000	50
Milch Oszkár	gőzfűrész	80000	98
Baumann Arnold	gőzerőre berend. asztalosműhely	100000	25
Ilyés Viktor	mg. szeszgyár	80000	6
Schmidl és Ungár	gőzfavágó és cserőrlő telep	10000	12
Szász András	téglagyár	12000	18
Goldstein Jakab	gépjavitó műhely	8000	6
Boskovics József	sóórló	2000	1
Kamla Vilmos	gőzmalom	6000	2
Tóth József	«	20000	2
Binder A. Gusztáv	«	8000	2
Sigmond Ákos	«	6000	2
Bercsán Gávrila	«	5000	2
Feinstein Fülöp	«	16000	4
Csaholy Gyula	«	4500	2
Antal Jakab	«	12000	2
Enyedi Gerzon	«	4000	2
Haris Jenő és társa	«	11400	3
Fery Józsefné	«	4000	2
Mezey Kálmán	«	12000	2
Kiss Károly	benzinmalom	8500	1
Keserű A. Gyula	«	10000	1
Bretter József	«	18000	2
Összesen:		637400	247

Állami támogatás. A tárgyalt évben az állami támogatás részben munkagépek adományozásában, részben pedig pénzübeli segélyezésben, vagy állami kedvezmények nyújtásában nyilvánult meg. Ebben az évben területünkről részint kamaránk útján, részint közvetlenül 24 esetben kérelmezett munkagép, pénzübeli vagy kölcsönsegély és állami kedvezmény, mely esetekkel együtt az 1900—1903. évekre terjedő idő alatt az állami támogatás iránt folyamodó vállalatok száma

összesen 110-et tett ki. A beadott 24 folyamodványból, ide értve az 1902. év végéig el nem intézett 4 kérést is, összesen végleg elintézését nyert 23 ügy, egy magától tárgytalanná vált, mivel folyamodó időközben elhalálozott, 4 pedig az év végével még tárgyalás alatt áll.

Az elintézését nyert 23 segélyezési ügyből 13 a folyamodókra nézve kedvező elintézését nyert, míg ellenben 10 kérelmező beadványa különböző okokból nem teljesített. A tulajdonképeni támogatásra összesen 20.050 korona lőn fordítva. Ebből az összegből a dési ipari hitelszövetkezet és ennek három szakcsoportja 2500 k., a Balázsfalva és vidéke, továbbá a Szilágysomlyó és vidéke ipari és gazdasági hitelszövetkezetek egyenként 800—800 k. berendezési segélyt; a kolozsvári ipartestületi hitelszövetkezet 6000 k. feltételesen visszafizetendő segélyelengedést, ennek a hitelszövetkezetnek faipari szakcsoportja pedig 1440 k. első évi üzleti költség segélyt és gépekre 5700 k. át, a kolozsvári (Heinrich József) ásvány- és gyógyszappangyár a részére engedélyezett segély első részlete fejében 2000 k.-át kapott. A tordai timár-ipartársulatnak 1 géptartozék, Fernengel Márton erzsébetvárosi czipésznek egy gomblyuk-varrógép lett összesen 810 k. értékben beszerezve.

A felsorolt adományozásokon kívül ebben az évben feltételesen visszafizetendő segély czimen folyóvá tétetett: a Dési iparhitelszövetkezet részére 12.000 k., ennek a hitelszövetkezetnek három szakcsoportja részére 4850 k., a Balázsfalva és vidéke ipari és gazdasági hitelszövetkezet részére 8000 k. és a Szilágysomlyó és vidéke ipari és gazdasági hitelszövetkezet részére 12.000 k., vagyis összesen 36.850 k.

Az előző években állami támogatást nyert vállalatok közül kettőtől a gépek, és pedig az egyik esetben engedmé-

nyesnek tönkrementje, másik esetben pedig a kikötött feltételeknek be nem tartása miatt elvették. Az így rendelkezésre jutott munkagépek közül a mosógépek most is üzemben kívül helyezve raktároltatnak, míg a kefekötőgépek és szerzők egy kolozsvári kefekötőmester gondozása mellett az összes kefekötők használatára adták át.

Állami kedvezmények a tárgyalt évben egy esetben adták és pedig a tordai gipsz- és műtrágyagyár részvénytársaságnak 10 évre.

Állami beruházási törvény. A 250 milliós beruházási kölcsönt a miniszter ur május végén terjesztette a ház elé. Nagy volt a meglepetés, midőn az iparos világ látta, hogy abból a magában sem nagy összegből mily kevés jut az iparnak s ez is 5 évre, 40—45 milliónyi adagokban. Bezzeg másként járt el Ausztria, amely még a múlt évben félmilliárd kölcsönt eszközölt a parlamenttől és azt kizárólag a tengő ipar felelevenítésére fordította s munkához juttatta az erőszorult vállalatokat, úgy, hogy nem voltak kénytelenek elbocsátani munkásaikat.

Iparos segéd munkások továbbképzése. A székhelyünkön már 11 évet meghaladólag tartani szokott vasárnap délutáni *felolvasások* az iparos segédek számára a tárgyalt évben sem szüneteltek, amennyiben az 1903—1904. évi előadási cyclusban is 18 előadást tartott a bizottság, az iparos közönség dicséretes részvétele és érdeklődése mellett. Az előadásokat rendező bizottság ernyedetlen buzgalmát és kitartását évről-évre fokozatos eredmény kísérte és ma már konstatálhatjuk, hogy e hasznos közművelődési intézmény céljainak teljesen megfelel és nélkülözhetlen szükségét képez. Ezen eredmények alapján és a jelentkezések folytán is kamaránk szükségesnek látta kerületünk más nagyobb ipari pontjaira is kiterjeszteni ez intézményt és az Országos Bizottság elnökségét és

Nagyméltóságod figyelmét is felkértük e tervünk megvalósítása érdekében, sajnálatunkra azonban javaslatunk mind-
ezideig nélküli az érdemleges választ. A vidéki ipari érde-
kek gondozása — nézetünk szerint — pedig megérdemelné
azt az áldozatot, ami a rendezéssel felmerülne s a melynek
elvállalását kérelmeztük volt. Kamaránk a maga részéről
szívesen járulna hozzá a szokásos és aránylagos anyagi
eszközökkel és a rendezés teljes munkaerejével, mert a szük-
ségletről és az intézmény hasznos befolyásáról meg van
győződve s az elérendő eredmény bizonyára arányban állana
a reá fordított költségekkel.

Strike mozgalmak. A tárgyalt év sem maradt *strike moz-
galom* nélkül, de a tavalyi kőmives segédek bérmozgalmával
szemben az volt a különbség, hogy a november hó 2-től
7-ig tartott *nyomdász-segédek strikeje* a munkaadók teljes ve-
reségével végződött, amennyiben addig nem álltak munkába,
míg minden követelésük teljes kielégítést nem nyert.

Fürdőügy és ásványvizkereskedés. A tárgyalt év késő
őszéig tartó száraz, meleg időjárás kiválóan alkalmas volt
fürdőzésre, miért is a fürdők látogatottsága a múlt évi ered-
ménynyel szemben örvendetes emelkedést mutat. A tárgyalt
évben ugyanis a beszerzett adataink szerint az erdélyi 17
fürdőt ugyanis összesen 82.712 személy látogatta a múlt
évi 64.133 fürdővendéggel szemben. Ebből e számból 504
Romániából és 56 más országból jövő vendég volt, míg a
fenmaradó 82.052 személy hazai származású. Más szem-
pontból tekintve e számokat, 6778 személy állandó és
75.934 személy a futó vendégekre esik. Fürdőink nagyobb
látogatottságát — köztudomás szerint — a nehéz közleke-
dési viszonyok és a kényelmi szükségletek nem kellő mér-
téke akadályozza s minthogy e tekintetben az orvosláshoz
nagyobb tőkebefektetés szükséges, vállalkozás hiányában is

nagyon lassu haladásra van kilátás. Épen azért örömmel hallottuk, hogy a borszéki fürdő a tárgyalt évben egy jónevű vállalkozó kezeibe került, aki nagyszabásu befektetések által modern fürdőt óhajt berendezni és az ásványvizben fekvő mérhetlen kincsek kiaknázását is fokozottabb méretekben fogja eszközölni. Hasonlóképen örömmel említjük fel a pénzügyi kincstár azon tervét is, mely szerint a vizaknai sósfürdőt 1 millió korona befektetéssel világfürdővé óhajtja fejleszteni és e célból a terv már munkába is vétetett.

A legnagyobb szabásu és hatásában a legkimagaslóbb azonban az a terv, amelyet a magas kormány a beruházási kölcsönből óhajt keresztülvinni a *székely körvasut* megépítése által. A szóban forgó vasut kiépítése nemcsak a fürdők és ásványvizkereskedelem fellendülése szempontjából, hanem a Székelyföld általános gazdasági érdekei szempontjából is megbecsülhetlen szolgálatokra lesz hivatva és a vasut kiépítése egy régi és méltányos óhajtás megvalósítását is jelenti.

Ásványvizkereskedelmünk forgalmi tőke hiányában s a nehézkes és költséges szállítás mellett *csak tengődik*. A forgalom némi csökkenést mutat, amennyiben az idei 6,164.142 liter a mult évben kimutatott 6,256.726 literrel szemben 91 ezernél is több literrel apadt. Ha a várva-várt körvasut kiépül s ha vállalataink a külföldi minták után indulva, valamivel több élénkséget és áldozatot tanusítanak az ásványvizek reklamozása körül, hiszszük, hogy a forgalom emelkedése rövidesen megkétszereződik.

Kazánügy. A kazánok számában a mult évi 762 használatban állott gőzkazánal szemben 52-vel emelkedést találunk, amennyiben a hivatalos adatok tanusítása szerint a tárgyalt évben 814 kazán volt működésben. Ebből a számból az ipari célokat 345 — a tavalyi 322-vel szemben — 23-mal több szolgálta. Épen ugy a mezőgazdasági célokra

használt gőzkazánok számában is 32-vel emelkedést látunk, amennyiben a múlt évi 358 kazánal szemben a tárgyalt évben 390 volt üzemben. Ellenben az egyéb czélokat szolgáló gőzkazánok száma 82 ről az idén 79-re apadt, a csökkenés tehát 3 Igen tekintélyes lehet azonban kerületünkben a benzinmotorok száma is, amit az adómentes benzin engedélyezése iránt kamaránkhoz sűrűn érkező kérésekből gyanítunk, de minthogy ezek nem tartoznak az iparfelügyelők ellenőrzése alá, ennél fogva azok számáról biztos adatokat nem mutathatunk fel. Kamaránk a f. évben 32 vállalat számára szavazott meg adómentes benzint.

Az ipari czélokat szolgáló gőzkazánok számának örvendetes emelkedése kamarakerületünk gyáriparának fejlődésére enged következtetni s tagadhatatlan, hogy a beérkezett gyári jelentések — de legkivált a faipari gyárak, amelyek közül 3 nagy vállalat a tárgyalt évben alakult — majdnem mindenike kedvező jelenségekről emlékezett meg.

Örvendetes a mezőgazdasági czélokat szolgáló gőzkazánok számának szaporodása is, mert azt mutatja, hogy gazdáink — és főleg a kisgazdák — egyesülés által igyekeznek a gazdaság jobb kihasználását gépek segélyével haszonhajtóbbá tenni.

Munkakiállítás. A tárgyalt év ipartörténetében fontos mozzanat volt az augusztus hó 9—16-ig székhelyünkön megtartott *kamarakerületi I. iparos segéd- és tanoncz-munkakiállítás*, amely teljes erkölcsi sikert hozott. A kiállítás eredményéről és statistikájáról habár részletes külön jelentésben számolt be kamaránk, mindazonáltal nem hagyhatjuk e helyen sem említetetlenül az iparfejlesztési aktio e sikert kínáló újabb intézményét. A 2000 korona államsegély közbejöttével rendezett e kiállításon a kamarakerület 11 községből illetve városából 179 segéd és 347 tanoncz, tehát 526

résztevő iparos 423 drb. készítménye lőn bemutatva 7 iparcsoportban és egy versenyen kívül álló osztályban. A versenyben résztvett 423 kiállító közül 118 részesült pénzjutalomban és pedig 26 segéd I. díjban, 35 segéd II. díjban; a tanoncok közül I. díjban 18, a II. díjban pedig 39. A köztük szétosztott pénzjutalom értéke 1245 koronát tett ki. A kiállítás rendezése 2924·47 koronába került, amelynek fedezésére szolgált a 2000 korona államsegély, 184 korona adomány, továbbá kamatokból, belépési díjakból és más bevételekből 508·69 korona, tehát összesen *2692·69 korona bevétel*. Ennél fogva 231·78 korona maradt fedezetlenül, amely összeget kamaránk pénztára hordozta. A kiállítást 2500 érdeklődőnél többen látogatták. Az elért fényes eredményektől és az iparos körökben a kiállítás iránt észlelt érdeklődéstől indítva, azon nézetünknek adunk ujlag kifejezést, hogy a biztató kezdetből kiindulva e kiállításokat 2 évenként ismételni kellene, de ez esetben kívánatos lenne az intenzívebb siker érdekében, hogy az előkészítésre az egyes kamaráknak és a részttevő iparosoknak egyaránt a kiállítást megelőzőleg legalább egy évnyi idő álljon rendelkezésre.

Ipartestületek. A területünkön már évek óta fennálló ipartestületek számában a tárgyalt évben sem állt be változás, habár Tasnád község iparos kisebbségében felmerült az óhaj a testület alakítására, de sikert nem mutathatott fel. A létező testületek a sajátos viszonyaik között és korlátolt hatáskörükben és erejükhöz képest igyekeztek feladatuknak megfelelni, de a sajnosan tapasztalt és el nem muló egyenetlenség és széthuzás miatt, nagyobb és hatékonyabb eredményeket nem tudtak felmutatni. Ipartestületeink életéből csupán a szilágysomlyóinál találtunk említésre méltó mozzanatot. Ez a testület a tárgyalt évben törlesztéses kölcsönrel otthont vásárolt, ahol a testület hivatalos helyisé-

gein kívül a szövetkezet irodája is elhelyezést nyert. A tárgyalt évben beállított segédszálló-intézmény részére is ez épületben van 2 szoba fenntartva és a polgári olvasókört is ez új iparos otthonban helyezték el. Ugyanez a testület a megyére kiterjedőleg a munkaközvetítést is szervezi s közgyűlése elé terjesztett jelentéséből szívesen emeljük ki azt az érthető örömet, melylyel felemlíti, hogy a tárgyalt évben teljes működésbe lépett *ipari hitelszövetkezet* tagjai egy év leforgása alatt 162-ről 280-ra, a jegyzett üzletrészek száma pedig 235-ről 462-re emelkedett, melyeknek értéke 23.100 koronát tesz ki. A szövetkezet hatását az iparosok már is jótékonyan érzik és még sok áldást várnak főleg a jövőben. Még négy ipartestületünk mellett működik hitelszövetkezet, melyek valamennyien az Országos Központi Hitelszövetkezet tagjai s így a jegyzett üzletrészek értékén felül a nyert államsegélyek és központi hitellel egyetemben már is tekintélyes erőt képviselnek.

Mielőtt az ipartestületek tárgyalt évi működési statisztikáját felsorolnánk, nem hagyhatjuk felemlítés nélkül e helyen is az ipartestületek azon általunk is már kétizben felújított panaszát, amelyet a pénzügyminister ur legutóbb 50554/903 sz. a. módosított alakban bocsátott ki s a melylyel a testületeket arra kötelezi, hogy a pénzügyigazgatóságok részére *a segédek nyilvántartási adatait adózási célokra* kiszolgáltassák. Az ilyen rendelkezés arra nagyon alkalmas lehet, hogy az ipartestületeket tagjaikkal ellentétbe hozza, az irodának feladatkörén kívül eső hiába való munkát okozzon és az iparosok között a testületi intézmény ellen érzett hidegséget még inkább fokozza, de semmi esetre sem éri el azt a pénzügyi érdeket, amit e rendelkezéstől a pénzügyminister úr vár. Nyolcz ipartestületünk taglétszáma 2739 volt, az emelkedés 1 év alatt csak 79 volt. A belajstromozott

segédek száma 2385, a tanoncok száma pedig 1690 volt, ami a segédeknel 183, a tanoncoknál pedig 5 apadást mutat és ez a körülmény is igazolja a kisipar munkahiányát és küzdelmes életét. A testületek bevételei 36.779, a kiadások pedig 30.858 koronát tettek ki. Tanoncszerződés 706 lón kötve és ezzel szemben 465 volt a tetszabadulások száma. A békéltető bizottságok 313 ügyet intéztek el, melyből egyezség útján 110, határozattal 174 lett elintézve és 29 esetben a per útjára lettek utasítva az egyenetlenkedő panaszolók. Az elintézett összes ügydarabok száma 5913 volt. Ipartestületeink kimutatott vagyona 80.536 korona volt s e tekintetben a múlt évi vagyon-eredményt nem multa felül a tárgyalt év.

Testületeink részletes adatait az alábbiakban adjuk:

Az ipartestület székhelye

	Beiratási díj		Évi tagsági díj		A tagok száma		A testület 1903. évi összes bevételei		kiadásai		Belajstromozva volt		A kötött tanonczszer- ződések		Az eszközölt felszaba- dítások		Elintézetlen ügyda- rabok száma		A békítettő bizottság által elintéztet panaszok száma		A testület va- gyona 1903. év végén	
	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	segéd ta- noncz	száma	száma	egység utján	határozattal	peres utra terelve	Összesen	K	f.	K	f.	K	f.	
Abrudbánya	2	—	2	—	186	759,43	614,92	57	29	29	26	130	6	3	1	10	2457,35					
Bánffyhunyad	4	—	4	—	153	1945,03	1938,23	64	57	28	23	286	15	3	—	18	3322,18					
Dicsőszentmárton	1	—	4,80	—	78	490,40	680,--	125	35	12	16	187	3	1	—	4	1200,—					
Erzsébetváros	20	—	4,50	—	118	708,07	459,57	167	24	24	16	289	5	6	—	11	218,50					
Gyulafehérvár	10	—	3	—	314	3697,93	1150,58	328	256	89	60	249	20	10	5	35	291,26					
Kolozsvár	20	—	4	—	1363	25506,67	22468,40	1275	1023	400	263	4219	58	143	22	222	65001,54					
Nagyenyed	4	—	4	—	233	2070,46	2070,18	147	164	72	36	232	2	6	1	9	3152,85					
Szilágyssomlyó	4	—	2	—	294	1601,77	1526,71	222	102	52	25	321	1	2	—	3	2239,—					
Összesen :					2739	36779,76	30858,59	2385	1690	706	465	5913	110	174	29	313	80536,68					

Kiállítások. Az Erdélyi Gazdasági Egylet a tárgyalt évben tartotta meg a XIV. erdélyrészi tenyész- és baromfi-kiállítást, melylyel kapcsolatosan gép-, eszköz- és anyagkiállítást is rendezett. A kiadott katalogusból látjuk, hogy a *tenyészállatkiállításon* 627 drb állat, és pedig 54 drb ló vagy csikó, 254 szarvasmarha, melyből bivaly 25 volt, továbbá 167 drb juh és 152 drb sertés volt kiállítva. A *baromfikiállításon* 921 drb állat volt kiállítva és pedig 443 drb tyukféle, 73 drb pulyka, 266 drb lúd és 139 drb galamb és más madár. A *gép-, eszköz- és anyagkiállításon* 59 hazai gép, takarmány és más gazdasági czikket készítő gépgyári vállalat vett részt és igen érdekes kiegészítő részét képezte a különben is tartalmas kiállításnak.

Gyümölcskiállítás. A szolnok-dobokamegyei gazdasági egylet 12 évi szünet után, a tárgyalt évben igen jól sikerült *gyümölcskiállítást* rendezett, amely a kritika szerint az eddig nálunk rendezett ilyenmü kiállításokat a bemutatott gyümölcs szépsége, fajtabeli jósága és mennyiségében is, egyszerű, de izléses keretbe foglalva, messze felülmulta. A földmivelésügyi minster úr anyagi támogatásával rendezett ezen kiállítás október hó 3-án nyílt meg s azon 138 kiállító vett részt gyümölcs és kerti vetemény termékekkel. A kiállítást 1353 személy látogatta, úgy hogy a kiállított termékek elárverezett árát is a bevételekhez számítva, a kiállítás a nagy erkölcsi siker mellett anyagi haszonnal is zárult.

Végül meg kell emlékeznünk a *tanoncziskolák kiállításáról*, a melyet székhelyünkön kívül 14 városban rendeztek az évváró vizsgák alkalmával. Ezekben körülbelül 650 tanoncz vett részt, 908 munkadarabbal.

Szakoktatás. Kereskedelmi Akadémia. A Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia az 1902—903-ik tanévvel fennállásának 25-ik esztendejét töltötte be. Ez intézet egyik uttörője volt

a magyar kereskedelmi szakoktatásnak s számottevő tevékeny része van azon haladásban, melyet Magyarország a szakoktatás ezen ágában e negyedszázad alatt elért.

Huszonöt éves fennállása alatt ez intézetnek 4658 tanulója volt. Midőn 1881-ben az iskola betetőzését megérte, összesen 31 tanulója volt a három osztályban s 6 növendék tett érettségi vizsgálatot; az 1902—3. tanévben volt 288 tanulója s 92 ifju állott érettségi vizsgálatra. A létszám nagyobb arányu növekedése különösen az internatus felállítása óta állott be. A tanulók nagy száma miatt az első párhuzamos osztály 1885—6-ban állittatott be s innentől kezdve állandóan párhuzamosak az osztályok. A legnagyobb népesség eddig az 1893—4-ik évben éretett el, 297 tanulóval.

Alig van még egy második iskola az országban, mely tanítványait oly nagy körből kapná, mint a kolozsvári kereskedelmi akadémia. E negyedszázad alatt a magyar koronának alig van olyan törvényhatósága, melyből ne lettek volna növendékei s egyes tanévekben 40, 42, 48, 51, 54 megye területéről sereglett össze a tanuló ifjuság. Akadémiánk ezen országos jellege az intézet értékének kétségbe nem vonható bizonyítéka.

Az akadémiaival kapcsolatos *internatus* az 1887—8-ik tanévben nyitattott meg. Ez iskola volt az első nyilvános kereskedelmi közintézete hazánkknak, mely belakási intézményének létesítésével nemcsak a tanítás, hanem a szorosan vett nevelés feladatának teljesítésére is vállalkozott. Az uttörés nehézsége itt is az iskolának jutott s elért sikerei buzdításul, szervezete mintául szolgált az ujabban keletkezett kereskedelmi iskolai internatusoknak. A kezdetben 50 tanuló befogadására berendezett internatus iránt csakhamar oly nagy lett a szülők bizalma, hogy azt ismételten újabb építkezésekkel kellett kibővíteni s hosszabb idő óta már

száz tanuló kényelmes elhelyezésére van berendezve, a modern paedagogia kívánalmainak megfelelőleg. 16 évi fennállása óta az intézetnek 1461 növendéke volt s így átlag egy évre 91 tanuló esik.

A kolozsvári kereskedelmi akadémia tanulmányi szempontból két tagozatra válik :

a) Akadémiai — főiskolai — tagozat, melynek rendes hallgatói csak olyanok lehetnek, kik felső kereskedelmi iskolai vagy középiskolai érettségi bizonyítványt, vagy ezzel egyértékű gazdasági vagy ipariskolai végbizonyítványt szereztek vagy valamely katonai tisztképző intézetet sikerrel elvégezték. E tagozat kétéves tanfolyamu s az évi tanpénz 240 korona.

b) Felső kereskedelmi iskolai tagozat, mely három osztályból áll s tanulóit a középiskolák és a polgári iskola negyedik osztályát elvégzett ifjúságából veszi. Évi tandíj 120 korona.

Az intézet tervezetét mult évi jelentésünkben részletebben ismertetvén, abba ezuttal nem bocsátkozunk.

Az 1902—3-ik tanévben az *akadémiai* tagozatnak volt 17 hallgatója, a *felső* kereskedelmi iskolai tagozatnak 271 tanulója; az ifjúság oktatását és nevelését pedig 41 tanerő eszközölte, élén *Kiss Sándor* igazgatóval.

A kereskedelmi akadémiaának — az internatussal együtt — ez évi fentartási költsége 125.279 koronát tett, melyhez a m. kormány 21.000, Kolozsvár várns 6000, kamaránk 1000 korona segélylyel járult.

Kereskedőtanonc-iskola. A kereskedelmi akadémiaával kapcsolatban áll a kolozsvári kereskedő-társulat által fentartott tanonciskola, mely 65 éves multjával egyik legrégibb intézete Magyarországnak. Az 1881 óta az akadémia helyiségeit használja céljaira s a tanítást a felső

kereskedelmi iskolai tanárok teljesítik, szervezete és tanterve pedig a 25314—1897-iki min. rendeletnek megfelelően van megállapítva. Így az iskola sikeres működése biztosítva lenne, ha nem lenne egy nagy akadálya: a tanulók fogyatékos előképzettsége. Még mindig igen nagy számmal vétetnek fel olyan tanoncok, kik *az elemi iskolát sem végezték be*, nagy akadályára most a szakiskolának s kimondhatlan nagy kárára a magyar kereskedelem jövőjének. E körülmény egyike azon bajoknak, melyen *az ipartörvény revisiójánál okvetlenül segíteni kell*. A tanulók iskolalátogatása különben teljesen megnyugtató, ami az iparhatóság erélyén kívül a fentartó kereskedő testületek által az iskola ügyeinek intézésére kiküldött felügyelő bizottság érdeme. Ez iskola évi fentartása 3700 koronába kerül, melyhez Kolozsvár város 500 korona, kamaránk pedig 400 korona évi segélylyel járul.

Női kereskedelmi tanfolyam. A kolozsvári női kereskedelmi iskola tanfolyama 1903/1904 évre is megnyitott 31 tanulóval. A megelőző tanévben 35 hallgató vizsgázott, még pedig kitűnő eredménnyel. A végzett növendékek lassanként alkalmazást nyernek, mint pénztárosok és mint könyvelők. Egy részük nem is azzal a célzattal tanul, hogy alkalmazást nyerjen, hanem megszerzett képességét a háztartás keretén belül értékesíti.

Ipari szakoktatás. A kamarai kerületben a középfajta ipari szakoktatást a lefolyt évben is 3 intézet képviselte, ugymint a kolozsvári és zalathnai állami ipari szakiskolák és a kolozsvári államilag segélyezett nőipariskola.

Az oktatás általában a tavalyi állapotok keretében mozgott.

Az egyes iskolák működéséről a következőkben számolhatunk be:

1. *A kolozsvári m. kir. állami ipari szakiskola a tavalyi*

190²/₃ tanévvel fennállásának 19-ik évét zárta be, s ezen tanévben is megfelelt a várakozásnak.

Az intézet népessége következő volt:

az alaposztályokon (fa, fém, építő)	78	tanuló,
az iparos-tanonczok részére rendezett esti szakrajztanfolyamokon	225	„
az iparos-segédek továbbképző tanfolyam.	19	hallgató
a különböző kazánfűtői, locomobil és dinamogépkezelői tanfolyamokon	68	„
a dinamogépkezelő tanfolyamon	22	„
összesen	412	„

az előző évi 428 hallgatóval szemben, az iskola népessége tehát csaknem ugyanaz volt.

A három alapszakosztály kibocsátott a tavalyi tanévben 4 fa-, 9 fém- és 6 építőipari, tehát összesen 19 végzett tanulót, kik a gyakorlati életben az ország különböző helyein csaknem mindnyájan elhelyezésre találtak.

Az iparos tanonczok részére szervezett esti szakrajz tanfolyam ezen tanévben is 7 szakcsoportban működött és pedig az építőipari szakcsoport 24 kőmives, 10 kőfaragó, 5 kályhás, 2 ács és 1 cserepező tanonczczal; a faipari kezdők és haladók 2 szakcsoportja 41 asztalos, 5 kerekes, 7 esztergályos és 1 hangszerkészítő tanoncz részére; a fémipari vegyes csoport 11 műszerész, 5 kovács, 5 bádogos, 10 órás, 2 szerelő, 3 puskaműves, 2 rézműves és 1 szerkovács tanonczczal; a lakatosok szakcsoportja 33 lakatos tanoncz részére; a géplakatosok szakcsoportja 32 tanonczczal s végül a díszítő-iparosok szakcsoportja 5 czég- és 10 szobafestő, 7 kárpitós és 3 ötvös tanoncz részére. Ezen szakrajz-tanfolyamokra a tanonczokat a beszegődött mesterinasokból a tanoncziskola II. és III. (kivételesen I.) osztálya adja, kiknek valamennyije ennél fogva szakrajzoktatásban részesül.

Kiváló örömmel jegyezzük fel, hogy a felnőttek, *iparos-segédek* részére rendezett időleges szaktanfolyamok népesége szintén nem mutat csökkenést.

A régi kazánfűtői, locomobil- és stabilgépkezelői tanfolyamok megállapodott jó hirnévvel nemcsak a helyi, hanem a közelvidéki érdekeltségnek is jelentős számát vonzzák. E tanfolyamok hallgatói a tanfolyamok végén az országos gépkezelő bizottság előtt vizsgáznak s hogy e tanfolyamok tényleg helyes uton járnak, mutatja, hogy a beiratkozott hallgatóságnak vizsgára jelentkezettjéből 90% leteszi az államérvényes vizsgát. Nem tartozik ugyan szorosán ide, de mégis helyén valónak látjuk itt felemlíteni, hogy az országban működő gépkezelő vizsgáló bizottságok Nagyméltóságod rendeletét nem egyöntetűleg értelmezvén, a képesítési osztályok megállapításában nem egyenlő eljárást tanusítanak. Ebből a gyakorlati életre azon káros hátrány származik, hogy míg egyrészt az országos vizgabizottság előtt jelentkező jelöltek előtt az alap lesz határozatlan, hogy mily fokozatu képesítésre jelentkezzenek, másrészt pedig az esetre, ha egyik iparfelügyelői kerületből a másik kerületbe kerülnek, az eltérő eljárás gyakorlati bizonyítványaik korlátlan használatát egyes esetekben megnehezíti. Czélszerűnek látnók, ha a képesítési osztályzatok szabatosan körülíratván, az egész országra nézve egyenlősítettnek.

Különös elismeréssel kell újból feljegyeznünk azt, hogy az *asztalos segédek* részére fennálló iparos továbbképző tanfolyam, mely már 5 év óta működik, ez évben is 19 asztalos segéddel 6 hónapon át megtartatott, s amit főleg kiemelendőnek tartunk, teljesen a gyakorlati jellegű továbbképzést szolgálta. A segédek heti 4 esti órában szakrajzoktatásban részesültek és 3 vasárnap délelőtti órában a technológiai gyakorlat köréből, vagy pedig önálló munkadarabokon dol-

goztak. Valódi örömmel szemléltük a tanfolyam végén megtartott kiállításon a csinos rajzokat és izléses munkadarabokat. A tanfolyamon résztvett segédek közül 10-en Nagyméltóságod és kamaránk ajándékából jutalomban részesültek.

A *dinamogépkezelői tanfolyamon* ez évben is a tavalyi (21) létszám arányában 22-en vettek részt. Hogy mennyire hézagpótló e tanfolyam, s hogy mennyire szükségük van a gyakorlatban működő gépkezelőknek és egyéb szakiparosoknak olyan ajánló levélre, mely által e szakban szerzett ismereteiket is igazolni tudják, mutatja azon körülmény, hogy noha e tanfolyam végén a vizsgabizonyítvány megszerzése épen-séggel nem szükséges, mégis 18-an megszerezték.

Az intézet kiterjedt munkaköre megfelelően nagyszámu tanító személyzetet is foglalkoztatott, amennyiben a lefolyt tanévben az intézetben 20 tanár, 6 hitoktató, 5 művezető és 2 előmunkás tanított. Az intézet fenntartása 71740 koronába került, melynek jelentékeny részét, 16556 koronát a helyi érdekeltség (közte kamaránk) fedezi.

A statisztikai adatokból érdekesnek tartjuk felemlíteni, hogy a tanulóknak 50%-je kolozsvári és 9%-je kolozsmegeyi illetőségű s a más megyebeliekből is kamaránk területéről többen vannak, ami bizonyítja, hogy a tanulóknak közel $\frac{3}{4}$ része kamarakerületünkből való, ami az intézet helyes elhelyezéséről tesz bizonyosságot.

Az *I. Ferencz József iparmuzem* önálló épülete az év végével csaknem egészen készen állott, s egyidejűleg megindult a belső berendezésére is a mozgalom. Itt végre méltó elhelyezést fog nyerni kamarai kerületünk iparviszonyait feltűntető állandó tárlat is, melyre nézve az intézkedések küszöbön állanak. E körülményre előre is felhívjuk az érdekeltség figyelmét és áldozatkészségét.

2. *A zalathnai állami kőfaragó és kőcsiszoló* szakiparisko-

lában az 1902/903 tanévben 35 tanuló volt, és pedig 8 az I-ső, 8 a II-ik, 7 a III-ik és 12 növendék a IV-ik évfolyamon. A kőfaragó szakosztályon 31, a kőcsiszoló szakon pedig csak 4 hallgató volt.

A növendékek közül 7 helybeli, a többi az ország legkülönbözőbb részeibe való illetőségű volt és ez a körülmény arra indit bennünket, hogy az igazgatóságnak az internatus beállítása érdekében már évek óta hangoztatott javaslatát, ez alkalommal is megújitsuk.

A IV-ik évet végzett 11 kőfaragó növendék elhelyezéséről az igazgatóság gondoskodott és azok a bukovai és borosabesi kőfaragó telepeken, mint kőfaragó segédek, alkalmazást nyertek. A kőcsiszoló szakosztály 1 végzett növendéke, mint napidijas munkás, a szakiskola műhelyében lelt alkalmazást.

A tárgyalt év különben a szakiskola életében nagy fontosságúvá vált, amennyiben az iskola különleges nevelési feladatait a tanfolyamok beállításával munkaprogramba vette és kísérletképpen 3 külön tanfolyamot meg is tartott.

Ilyen volt az elemi iskola IV—VI. fiuosztályai számára szervezett *mintázási és szabadkézi rajz tanfolyam*, mely egész éven át szerdán és szombaton délutáni 2—2 órában tartott. A tanfolyam célja az ottani zsenge ifjúságot és azok szülőit közelebb hozni a szakiskolához s felkelteni bennök az ipar iránti érdeklődést és kedvet, továbbá kézi ügyességre, rajzbeli érzékre tanítani az ifjúságot és figyelő képességét fejleszteni. Ezen tanfolyamnak az áll. elemi iskola három osztályából 22 rendes és 2 gymnasiumi magánlátogatója volt. Az itt elért fényes eredményeket mi sem igazolja jobban, mint hogy a közoktatásügyi minister ur az áll. elemi iskola fenntemlitett 3 osztályában beszüntette a rajzoktatást, amelyet a szakiskola vett át és most a rajzoktatásra fordított idő földrajz tanításra lesz felhasználva.

Ugyanilyen egész éves ingyenes tanfolyam volt a minden szerdán és szombaton délután 2—2 órában tartott *női tanfolyam*, amelyen felnőtt nők tanítottak szabadkézi rajzolásra, aquarel és olajfestésre, bársony, fa és selyem égetés és festésre, majolika festésre s egyéb a női munka körébe vágó gyakorlati értékű ismeretekre. A tanfolyamra 12 nő iratkozott be, kik nagy munkakedvet és szép előmenetelt tanusítottak.

A leírt két tanfolyam munkáiból év végével kiállítás rendeztetett.

A harmadik ingyenes tanfolyam *iparosok, iparos és kereskedő segédek* számára rendeztetett és november 1-től márczius 15-ig tartott, amelyen hetenként két este két-két órán át az ipari és kereskedelmi életben szükségesebb ismeretek, üzleti levelezés, számtani gyakorlatok, egyszerű könyvvezetés, ipari és kereskedelmi törvények ismertetése adattak elő. A tanfolyamot 28 iparos és 2 kereskedő látogatta mindvégig nagy érdeklődéssel és buzgalommal.

Az előadott részletekből azt az örvendetes eredményt constatálhatjuk, hogy az iskola derék igazgatósága a vezetése alatt álló szellemi tőkét a szakiskola sajátlagos céljain kívül is sok hasznos irányban gyümölcsöztette.

Az iskola részt vett az augusztus hóban tartott ipari munkakiállításán versenyen kívül ugyan, de fényes erkölcsi elismeréssel.

A tanszemélyzet számában, daczára a különtanfolyamok okozta nagyobb elfoglaltságnak, mi változás sem történt, a mennyiben 4 tanár és 4 művezető végezte ez évben is az oktatást. Az iskola *vagyona* épületben, felszerelésben, kész árukban és anyagkészletben 188.712 koronát tett ki.

3. *A kolozsvári államilag segélyezett nőipariskola*, fennállásának tavalyi 1902/903 tanévével 21-ik évét zárta le.

Tanulói létszámában a tavalyihoz képest újra némi emelkedést (104, 112) jegyezhetünk fel. Az intézet szakosztályai az alapvető ismereteken kívül a gépvarrás, himző és ruhaszabóosztály. Az oktatás gondosságáról tett tanubizonyosságot úgy a kamarai kerületi tanoncz- és segédmunkakiállítással kapcsolatos kis kiállítása az intézetnek, mint az év végén a tanulók kézi munkáiból és rajzaiból rendezett tanulságos nagy kiállítás, melyet a közönség igen nagy számmal és örömmel keresett fel. Hogy az oktatás mennyire igyekszik a gyakorlati élet követelményeit is szemmel tartani, mutatja az a körülmény, hogy 35 rendkívüli bejáró tanuló látogatta az intézetet, ahol tanfolyamszerű kiképzésben részesültek.

A munkamesternői vizsgát 4 növendék tette le igen jó eredménnyel.

A tantestület 6 tanár és 2 hitoktatóból állott s az iskola fenntartása 11.000 koronába került.

A növendékek által készített munkatárgyak értéke 7180 koronát tesz, melyből a megrendelt tárgyak értéke 512 koronát tesz, a többi legnagyobb részben a növendékek saját tulajdonába ment át.

A közölt statisztikai adatokból feltűnő, hogy az intézetbe járó növendékek szülőinek tulnyomó része a tulajdonképpen vett értelmiséghez tartozik.

Alsófoku iparoktatás. Az iparos tanonczoktatást -- az alsófoku kereskedelmi oktatással kapcsolatban -- 16 iskolában 131 tanerő teljesítette. A tanulók száma 2885 volt, melyek 91 osztályban nyertek oktatást. A tanulók közül az év folyamán felszabadult 301. Az iskolák fenntartási költsége 55.438 koronát tett ki, amiből az állam 11.655 koronát, a többit pedig a fenntartó községek és városok fedezték. A tárgyalat évben 14 tanoncziskolában volt tanonczmunka kiállítás tartva, amelyeken 650 tanoncz 908 munkadarabbal vett részt.

A tanoncziskolák tanulóinak száma az utóbbi 3 év alatt egyre hanyatlik s pl. Kolozsvárt a csökkenés 900-ról 850-re tehető, ami a kisipar hanyatlását mindennél sajnálatosabban tünteti fel.

Székhelyünk tanoncziskolái a legnépesebbek és a 29-ik évi működéséről szóló jelentését a következőkben ismer-tetjük:

A kolozsvári iraros tanoncziskola az 1902—3 tanévvel fennállásának 29-ik évét töltötte be Tizenkét osztálya a város különböző pontjain 9 iskolában volt elhelyezve. Az iskolába beiratkozott 858 tanuló, 7-el több, mint a megelőző (190¹/₂) tanévben. Ez a létszám azonban még mindig apadás az 1900/1 tanév létszámához képest, amikor 903 tanulója volt az intézetnek. Ennek a létszámapadásnak az oka abban az állandónak nevezhető munkahiányban van, mely néhány év óta, különösen az építő iparágaknál észlelhető. A 858 tanuló 2 előkészítő (kezdő és haladó), 8 első, 4 második, 2 harmadik s a nyomdász tanulók (1) osztályába jártak; közülök évközben felszabadult 99, meghalt 4, kimaradt 52, apadt tehát a létszám 155-el, az iskolai évet befejezte 703 tanuló. A tanulók óramulasztása 12.261 óra, az előző évi-hez (14.066) képest, a nagyobb létszám mellett is, 1805 órával apadt. De az említett szám még mindig igen nagy, mert abból 5458 órát igazolatlanul mulasztottak a tanulók. Az igazolatlanul mulasztó tanulók szülőivel szemben az elsőfoku iparhatóság 115 esetben hozott ítéletet; 38 mestert 3—4—5—6—8—10—20—40 koronával 418 koronáig büntetett, 77 mestert pedig felmentett az iparkihágás vádjá alól. A városi tanács, az elsőfoku iparhatóság előterjesztésére 238 esetben figyelmeztette azokat a szülőket, kiknek gyermekeik otthon laknak, hogy gyermekeiket pontosabban küldjék iskolába. A tanítás, melyet — az igazgatón kívül —

32 tanító és 13 hitoktató végzett, ebben az évben is jónak, dicséretesnek mondható. A szabadkézi rajztanítás, iparoktatásunk gerincze, 14 teremben folyt, u. m. 2 előkészítő o.-ban, 6 I. o.-ban, 2 második, 2 harmadik o.-ban; 1 o.-ban a festő tanulók és 1 o.-ban — ez évben először — a czipészstanulók voltak csoportosítva. Czipészstanulóinkkal a kísérlet teljes mértékben bevált. Örömmel jelezhetjük, hogy Lengyel Károly czipésmester jól végezte feladatát. A tanulók szorgalommal látogatták az osztályt s a szakirányu rajzolásban, a méretek felvételében stb. szép eredményt értek el. Második és III. o.-beli fa-, fém-, építő-, diszítő- és vegyes ipari tanulóink szakrajzoktatásáról 7 csoportban az állami ipari szakiskola gondoskodott. Az évvégi vizsgálat alkalmából kiosztott jutalmakhoz a város adott 200, a kereskedelmi és iparkamara 200, az ipartestület 200, az iparos egyesület 10 koronát. A tanév végén az ipartestület vezetésével s igazgatóságunk és tanítótestületünk közreműködésével megtartott 15-ik munkakiállításán résztvett 154 tanoncz, kik közül I – III. díjat nyert 90, dicsérő oklevelet kapott 64. Iskolánk fenntartása a múlt iskolai évben 15.882 koronába került, melyből tandíj czímen 2700 korona térült meg, a többit az iskolát fenntartó város fedezte. 1903. február 1-től április hó végéig terjedt három hónapos tanfolyamot tartott az igazgatóság a magyar irálytanból, ipari számtanból és könyvvezetésből azoknak az *iparosoknak* és *iparossegédeknek*, kik e tanfolyam rendezése iránt előzetesen megkeresték. A tanfolyamon, mely a kereskedelmi és iparkamara támogatásával, illetőleg a Nagyméltóságod segélyezése mellett jött létre, a különböző iparágakból 47 hallgató vett részt, kik az előadásokat dicséretes buzgósággal látogatták s a tanfolyam bezárásakor óhajításukat fejezték ki annak állandósítása iránt. Előadás az említett tárgyakból hetenként

kétszer, este $1/2$ 8— $1/2$ 10-ig volt s a hallgatók a tanfolyam látogatásáról bizonyítványt kaptak. Ugy érezzük, hogy iparosaink műveltségét fejlesztettük és erősítettük ezzel az általános irányu továbbképző tanfolyammal, melyet létesülésében támogatni s végeredményében sikerhez juttatni az igazgatóság is kedves kötelességének ismerte. Az eredmény jutalmazta minden díjazás nélkül végzett fáradozását. Az iskolát ez évben, ministeri megbízásból, meglátogatta Hiensenkampf Bernát kassai középisk. tanár; meglelégedéssel távozott körünkből. A lefolyt évben kaptuk meg NedorosztekJános elhalt kolozsvári iparos 200 korona hagyományát tanulóink jutalmazására.

Kerületünk 16 alsófoku ipari és kereskedő tanoncziskolájának 1902—1903. évi működéséről egybeállított statisztikai táblázatot a következőkben adjuk:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Szabászati tanfolyamok. A két év óta székhelyünkön és felváltva Désen rendezett *cipész és szabó tanfolyamok* a tárgyalt évben megújítást nyertek, amennyiben kerületünk több városából tanfolyamok rendezése érdekében beérkezett és általunk Nagyméltóságod tudomására hozott kérésekre 1903. deczember 29 én 81.573 sz. a. kelt leiratával kegyes volt a dési és beszterczei szabóknak, valamint a tordai és gyulafehérvári cipészeknek 1—1 tanfolyamot engedélyezni. A tanfolyamok 1904. január — április havában tényleg rendezettek és e jelentésünk írásakor az engedélyezett 4 tanfolyam utolsója a gyulafehérvári cipész tanfolyam is bezárult s így módunkban állhat a tanfolyamokról szerzett tapasztalunkról és azok statisztikájáról ez év ipartörténetének keretében beszámolni.

Az első tanfolyam a *dési szabó tanfolyam* volt, mely *Beleszlin* Athanáz országos szabó vándorelőadó szakavatott és ügybuzgó vezetése mellett 1904. január 21-től február 8-ig bezárólag lett rendezve és a melyet 18 mester és 4 segéd, összesen tehát 22 szabóiparos hallgatott végig.

Február 17-én nyílt meg és 5 heti tartam után márczius 20-án nyert befejezést a *Draskóczy* Bertalan országos cipész vándor-előadó vezetése mellett rendezett *tordai cipész tanfolyam*, amelyet 19 mester és 1 segéd, tehát összesen 20 cipésziparos járt végig.

Márczius hónapban egyidejűleg 2 szabászati tanfolyam volt kerületünkben folyamatban és pedig a márczius 10-én megnyitott *beszterczei szabó tanfolyam* és a 20-án megkezdett *gyulafehérvári cipész tanfolyam*. A beszterczei szabó tanfolyam márczius hó 27-én nyert befejezést és abban 10 mester és 5 segéd, összesen tehát 15 szabóiparos vett részt. A gyulafehérvári cipész tanfolyam jelentésünk lezárása idejében április hó 24-én lett befejezve és a tanfolyamot is 10

mester és 5 segéd, tehát együttesen 15 czipésziparos látogatta. E két tanfolyam előadója ugyanaz volt, akik az előbbi tanfolyamot vezették. Összesítve a tanfolyamok statisztikáját, azt látjuk, hogy a két szabó tanfolyamon együttesen 28 mester és 9 segéd, tehát 37 szabóiparos, a két czipész tanfolyamon pedig 29 mester és 6 segéd, összesen 35 czipésziparos vett részt és igyekezett időben hozott áldozatok árán is a Nagyméltóságod kegyéből nyújtott alkalmat felhasználni és ez által az ipari fejlődést és anyagi boldogulásukat előbbre vinni.

E tanfolyamok a vezető előadók nagy szaktudása és dicséretes buzgalma mellett, mindenütt meghozták a várt eredményt és teljesen kielégítették a hozzáfűződő reményeket, amiről a zárvizsgálatokat végző illető országos szakellenőrök és a hallgatók nyilatkozataiból és saját szemléletünk alapján is meggyőződünk. Abból az érdeklődésből ítélve pedig, melylyel az illető városok közönsége a tanfolyamokat és azok eredményét kísérte, remélünk lehet, hogy a szakiparosokat, rendelésekben nyilvánuló bizalmukkal, fokozódó mérvben fogja megajándékozni s így a midőn a tanfolyamot látogatott szakiparosok önbizalma és önbecsése emelkedett, egyben a jobb boldogulás felé is újabb utat nyitottak önszorgalmukból. Iparosaink nem is képesek Nagyméltóságod iránt érzett őszinte hálájukat kellőképpen kifejezni azért a kegyért, amelylyel a tanfolyamok látogathatóságát, és pedig minden anyagi megterhelés kizárásával, lehetővé méltóztatott tenni.

Az iparfejlesztési actiónak minden bizonynyal egyik legelső feladatát a szakképzés képezi, melynek keretében ez újabbi intézmény, mivel a gyakorlati étellel leginkább van egybekapcsolva, hatásában kétségtelenül hasznos eredményeket teremt. Épen azért a reá fordított állami segély jól

gyümölcsöző beruházást jelent és csak az az óhajításunk lehet, hogy ez intézmény minél szélesebb alapokon továbbra is rendszeresítve maradjon. Kivánatos volna tehát, az országszerte nagy mértékben jelentkező igények gyorsabb kielégíthetése érdekében, a szakelőadók számát emelni, mert a jelenlegi 2—2 előadó nem képes abban a tempóban és főleg oly időben tenni eleget a megnyilvánult óhajoknak, amelyben a tanfolyamok rendezése, az iparosok időszerű elfoglaltságának tekintetbe vétele mellett, különben a legcélszerűbben volna keresztülvihető. A most alkalmazásban levő szakelőadók csekély számának és nagy elfoglaltságának tudjuk be, hogy a nagyenyedi cipészek, a zilahi és szilágy-somlyói szabó- és cipésziparosok részére általunk kérelmezett tanfolyamok mindez ideig engedélyezhetők nem voltak és hogy az eddig megtartott tanfolyamok sem abban az időben lettek megtartva, amelyben az iparosok kamaránkhoz beérkezett kéréseik szerint kérelmeztük.

Iparos-segédék esti szaktanfolyama. Kamarakerületünk iparoktatása körében uttörő törekvést képez a tárgyalt év márczius hó 3-tól május hó 30-ig bezárólag az iparos-segédék részére rendezett *esti szaktanfolyam*, melyen 47 különféle iparnemen működő segédmunkás vett részt. A tanfolyamon kereskedelmi irányú szakoktatás, nevezetesen számtan, levelezés és könyvvezetés lőn heti 2 napon 2—2 órán át előadva. Az eredmény teljesen kielégítő volt és hogy valóban szükséglet pótolta, igazolta az a körülmény, hogy annak a tárgyalt év őszen való megnyitását az érdekelt ipari munkások már a nyár folyamán kérelmezték és hogy az így megnyíló tanfolyamra tömegesen jelentkeztek, ami parallel osztályok felállítását tette szükségessé. A második tanfolyam október 20-án nyílt meg s 5 havi tartam után 1904. márczius 11-én nyert befejezést. A tanfolyamra 95

iparossegéd jelentkezett, akiknek oktatása Nagyméltóságod bőkezűségéből és Kolozsvár város, meg kamaránk segítségével folytán teljesen díjmentes volt, de akik közül a nagy munkahiány miatt a városról való időközi eltávozás és különböző magánokok miatt annyian maradtak ki, hogy rendszeres látogatóknak, akik zárvizsgát is állottak ki, csak 40 maradt meg. Az eredmény, az öntudatos szép feleletekből ítélve, kézzelfogható és üdvös volt, önérzetük és műveltségük emelkedett, de a tanfolyamnak nem csekély értékét látjuk abban, hogy a socialis téveszmékkel eltöltött munkásosztály közt kijózanító hasznos kihatása van és őket az előrehaladásra ösztökéli.

Tekintettel a tanfolyamok felmutatott kedvező eredményeire és székhelyünk másfélezer körül járó munkásanyagára, e tanfolyam évenkénti rendszeres megújítását kívánatosnak tartjuk, mint a gyakorlati élettel szoros összefüggésben álló hasznos intézményt és hiszszük is, hogy attól nem fogja Nagyméltóságod továbbra sem megvonni az eddig élvezett anyagi támogatást.

Betegsegélyző pénztárak. A pénztárak már évek óta kiállításba helyezett reform kérdése a tárgyalt évben sem nyerhetett megoldást, főképp a belpolitikai viszonyok miatt. Sajnos, hogy ugy ezen, valamint a vele egyenrangu más égető socialis kérdések és köztük a *baleset biztosítás* ügyének rendezésétől még mindig távol állunk, pedig a megoldás égető szüksége már régóta bekövetkezett és minden további időhaladék nagy veszteséget képez. A baleset biztosításáról szóló törvénytervezet felett a tárgyalt évben kamaránk is kifejezte volt ugyan részletesen véleményét, mindazonáltal nem mulaszthatjuk el e helyen is hangot adni azon óhajunknak, vajha bekövetkeznék mielőbb a közviszonyok az a nyugodtsága, a mely nélkül az ily nagy alkotások létesítése lehetetlen.

Kamarakerületünkben fennálló 14 betegsegélyző pénztárunk közül 7 kerületi, 3 magánvállalati, 2 gyári és 2 ipartestületi pénztár volt. A pénztárak összes tagjainak száma 16.634 volt, ami a múlt évi 16.942 taggal szemben 308 apadást jelent. Az idei taglétszámból 15.190 a férfi és 1.444 a női munkásra esik. A *bevételek* 189.787⁸⁴ koronát tettek ki, míg a *kiadások* összege 187.172⁶¹ koronára rugott és így az év végén 2.615²³ korona készpénz maradvány mutatkozott. A *kiadások* így oszlottak meg: segélypénzekre 42.883²⁷ korona, orvosi és ellenőrzési költségekre 29.983¹⁵ korona, gyógyszerekre 36.694⁷⁰ korona, kórházi költségekre 25.628 korona, temetkezési költségekre 6.800⁶⁶ korona, irodai és személyi kiadásokra 45.182⁸³ korona. Ha azonban a fenti adatokat a pénztárak külön nemei szerint osztályozzuk, akkor úgy látjuk, hogy a kerületi pénztárak taglétszáma 10.791, az összesnek 65%-át, az ipartestületinek 2499 tagja 15%, a magán vállalatinak 2808 tagja 16⁹% és végül a gyári vállalatok 526 tagja, az összes taglétszámnak csak 3²%-át teszi ki. A bevétel a kerületi pénztárnál 122.929 korona, az egésznek 65%, az ipartestületinél 28.263, vagyis 14⁹%, a magán vállalatnál 33.744, tehát 17⁸% és a gyári pénztáraknál 4851 korona, ami az összes bevétel 2⁵%-ának felel meg. A kiadások a kerületi pénztáraknál 123.691 korona, vagyis az összes pénztárak kiadásainak 65%, az ipartestületieknek 25.350 koronát, tehát 13%, a magán vállalati pénztáraknál 30.873, vagyis 16⁶% és végül a gyárvállalati pénztáraknál 7296 koronát tett ki és ez 4³%-nak felel meg az összes pénztárak 187.172⁶¹ koronát kitevő végösszegével szemben.

Érdekesnek tartjuk még e statistikából kiemelni, hogy a kiadásokból segélypénz, orvosi és ellenőrzési, kórházi és temetkezési segély cím alatt a kerületi pénztárak 86.620,

vagyis kiadásai 70%⁰-át, az ipartestületi pénztárak 19.127 koronát, tehát 75⁵%⁰-ot, a magán vállalatiak 28.956 koronát, vagyis 93⁷%⁰-ot és a gyári vállalatok 7295 koronát fizettek ki s így az irodai és személyi kiadásokra a kerületi pénztáraknál 37.071 korona 30%⁰, az ipartestületi pénztáraknál 6233 korona 24⁵%⁰, a magán vállalati pénztárak-

K i m u - a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara területén mű-

Folyó szám	A betegsegélyző pénztár neve	A betegsegélyző pénztár neve és helye	A tagok száma 1903. végén			Az év folyamán bevett járulékok összege	
			férfi	nő	összesen	K	f.
1	Kerületi	Kolozsvár	2053	211	2264	27064	10
2	"	Gyulafehérvár	1360	85	1445	14502	10
3	"	Dés	941	63	1004	16463	34
4	"	Besztercze	1058	50	1108	13527	04
5	"	Zilah	1328	64	1392	8913	34
6	"	Torda	1478	50	1528	20764	40
7	"	Segesvár	1843	207	2050	21694	81
8	gyári	Bánffy-telepi betegsegélyző pénztár Telcs	76	—	76	1585	69
9	"	Gránitkőbánya részvénytársaság Kissebes	450	—	450	3265	86
10	magán	Keresk. társ. betegs. pénztára Kolozsvár	291	—	291	6290	—
11	"	Általános munkás betegs. egyesület Kolozsvár	593	635	1228	13549	70
12	"	Szamosvölgyi vasút betegs. egylete Dés	1287	2	1289	13904	52
13	ipartestületi	Ipartestületi betegs. pénztár Abrudbánya	147	—	147	636	36
14	"	Ipartestületi betegs. pénztár Kolozsvár	2285	67	2352	27626	58
Összesen			15190	1434	16624	189787	84

nál 1917 korona, vagyis 6 $\frac{1}{2}$ % jutott, míg a gyári vállalati pénztárakat ily cím alatt mi kiadás sem terhelte, miután e tevékenységük a vállalati iroda regiere megy.

A betegséglyző pénztárak az 1903. évi adatairól szóló részletes kimutatást ide iktatjuk:

t a t á s

ködd munkás-betegséglyző pénztárakról 1903. évben.

Az előfordult megbetegedések		Az összes betegeési napok		A kifizetett segélypénzek összege		Az orvosi kezelés és betegellenőrzés költségei		Gyógyszerek és gyógyszerészati segéd-eszközökért kifizetett összeg		Kórházi ápolásért kifizetett költségek		Temetkezési költségekre kifizetett összeg		A pénztár irodái és személyi kiadásai		A pénztár vagyona 1903. végén	
száma		K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.	K	f.
2483	12493	11612	79	3002	—	6078	27	2036	18	600	—	7843	75	26164	74		
—	—	2645	48	1936	20	1542	05	1090	52	194	—	4002	93	12901	95		
909	2529	871	56	2335	92	3757	34	3963	52	239	90	5439	66	279	79		
1274	6295	4014	26	1800	—	2281	85	2078	04	212	—	3890	48	2098	23		
1835	2187	601	01	1539	85	2561	94	916	64	168	—	2991	09	1565	76		
1519	7772	5633	66	2721	80	3403	15	1037	50	314	70	8631	28	—	—		
1569	10726	3741	78	3014	01	2686	84	5776	62	210	—	4272	50	14730	98		
40	392	351	30	1280	—	989	49	252	—	283	20	—	—	—	—		
145	2071	1119	40	1400	—	1351	66	221	48	50	—	—	—	—	—		
486	590	60	—	2040	—	652	96	1136	08	66	—	843	90	29145	28		
558	6694	6743	72	1885	80	1630	83	644	—	2720	—	1073	60	5620	07		
2022	14114	1028	41	3947	57	4996	82	540	84	862	86	—	—	28682	97		
19	267	—	—	200	—	217	72	261	26	—	—	233	64	1085	05		
2033	7647	4459	90	2880	—	4543	78	5673	32	880	—	6000	—	2220	56		
14892	73777	42883	27	29983	15	36694	70	25628	—	6800	66	45222	83	124495	38		

Sóbányászat. A kolozsvári kamarai kerület bányászatának és kereskedelmének egyik legjelentékenyebb ága a *sóbányászat*, melyet a fennálló törvényes rendelkezések értelmében kizárólag az államkincstár tart üzemben és pedig 5 helyen, melyek közül 4 (Marosujvár, Désakna, Torda és Vizakna) kamaránk területén van. Az erdélyi sóforgalomban az elmúlt évben is folytatólag érvényesült ama reform intézkedéseknek kedvező hatása, melyek a pénzügyminiszterium gyakorlati irányu rendeletei folytán már néhány év előtt megindítottak a *sókereskedelem könnyítése és fellendítése érdekében*. Első sorban kiemelendő az az örvendetes tény, hogy a magyar királyi pénzügyminiszterium éppen kamaránk mult évi jelentésében foglalt előterjesztéshez képest a szűkebb értelemben vett anyaországon már néhány év előtt bevezetett *sóhitelrendszert legujabban az erdélyi részekre is kiterjesztette*. Ez az intézkedés, amidőn egyenlő jogot biztosít az erdélyi sókereskedelemnek is, remélhetőleg lehetővé fogja tenni, hogy az erdélyi részekben még mindig fennálló ugynevezett „sóárulási“ intézmény daczára a sóforgalom könnyebb lebonyolítást nyerjen és a sókereskedelem modern alapokra helyezkedjék, ami bizonyára a nálunk aránytalanul elmaradt *sófogyasztásnak gyorapodására* fog vezetni s így végül a kincstár is hasznot lát belőle. Ezért az intézkedésért tehát a sókereskedelem hálával tartozik a pénzügyminiszteriumnak, melytől ép ezért további hasznos intézkedéseket remél, nevezetesen abban az irányban, hogy a jelenlegi abuzussal ellentétben: a *sókisárusok szükségletének kielégítése rendszeresen a sónagyárusokhoz tereltessek*, ami egyébként a kedvezményes áru só forgalmának pénzügyőri ellenőrzését is tetemesen megkönnyitené s így a kincstár szempontjából is feltétlenül előnyös lenne, amellet pedig az erdélyrészi sókereskedelem konszolidálásához tetemesen hozzájárulna.

A sótermelés és sóforgalom adatai az 1903. évet illetőleg a következők:

Elszállítás az erdélyrészi sóbánya-telepekről:

Marosujvárról . . .	514,188 métermázsa
• Désaknáról . . .	240,230 „
Tordáról . . .	15,977 „
Vizaknáról . . .	25,559 „
Parajdról . . .	39,919 „
Összesen .	<u>835,873 métermázsa</u>

Ez összes mennyiségből az egyes sófajokra esik:

konyhasó (emberi élvezetre)	785,026 métermázsa
marhasó	42,377 „
iparsó	8,470 „

nem számítva ide azokat a további iparsómennyiségeket, amelyek az egyes bányatelepekről nem szállítottak tovább, hanem a közvetlenül mellettük fennálló ipartelepekben használtattak fel, mint Marosujvárott, az ottani szódagyárnak 78,778 köbméter sósviz 231,398 métermázsa sótartalommal és Tordán, az ottani faanyag-gyárnak kiszolgáltatót 3000 métermázsa só. Hangsúlyozandó, hogy az így kimutatott sómennyiségeknek csak körülbelül egyharmadrésze kerül Erdélyben tényleg fogyasztásra, míg kétharmadrésze az anyaország különféle részeibe, nevezetesen Délmagyarországra és csekélyebb részben külföldi piacokra is szállított. Ehelyütt felemlítést érdemel az a tény, hogy az erdélyi sóbányák közül legujabban *Désakna* már résztvesz a budapesti piacz sófogyasztásának fedezésében is, ami az előző évekkal szemben újabb haladást jelent.

A sóexport-forgalom az elmúlt évben Románia versenye miatt hanyatlott, de — tudomásunk szerint — a pénzügy-

miniszterium újabb intézkedései révén a további évek folyamára bizonyos nagyobb sómennyiség exportálása feltétlenül biztosított, úgy, hogy ezentul az exportforgalom állandó tényező gyanánt fog szerepelhetni az erdélyrészi sótermelésben.

Az erdélyi bányatelepekről való *kereskedelmi sószállítás* terén a pénzügyminiszterium által életbeléptetett ujitások az elmúlt évben tovább fejlődtek, a mennyiben a *Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság*, melyet e téren való működésében a kormány a „Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynökségével“ bizott meg, az eddig *Marosujvárott* létesített telep folytatólagos fentartása mellett tevékenységét az elmúlt évben a *désaknai* bányatelepre is kiterjesztette, az ott régebbi idő óta fennállott sómalmot és üzemtelepet teljesen újjáépítette és a modern munkagépek minden tajtajával felszerelte. Ez a körülmény a désaknai sónak előnyösebb szállítását és finomabb feldolgozását teszi lehetővé, ami e legkedvezőbb termelésű sótelep jövőjére igen nagy jelentőségű, sőt épp ezáltal vált már is lehetővé az a fentemlitett tény, hogy a désaknai só a budapesti piacra is bevezetést nyert. A nevezett vállalat működése mindjárt az első évben éreztette hatását, amennyiben Désakna sóbányájának forgalma, mely az összes hazai bányatelepek közül mindeddig az ötödik helyet foglalta el, az elmúlt évben már a harmadik helyre került s mivel az év végén a fentemlitett exportmegállapodás is életbe lépett, ezen a téren méltán lehet további előnyös fejlődést várni.

Az *iparsó-adminisztráció* ügyében a fellendülés továbbmenő eredményei konstataálhatók, ami főként annak tulajdonítható, hogy iparosaink ma már az olcsó iparsót nemcsak könnyebben és minden nehézkesség nélkül vehetik igénybe, hanem a reform arra is vezetett, hogy az elmúlt év

végén pénzügyminiszteri rendelettel az iparsó ára közel 25%-os arányban leszállítható volt, ami iparosságunknak újabb üzemi megtakarítást eredményez.

Az iparsó-adminisztráció gyakorlati keresztvitelével megbízott Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság, mint a Magyar Királyi Sójövedék Vezérügynöksége az elmúlt évben újabb haladást idézett elő, amennyiben míg a reform életbe léptetése előtt, vagyis 1900. év végéig a kamara kerületéből mindössze csak 10 iparos birt iparsóhasználati engedélyvel, addig az 1903. év végéig a nevezett vezérügynökség már 73 iparosunknak szerzett díjmentesen iparsóhasználati engedélyt. Az idevonatkozó adatok a következők:

1903-ban iparsóhasználati engedélyvel birt kamaránk területén: vegyészeti ipar (szódagyártás, hamuzsirgyártás stb.), bőripar (bőrgyárak, szíjgyártók, timárok, szűcsök és nyersbőr-kikészítők), hó- és jégolvasztás (vasutak, közuti vaspályák), hűtés (jéggyárak, sörfőzők, jégvermek, vágóhidak, kelmefestés (fonó- és szövőgyárak), por- és jégképződés megakadályozása (lovaglói iskolák és tornacsarnokok), fagyaltkészítő (czukrászok, kávéházak), állati belek konzerválása, összesen 73.

Avégből, hogy mindezek az iparosok az iparsóhasználati engedélyvel könnyebben élhessenek, vagyis az iparsót gyorsan és akadálytalanul megkaphassák, a pénzügyminisztériummal fennálló szerződés értelmében a Sójövedéki Vezérügynökség az ország 17 városában tart fenn állandó *vidéki iparsóraktárt*; kamaránk területén ily raktár működik a marosujvári denaturáló telepen kívül *Kolozsvárott* is, mely utóbbit 17 iparos összesen 32 esetben vette igénybe, míg a m.-ujvári üzentelepnél 63 iparos 104 esetben kapott iparsót.

Szénbányászat. A szénbányászat iránt kamaraterületünkön élénk érdeklődés mutatkozott. Nagy területeken történ-

tek kutatások és feltárások, melyek iránt a külföld is érdeklődést tanusított.

A tárgyalt év elején Szamosujvárnémeti és Czoptelke határán Szenkovits Gerő vajdahunyadi bányatulajdonos gazdag és jó minőségű kőszéntelepre akadt, amelynek nagy jövője lehet, de a minek feltárása, illetve kiaknázása pénzhány miatt még huzódik.

A feltárt szénterületek kiaknázását különben ez idő szerint a tőkehiányon kívül főképpen a még hiányos vasuti hálózat késlelteti.

Lényeges fejlődésnek a lefolyt évben csupán az *egeresi* szénbánya indult, amelyet egy főképen francia tőkével 2,000.000 frankra alakult részvénytársaság „Compagnie des Mines de Transylvanie“ megvívén egy nyolcz km. hosszú sodronykötél pálya és egyéb bányatechnika modern vívmányai színvonalán álló berendezéssel felszerelvén, ezen bányát nagy méretek szerint indult kiaknázni s ezirányban már eddig is ért el eredményeket, jóllehet a tervbe vett munkateljesítés elérésére szükséges előmunkálatok még folyamatban vannak és progressive fejlesztetnek. A bányauzem fejlődésének mérvéhez képest új munkástelep is épül, amelyben eddig 150 bányamunkás nyert elhelyezést. A munkások gyermekei a bányatelepen fenntartott iskolában nyernek oktatást.

Toroczkói vasbányászat. Abból az alkalomból, hogy a közgazdasági tárca egy közegét utasította a toroczkói vasbányák jelenlegi állapotának újabb tanulmányozására, azt következtetjük, hogy Nagyméltóságod érdeklődik e bányavidék jövője iránt. Annak a felette érdekes bányaterületnek újból életre keltése nagyon kívánatos lévén, nem tartjuk egészen fölöslegesnek, ha ez ügynek ismét néhány sort szentelünk.

A Torda-Aranyosvármegye délkeleti részén Várfalva, Hidas, Nyirmező és Vidaly községek közt elterülő hatalmas völgykatlan, az u. n. toroczkói vasvidék, mely különféle vasérczekben bővelkedve hajdan híres vastermelésnek volt színhelye s bőséges keresetet nyújtott eme vidék kiválóan szorgalmas sűrű népességének, — újabb időben már több ízben magára vonta az illetékes körök érdeklődését, s kísérletek tétettek megállapítani a módokat és eszközöket, melyek által a régi virágzó vasipar itt újból életre volna kelthető. Geologusok járták be az egész vidéket, s bár a szakértő vélemények az előforduló érczek minősége és mennyisége, valamint a feltárás módozatai tekintetében némileg eltérnek, abban mégis mindannyian megegyeznek, hogy Toroczkó hegyei még sok értékes és feltárásra méltó vasérczet tartalmaznak.

A régi kis kohók helyébe ma már a technikai fejlettségnek megfelelő modern kohóműnek kellene jönni. A legnagyobb nehézséget a vasut hiánya képezi. A környékbeli erdők, melyek régente a kis kohókhoz a szükséges faszenet szolgáltatták, nagyobbára letarolvák. A még meglevő faszénforrások már drágák s nem elég bőségesek arra, hogy nagyobb üzemhez hosszabb időre tartós alapot nyújtsanak. A szenet tehát oda kellene szállítani, ami csakis vasut utján képzelhető. Másik megoldás volna, hogy csak nyers vasércz termeltessék, ami mindinkább keresett cikk. Ennek is a főfeltétele a vasut, mert jelenleg Toroczkó a legközelebbi vasuti vonaltól is közel 30 km-re fekszik, amely távolság sokkal nagyobb, semmint a vasércz a szekeren való szállítást megbirná. Az Aranyosvölgyi vasut kiépítésétől függ tehát első sorban, hogy új élet költözzék a toroczkói vasvidék immár évtizedek óta csöndes bérceibe.

Ipari termelés.

↳ *Sodronyszövés.* Jó üzleti évre tekinthet vissza a székhelyünkön fennálló és a *Léber Gyula* tulajdonában levő sodronyszövet-fonat, kertkerítés és aczélsodrony ágybetét készítő telep, mert megrendeléssel bőven el volt látva. Ez a vállalat a fokozódó fejlődés biztos útján halad és jóhírű készítményei az ország nagy részében máris keresettek. Fölszerelése 2 sodronyszövő, 2 sodronyfonó, 1 hornyoló és 1 feszítő gépből áll. Alkalmazott 5 munkást és termelése 15 ezer korona volt. A vállalatba 8 ezer korona fekszik, amit egy pár év alatt szerzett szorgalmával és takarékoságával.

Gyári vállalatokban szegény székhelyünk, a tárgyalt évben egygyel még szegényebb lett. A pár évvel előbb nagy remények között megindult és kezdetben jó üzletmenettel folytatott *Klemm és Novák-féle acetylén gázfejlesztő készülékgyár* kénytelen volt üzemét beszüntetni s felszámolásba kerülni, mert szabadalmazott tartályaik a használatban nem igen feleltek meg s a gyártmány iránti bizalom és rendelés megszűnt. E gyári vállalat igen csinos kivitelű csillárokat és lusztereket is készített és megszüntével 30 munkás esett el a keresettől. \

↳ *Gépgyártás.* A megrendelésgyűjtési törvényben lefektetett azon intézkedés, mely a gépekre való megrendelésgyűjtést szabadrá tette, élénk panaszra szolgáltat okot kerületünkben és azt hisszük, a hazai kisebb gépgyári cégeknek egyáltalán. Az osztrák és cseh nagy gyárak versenyével és az élelmes és tolakodó ügynökök seregével, a mi kezdő gépiparunk sehogy sem bir versenyre kelni. Az említett állapotok székhelyünk egyik jóhírű vállalatát máris arra kényszerítették, hogy a mezőgazdasági kisebb gépek gyártásával a tárgyalt évben

teljesen szakított. A gazdák fizető képessége ellen hangoztatott panaszok, daczára a jó terméstől várt biztatóbb reményekre, az állatvásár-zárlatok folytán bekövetkezett rossz értékesítési viszonyok miatt, nem váltak be s a helyzet itt sem javult. Kis tőkét képviselő gyáripárunk hosszú hitelezésre nem képes, ennél fogva tevékenysége nagyrészt a javítások körüli munkákra zsugorodik össze, vagy más foglalkozási ágra adja magát. Így például a székhelyünkön fennálló *Junász* Lajos czég a tárgyalt évben vízművek és gőzfűtési berendezések készítésével foglalkozott, amelyhez egy kolozsvári gőzfűtés és vízvezeték szerelő vállalat útján jutott és az üzlet jól bevált. Ez a vállalat, daczára, hogy a mezőgazdasági gépek gyártását abban hagyta, az említett új üzlet és más munkák következtében a tárgyalt év üzleti eredményét kielégítőnek mondja, amennyiben 34 munkás alkalmazása mellett 84 ezer korona forgalmat ért el. A gyár felszerelése egy 16 lóerős gőzgépből, 5 drb. vasesztergából, 2 drb. gyalu, 4 drb. furó, 1 drb. rovátkoló, 1 drb. fagyalu, 2 drb. csiszoló, 1 drb. faeszterga gépből, 1 drb. szalagfűrészből és 1 drb. gőzgő malomból áll és feldolgozott 22 vagon nyers, rud- és lemezvasat és tüzelésre 18 kocsi szenet.)

Kőbánya. Az utépitések és kövezési munkák terén a várva-várt nagyobb lendület nem következett ugyan be, mindazonáltal a *kissebesi granitkőbánya* r. t. a tárgyalt évben az utolsó 2 esztendőhöz képest nagyobb tevékenységet fejthetett ki. A vállalat ugyanis a II alföldi transversalis műút építésében és a főváros csatornázási munkálatánál nagyméretű foglalkozást nyert. A múlt évben kitermelés alá vett *alsórákosi* bazaltbánya a belévetett reményeknek teljesen megfelelt és ennek következtében a termelés előmozdítására a társaság e bányát fékpályával és zuzóteleppel szándékozik a folyó évben berendezni. A közgyűlés elé terjesztett jelen-

tésben az igazgatóság örömmel említi fel a *bogároni bazalt kőbánya* kedvező termelését, amely a kis kőburkolat kövekben a legjobb anyagot szolgáltatja és amelynek a múlt évben foganatba vett berendezése és teljes üzembe vétele is a múlt évben teljesebbé ment. A tárgyalt évben 500 munkást foglalkoztatott a vállalat és a *kissebesi* és *maróthlaki* telepekről 9214 waggon követ szállított el. A vállalat 8 bányájában az év végével majdnem 640 ezer korona kész áru teküdt. A tárgyalt év üzleti eredménye az 1 millió alap és 210 ezer tartalék és értékcsökkenési alap tőke mellett 85.454 korona volt, ami 14.414 koronával több a múlt évi eredményénél és a befektetés 8,55%-át teszi.

Gyepszgyártás. Kamarakerületünkben 3 gypszgyár van, amelyek üzlete az évek óta huzódó építőipari pangás miatt a tárgyalt évben sem volt kedvező. A 3 vállalat közül az egeresi és tordai gyárak modern berendezésű nagy vállalatok, amelyek a verseny minden feltételével rendelkeznének, ha a részükre már évek óta kérelmezett vasúti kedvezményes fuvartételek engedélyeztetettek volna. A nyugati fogyasztó piaczoktól való nagy távolságunk mellett erre a kedvezményre életszükségük van gypszgyárainknak, mert az ausztriai és cseh gyárak versenyét a felsőmagyarországi, tehát már a hazai piaczokon sem képesek lenyomni. Annál kevesebb a kilátás arra, hogy a legjobb területen, a bécsi piaczon positiót tudjanak elfoglalni, mert az árak már annyira le vannak a nagy konkurrentia által nyomva, hogy a további árreduktió vállalataink részéről már lehetetlen. A Balkán-államok felé való kivitel, a szintugy jelentkező drága vasuti fuvartételek mellett gyáraink nem vehetik fel és így az értékesítés majdnem teljesen csak a hazai piaczokra szorítkozik, ami a nagy verseny mellett megint csak olyan árcsökkenést okozna, amely mellett nyereséges üzlet-ről már alig lehet szó.

A kezeink között levő forgalmi adatok tanusítása szerint a bánffy-hunyadi állomásról 134, az egeresi állomásról 955, a tordai állomásról 2432 vasuti kocsirakomány gipsz került feladásra a tárgyalt évben. A tordai feladásra nézve megjegyezzük azonban, hogy az ottani gipszgyár idei termelése csak 800 kocsi feldolgozott építő- és trágyagipszet tett ki, míg a fennmaradó mennyiség a bánffyhunyadi, egeresi és más távolabb eső gyárakba mint nyers gipszkő került szállítás alá.

A *tordai gipszgyár és műtrágyagyár részvénytársaság* a tárgyalt évben alaptőkáját 200 ezer koronáról 350 ezer koronára emelte fel és 36 munkás alkalmazása mellett 800 waggon gipszet állított elő 120 ezer korona értékben.

A *Kramer-féle egeresi gipsz- és műtrágyagyár* a tárgyalt évben 44 gyári és 15 bányamunkást alkalmazott, 6-tal kevesebbet, mint az előző, már gyenge üzleti évben alkalmazott volt és a termelés is 1097 kocsi-ról 955 kocsi-ra apadt. E vállalat a múlt évben megkezdett munkáslakás-intézményét ez évben is tovább fejlesztette s ma már 20 család elhelyezésére van épület emelve.

A legkisebb gipszgyárunk a *bánffyhunyadi Haraga S. és társai-féle* gyár, amely csak 14 munkást alkalmazott és termelése is csak 134 kocsirakományt tett ki.

Kamarakerületünkben *gipszkőelőfordulás* van: *Kolozsmegyében*: Gyerővásárhely, Jegenye-fürdő, Nagypetri, Tótelke és Zsobok községek határában, amelyek anyagát az egeresi és bánffyhunyadi gipszgyárak, valamint a zsoboki márványgyár használja; *Szilágymegyében*: Felső-Kékesnyárló, Zilah és Zsibó községek határában, amelyek azonban még nem állanak művelés alatt, habár például a kékesnyárlói rendkívüli nagyméretben és jó minőségben fekszik; *Szolnok-Dobokamegyében*: Csokmány községnél, de ez sincs művelés

alatt; *Torda-Aranyosmegyében*: Koppánd, Mészkö és Szind községek határában nagy terjedelemben és kiváló minőségben, amelyeket a tordai gypszgyár tart művelés alatt és használ fel nemcsak a saját gyárában, hanem mint nyersanyagot szállítja pl. Egeresre is.

A fazekas-ipar a megsemmisülés lejtőjén évről évre lejjebb száll és a panaszból ki nem fogy. A pléh- és vasedény mértékére a legerősebb csapást, most már a kufár asszonyok üzérkedése is mind türehtetlenebbé teszi a helyzetüket, akik a megszorult iparosoktól és főleg a falusi háziiparosoktól olcsón összeszedett áruval — iparendély alapján a hetivásárokon történt árusítással — keltik fel a konkurentiát. Ez a konkurencia székhelyünkön a legnagyobb, ahol a 22 iparos mellett már 8—10 kufár üzérkedik. A felidézett káros verseny megakadályozására az érvényben álló ipartörvény módot nem nyújt, de annál inkább remélik, hogy az új ipartörvény kellően fog gondoskodni érdekük megóvásáról. E tekintetben a remény annál inkább biztató, mert a tárgyalt évben egy konkrét esetből kiindulva, azt tapasztalták, hogy Nagyméltóságod már is osztja felfogásukat. Ugyanis körlevelében kegyes volt nyilatkozatra hívni fel a kamarákat arra nézve, vajjon a vegyeskereskedőknek oly községben, ahol fazekas iparosok élnek, megengedhető-e a fazekas-készítmények árusítása külön engedély nélkül. Azt hiszik fazekasaink, hogy Nagyméltóságod elhatározása érdeküknek kedvező lesz. A fazekas-ipar hanyatlását szomorúan igazolja az a körülmény, hogy a Nagyméltóságod és a pénzügyminister ur kegyességéből már évek óta kedvezményes áron átengedett mázagból székhelyünk iparosai az előző évi 50 q-val szemben a tárgyalt évben csak 38 q-t tudtak felhasználni. Az apadásra kétségtelen nagy befolyással volt ugyan a hosszú ideig tartó állatjárat is, mert a legjobb fogyasztó

— a vidéki lakosság — elmaradt, de általában a fogyasztás évről-évre — kisebb mértékben ugyan — folyton apad, de apad egyuttal az iparúzők száma is és ami még sajnálatosabb, új nemzedék nem lép helyébe. Egyetlen segítség számukra a *szaktudás emelése* volna, amelyre nézve székhelyünk iparosai Nagyméltóságod elődjétől biztatást is nyertek volt és azt köszönettel is vennék, de még ezideig semmi további kilátás nincsen. A szakoktatás hiányában segítségre jött az Örley János „Utmutató fazekasok és kályhások számára“ című műve, melyből tehetségünkhöz képest több példányt díjmentesen osztottunk ki kerületünk iparosai között, akik nagy elismeréssel jól felhasználják a könyv szakbavágó tanácsait és útmutatásait.

A kézikönyv használatát igen sikeresen egészítené ki a vándortanár, aki gyakorlatilag mutatná be a haladás sikereit.

Kályhás kisiparunk helyzete is kétségbeejtő. A külföldi nagy tőkével rendelkező gyárak és közvetve az ilyen árukkal megrakott kályharaktárak versenyét nem bírják. A székhelyünkön fennálló 4 kisebb arányú, de gyár-jellegű vállalataink is, az építés hiányából — készítményeik minden jósága daczára — alig tudnak prosperálni.

A *Kozel-féle kályhagyár* az év végével csődbe jutott.

Faipar. A Neuberger-testvérek bánffytelepi és romulii *gőzfűrész-telepei* jó üzemeredménnyel végezték az évet, amennyiben a termelt készáruk könnyen és jó áron nyertek elhelyezést. A bánffytelepi fűrészgyár felszerelését 1 drb. 80 lóerős stabilgépen kívül — melyet hulladékfával tápláltak — 3 keret- és 5 körfűrész meg 1 drb. köszörügép képezi. Feldolgozott 14.500, a romulii 15.500 m³ jegenye- és luczfenyőt és előállított 350 + 380 waggon épületfát, deszkát, léczet, zszindelyt, seprőnyelet és szőlőkarót, mintegy 150 ezer korona értékben. A romulii fűrésztelep berendezése hasonló

arányu. A közutak tarthatatlan állapota ellen, a vállalat régi panaszát nem hangoztatjuk újra, miután Nagyméltóságodtól 5626/904. sz. alatt azon biztatást nyertük, hogy ez útvonalat állami kezelésbe kívánja venni és mielőbb járhatóvá tenni.

A *Kopf Emil* égerháti gőzfűrész és faárugyára kielégítő üzleti évről tett jelentést, amennyiben a 150 ezer korona értékben termelt gőzölt bükkfadeszka és butorlécz termelését a hazai, de legkivált a külföldi piacokon jól értékesítette. Panaszkodik azonban a méltánytalan elbírálás ellen, melyben a vasut a bükkfaáruk szállítását részelteti, amidőn a sokkal értékesebb többi faanyaggal egy tarifátétel alatt fuvarozza. Ezen panaszt újra felemlítjük e helyen is, mert bár e tekintetben mult évi Jelentésünk során felkértük Nagyméltóságod b. figyelmét, de érdemleges választ még nem nyertünk. A vállalat felszerelése különben modern és áll 5 drb. 86 lóerős gőzgépből, 3 keret- és 8 körfűrészből, 4 eszterga, 2 Ganz-féle henger, 1 lizsthenger, 1 koptató és 1 daratisztító. Alkalmazott 80 férfi- és 20 gyermekmunkást és 60 waggon bükkfarönkököt használt fel. A vállalatba 200 ezer korona van befektetve.

Fűrészzeink panaszkodnak a csik- és háromszékmegyei fűrészek versenye miatt, amelyet a fűrészelt anyagnak Bécsbe és általában Ausztriába való exportjánál károsan éreznek. A csiki és háromszéki fűrészek ugyanis jelentékeny fuvardíjt élveznek s nem sokkal több fuvarot fizetnek Bécsig majdnem 2-szer olyan távolságról, mint a kamaránk kerületében levők. Nevezett fűrészek a gömbölyű fát jóval olcsóbban vásárolják, azonkívül Bukovinán át a tengeri úton sokkal kisebb költséggel szállíthatják árujokat a magas árat fizető angol, holland és német piacokra, tehát fűrészzeink kívánatosnak tartanak, ha a máv. hasonló ked-

vezménnyel megkönnyitené az utat számukra is Bécsbe és Ausztriába.

Az 1902 év márczius hónapjában megalakult kolozsvári ipartestületi hitelszövetkezet *faipari szakcsoportjának* a tárgyalt évben 30 tagja volt, akik 69 drb. 100 kor. részjegyet jegyeztek s így az alaptőke 6900 korona volt, amelyből azonban az év végéig csak 1218 korona volt befizetve. A szövetkezet e pénzerővel és Nagyméltóságod hivatali elődjének kegyéből nyert 5700 korona pénzsegély és 5300 koronát kitevő gépsegély mellett a tárgyalt évben 10.821 korona nyereséget mutatott ki. Az anyagi eredmény mellett ép oly fontos az a haszon, amit a szövetkezet úgy tagjainak, valamint a székhelyünkön működő többi asztalos mestereknek nyújt azáltal, hogy a telep gépjait minimális használati díj mellett rendelkezésre bocsátja. A gépek mellett alkalmazott 5 munkás csupán a szakiparosok által a telepre behozott anyagok gépmunkájával foglalkozott, amennyiben az összeállítást az egyes mesterek saját műhelyeikben végezték. A szövetkezet azonban most már arra törekszik, hogy a telepnek olyan állandó és rendszeres foglalkozást nyújtson, amelylyel a gépek jobb kihasználása és tisztas üzleti nyereség mellett az egyes mestereknek oktalan és méltánytalan versenyt ne okozzon. Ilyenül kínálkozik a helyi kir. *Dohánygyár által évenként nagymértékben szükségelt ládák készítése*, amelyet most egy nem szakiparos vállalkozó készített, akinek szerződése most lesz lejárandó. Jó volna, ha a szállítást a szövetkezet kapná meg, amelynél számitanak Nagyméltóságod hathatós közbenjárására, mert a munka hozama a szegény és munkahiánnyal küzködő asztalos iparunknak biztositaná a munkát és segítséget és az ily természetü támogatás alkalmas volna arra is, hogy a szövetkezési eszme mellett kedvezőbb hangulatot keltsen. A szó-

vetkezet telepének felszerelése 2 drb. kör-, 1 drb. szalag-, 1 drb. keretfűrész, 1 drb. egyengető gyalugép 1 drb. hosszlyukfúróval, 1 drb. marógép és 1 drb. vastagsággyalugép képezi, amelyeket 1 drb. alulcsapó 30 lóerős vizkerék tart mozgásban.

A dicsőszentmártoni *Közműhelytelep r. t* asztalos-, tégl- és cementgyára panaszol, hogy a tárgyalt év az építőipar pangása miatt nem volt kielégítő. A 25 ezer korona tőkével dolgozó vállalat panaszol, hogy több apróbb állami építkezésből járandóságát sok havi biztatás mellett sem tudja kézhez venni és károsan érzi a kamatveszteséget, különös tekintettel arra, hogy a vidéki pénzüintézetek drága, 8–10%-os pénzével kénytelen vállalkozásait finanszírozni. A telep asztalos gépeit olcsó díj mellett az ottani asztalos iparosok is jól használják, tehát a vállalkozás iparfejlesztési missiót is teljesít és ez alapon állami támogatásra is számot tartva, gépsegélyért vagy adómentességért folyamodott volt, de siker nélkül. A társaság asztalos-telepének felszerelését 1 drb. 6 lóerős benzinmotor, 1 drb. eszterga-, 1 drb. gyalu-, 1 drb. fúró- és maró-, 1 drb. görléczvágógép, továbbá 1—1 drb. kör- és szalagfűrész képezi. A tárgyalt évben 14 férfi és 1 női munkás alkalmazása mellett 16 waggon anyagot dolgozott fel épületrészek és butorok alakjában 58—60 ezer korona értékben. Téglagyári és cement-üzletében 25 férfi és 7 női munkás nyert alkalmazást és előállítottak 32 ezer korona tégl- és cserép-, valamint 4000 korona értékű cement-árut, azonban a telep mindkét ágának termelése — berendezésénél fogva — könnyen megkétszerezhető volna.

A faipar mesterei közül igaz sajnálattal jegyezzük fel *Pállán Henrik* asztalos halálát, aki székhelyünkön a *tekeasztalkészítés* különlegességével foglalkozott és azt derekasan teljesítette.

Bőrgyártás. A *Laurentzi és társai* beszterczei bőrgyára zavartalan üzletmenet mellett jó eredményt mutatott fel, minek elérésében nagy segítségére volt Nagyméltóságod azon újabbi kegye, melylyel a gyárt terhelő államkölcsön részlettörlesztési kötelezettségét továbbmenő évekre volt kegyes kitolni. A vállalat 35 munkás alkalmazása mellett 6000 bőrnél többet dolgozott fel s a 260 ezer korona értékű bocskor, fodros és sima, valamint wichsos borjubőröket az erdélyi és fővárosi piaczkon jól el tudta helyezni. A vállalat a székelykérdés felkarolását a maga részéről is elősegítendő, székely munkásokat szerződtetett és próbált gyárában alkalmazni, részükre munkás lakásokat is építtetett s habár munkaképességükkel és teljesítményükkel a vállalat meg lett volna elégedve s részükre az ott szokásos munkabéreknél magasabb díjakat biztosított, sajnálatosan kell jelentenünk, hogy a jó szándék a nyugtalan lelkű munkások vándorkedve miatt, nem sikerülhetett, mert minden kedvezmény daczára is egyenként, majd tömegesen ott hagyták a gyári munkát és otthonukba távoztak.

↳ A székhelyünkön fennálló *Akeszmaun* Albert tulajdonát képező bőrgyár kivételével csupán kisebb jelentőségű timár telepeink vannak, amelyek üzemére kétségtelen jó hatással van a Nagyméltóságod által szerződtetett timár ipari vándor szaktanár apostoloskodása, aki az egyes telepeket gyakran felkeresi s a mestereket tanácscsal és utbaigazitással látja el, őket az együttes termelés érdekében szövetkezetek alakítására, vagy legalább is közös géphasználatra való egyesülésbe összehozni, nem szünik meg buzgólkodni. Jótékony az a hatás is, melyet a vándortanár azon intézkedésével istápol, hogy egyes törekvő iparost a bőrgyártási technika ismeretének elsajátítása céljából, a nagyobb hazai gyárakban díjmentesen elhelyez, de amely intézkedést hathatósan

egészt ki Nagyméltóságod azon áldozatkészsége, amelylyel az ilyen tanulni vágyó mestert tanulmányi ideje alatt állami pénzsegélyben kegyes részesíteni.

Kamarakerületünkben Tordán és Zilahon van két egyesülés, ahol az ottani timártársulatok 1—1 hasítógépet birnak közös használatra az államtól. A tárgyalt évben a két helyről 3 mester lett hazai bőrgyárba tanulmányozás végett kiküldve s most a telepek feladatuknak az érdekeltek nagy hasznára kiváló eredményt mutatnak fel.

Harisnyakötőgyár. Az osztrák gyárak erős versenye miatt a nagyenyedi fegyházban üzött harisnyagyártás a tárgyalt év üzleteredményét alig kielégítőnek vallotta. Az elégtelen tőke és drága hitel miatt a versenyt alig bírja s habár évi termelése 70 ezer koronát tett ki, nyereség részesedése a forgalommal szemben nem volt arányban. Alkalmazva volt 70 munkás és az Ausztriából és Morvaországból beszerzett 10 ezer angol font nyers és festett pamutból, 8000 tuczat férfi, női és gyermek harisnya lőn előállítva és értékesítve a hazai és bécsi piacon.

Van még székhelyünkön is *Püspöki Miklós* kereskedő vezetése alatt egy kisebb szabásu *harisnyakötő műhely*, amelynek élete még két évre sem nyulik vissza és amely 6 gépen 5 munkásnak nyújt foglalkozást. Kiválóan finom női és gyermekharisnyákat készít és hoz üzlete útján forgalomba, de javítási munkálatokkal is bőven el volt látva.

Szövőgyár. A nagyenyedi fegyházban üzött szövőgyári vállalat a tárgyalt évet kielégítőnek mondja, ámbár panaszkodik az ellen, hogy a gyártásnál szükséges fonalakat hazai forrásból sem elegendő mennyiségben, sem kifogástalan minőségben nem tudja beszerezni és így a drágább ausztriai forrásokra van utalva. Alkalmazott 46 fegyenczet és az előállított asztalneműek, törülközők, nyári férfi és női ruha-

szövetek és kötények értéke az 50 ezer koronát túlhaladta, habár termelőképessége 70 ezer koronára is képessé tenné. Felszerelése 4 csévelő gépből, 4 szövőszékből, 24 nyüstös és 4 zsakkard gépből áll és 30.000 korona tőke van a vállalatba befektetve

↳ **Keztyügyártás.** Nagyobb terjedelmű üzlete a székhelyünkön fennálló *Hubay* Károly cégnek van, akinek üzletköre az egész országra kiterjedt, sőt kis mennyiségben még a külföldre is szállít. A telep a folyó évben befejezett kényelmes új otthonba lett áthelyezve és 36 különféle varrógéppel van felszerelve. Alkalmazott 4 férfi és 16 leány munkást és készített 2500 tucat keztüüt 36 ezer korona értékben.

Kalaposaink finomabb árúkat csak kis mértékben állítanak elő, termelésük jobbjára a nép által viselt paraszt-árakra terjed ki. Az egyes iparúzők telepét és iparkörét tekintve, a *Beszterczei kalapgyár-szövetkezet*-et kivéve, jelentékenyebb vállalat egy sincs. A beszterczei szövetkezet gyárában 11 munkás volt alkalmazva és előállítottak 38 ezer darab parasztkalapot 51 ezer korona értékben, amelyből Galiciába és Romániába is volt kivitel. Panaszodik e vállalat a galicziai nagyobb gyárak erős versenye ellen, amely vállalatuk egyik régi jó piacán, Máramarosmegyében már is igen jelentékeny, Romániába pedig a magas vám gátolja a kivitelt.

A női mellfűzőipart székhelyünkön 3 és Gyulafehérvárt 1 vállalat képviseli, amelyek 2–5 munkással dolgoznak, de üzletkörük a helyi piacokon túl nem terjed és miután tőkeszegények, a külföldi és főleg az ausztriai behozatal elé gátat alig állítanak. Különben fejlődés-képeseknek látszanak.

Papirgyártás. Kamarakerületünk jóhírű és egyetlen, borgóprundi papirgyára — az elégtelen tőkeerő miatt — nem tudja azt a helyet betölteni, amelyet gyártmányai jó minősége mellett el tudna foglalni. A tárgyalt évben 8 férfi

és 10 női munkást alkalmazott és 15 ezer kg. papírt állított elő 10 ezer korona értékben, amelyet a hazai és a bukovinai piaczkon értékesített. A hajtóerőt 2 drb. 20 lóerőt képviselő vizcsatorna képezi és a belső berendezés 2 drb. holländerből és 1 drb. szűrőszitagépből áll. A befektetett tőke 30 ezer korona.

Cellulosegyártás. A tordai cellulosegyár a tárgyalt évet kielégítőnek vallja, amennyiben ez évben 500 waggon árút volt képes előállítani s az ausztriai és külföldi piaczkon és nagyon kis mértékben a hazai piaczkon elhelyezni. A gyár 3 drb. 170 lóerős gőzgéppel, 3 drb. 630 lóerős vizkerékkel és a szükséges felszerelésekkel mintaszerűen és modernül van berendezve. Alkalmazott 155 férfi és 13 női munkást és felhasznált 27 830 q fát, 5665 q ként, 5321 q meszet gyártási, valamint 58.590 q kőszén és 200 q fát tüzelési anyagban. Előállított pedig 16329 q fehéritett és 34.355 q fehéritetlen cellulost 600 ezer korona értékben. A vállalatba 3 millió korona tőke van befektetve, amely az 1902—1903. üzletévben közel 8% kamatot hozott. Az előző évhez képest a csökkenés 1₂₁ %.

Malomipar. A gyárjellegű vállalataink között számra nézve a malomipar foglalja el az első helyet. Jelentőségük azonban nem nagy, mert leginkább helyi érdekűek s alig egy pár olyan nagyobb vállalat van közöttük, amelynek érdekköre nagyobb területre terjedne ki. Ilyenekül fölemlithetjük a *kolozsvári műmalom* részvénytársaságot és a *Vécsei Samu* műmalmát, a *bethleni* és *gyulafehérvári* műmalmot. Ezek közt legnagyobb a *Glück* testvérek gyulafehérvári „Johanna“ gőzmalma és árpagyönggyára, amely árút Csehországba és Galicziába is exportálja. E vállalat modern felszerelésű és áll 1 drb 182 lóerős gőzgépből, 3 drb 31" simaörlésre, 4 drb 8' töretekre és 2 drb 9' töretekre szolgáló hengerből, 3 pár 4' kő, to-

vábbá 8 drb Haggenmacher 3-as, 2 drb Besser-féle tisztító-gépből, 2 drb koptató-, 1 kefélő-, 1 hegyezőgép, 3 porrosta, 3 drb Wörner-féle, 1 drb Seck féle síkszita, 5 drb Hollaender, 1 drb Aspirateur és 2 drb osztályozó árpagyöngyhöz. Alkalmazott 41 munkást és feldolgozott 84.300 q buzát, 20.360 q árpát, elhasznált 49.200 q petrosényi szenet. Gyártott pedig 84.300 q örleményt 1,439.160 kor. értékben, és 20.360 q árpagyöngyöt 239 ezer korona értékben, vagyis a gyár múlt évi termelése 1,678.160 koronát tett ki. Az üzleti forgalom mindennek daczára nem volt kielégítő s a mint a vállalat hozzánk intézett jelentésében előadja, a gyár fejlődését akadályozza, hogy a brassói malmok az államvasutak részéről 30% fuvardij-kedvezményben részesülnek. Ez által a gyárt környező vidékeken a brassói malmok a buzát jobb áron vásárolják össze, ők pedig kénytelenek Arad- és Krassó-Szörénymegyéből fedezni szükségletüket. Tekintettel pedig arra, hogy ez a vállalat exportra is dolgozik, örleményeit kettős fuvar terheli, ami versenyképességét hátrányosan befolyásolja. Ezen akadály elhárítására hasonló kedvezményt kért a vállalat és miután kamaránk ez ügyben bár eredmény nélkül egy ízben már kérelmezett volt Nagyméltóságod hivatali elődjénél, mindazonáltal újra előhozakodunk a — nézetünk szerint — méltányos kéréssel és azt Nagyméltóságod jóindulatu figyelmébe ajánljuk.

A malomipar különben a tárgyalt évben elég jó eredménynyel dolgozott. A kielégítő buzatermés malmainkat azon kedvező helyzetbe juttatta, hogy búzaszükségletüket rendről-rendre beszerezhették. Emellett az áralakulás sem a búzára, sem az örleményekre nézve nagyobb ingadozásnak nem volt alávetve, a nyerstermény és produktum közötti árviszonylat a malmoknak a rendes őrlési díjat meghozta, úgy, hogy a malmok normális üzemük mellett is kielégítő eredménynyel zárhatták le a tárgyalt évet.

E pontnál nem hagyhatjuk megemlítés nélkül az Országos Molnár-Egyesület másolatban kamaránkkal is közölt felterjesztésében hangoztatott azon panaszát, hogy a méterrendszer kötelező használatának behozatala óta eltelt hosszú idő dacára még most is szükségesnek tartja újabb rendelkezéssel a malmokat arra szoríttatni, miszerint a súlymérték helyett ne használják az ürméret-számítást. E panasz alaposságát kamaránk is elismerve, 3329/903. sz. a. kelt felterjesztésünkben csatlakoztunk az egyesület javaslatához.

Szeszgyártás. A tárgyalt évben az ipari és gazdasági szeszgyáraink száma 1—1 szaporulatot mutat s kamarakerületünk szeszgyárainak száma 39-re rugott, amelyből 5 ipari és 34 gazdasági volt. A 39 szeszgyár az 1902—1903. évi szesztermelési évadban 5,180.646 Hl. fok szeszt termelt, amiből az 5 ipari szeszgyárra 1,636.486 Hl. fok, a mezőgazdasági szeszgyárakra pedig 3,544.160 Hl. fok jutott. A tárgyalt év termelési szaporulata az előző évi 4,964.675 Hl. fokkal szemben 215.971 Hl. fokot tesz ki, ami a tárgyalt évben üzembe helyezett 1 ipari és 1 mezőgazdasági szeszgyár javára volt irandó s így tényleges termelési emelkedésről nem tehetünk jelentést. Szeszgyáraink az idej termelési és üzleti évet igen gyenge eredményűnek vallják, miután az 1902. évi igen silány tengeritermés miatt a tengeriárak q-ként 3—4 koronás áremelkedést mutattak a normális évek átlagos középárával szemben, ami már magában véve a gyártási költséget Hektoliterenként 10—12 koronával emelte. Daczára a felcsigázott magas tengeriáraknak, a tengeri minősége a korán beállott őszi fagyok folytán oly rossz volt, hogy ha más években átlag 33 liter % eredményt értek el 100 kgr. tengeriből, az 1902. évi tengeriből legfeljebb 29 - 30% szesz volt felmutatható. Hogy ezen a termelési költségben beállott rendkívüli áremelkedést szeszgyáraink

legalább részben csökkentsék, kényszerítve voltak Nyiregyháza vidékéről nagyobb mennyiségben burgonyát szereznibe mindazonáltal, hogy a fuvardíj a burgonya árának 70%-át tette ki. Hasonlóképen kényszerítve voltak gyáraink a szeszt és romlott tengerit Pancsova és Versecz vidékéről is megvásárolni, melynél a fuvardíj legtöbb esetben a tengeri árának több mint 30%-át tette ki. S habár gyáraink a rossz termés következtében beállott e kényszerüsitésre tekintettel fuvardíjkezdvezményt kértek a Magyarországból behozott nyersanyag után és kérelmüket kamaránk is a legmelegbben támogatta, gyáraink semminemü kedvezményben nem részesültek. Ilyen nehéz és költséges termelési viszonyok szükségképen a hazai szeszárak emelkedését vonták maguk után és így lehetővé vált az, hogy a sokkal kedvezőbb viszonyoknak örvendő s ennéifogva olcsóbban termelő galicziai szeszipar újra felvegye a szeszimportot és a helyzetet jól ki is használhassa. Csodálatos, hogy a szeszárak emelkedése daczára, pedig az évközben létrejött országos szeszkartel az árakat hektoliterenként 10 koronával emelte, mégis szeszforgalmunk és a fogyasztás emelkedett, ami tapasztalatunk szerint onnét van, hogy a nép az aránylag drágább bor- és sörital rovására a pálinkát — elég sajnosan és nagy romlására — mindig nagyobb arányokban fogyasztja.

Nem hagyhatjuk e pont tárgyalásánál érintetlenül az Országos Magyar Gazdasági Egyesületből illetve a Magyar Mezőgazdák Orsz. Egyesületéből kiindult azt a mozgalmat, amely az ipari szeszgyárakkal egyetemben egy magyar *szeszértékesítő központ* szervezését vette — a németországi minta alapján — tervbe. A tervezet szerint a vidéki szeszgyárak területenként szövetkezetekbe tömörülnének, ezeknek központja lenne az „Egyesült szeszgyárak leszámítoló irodája“ Budapest székhelylyel, mely tulajdonképpen átuta-

lási eljárást gyakorolna. A megállapított egyezményi tervezetet az előkészítő bizottság az ország összes érdekeltjeinek megküldte és országszerte megindult a csatlakozás ehhez a központi szervezethez. Az erdélyrészi érdekeltség a tárgyalt év nyarán Gyulafehérvárt, Segesvárt, Székelyudvarhelyt, Sepsiszentgyörgyön, Kolozsvárt és Désen tartott értekezletei a csatlakozást és együttműködést kimondták s mindazonáltal, hogy az ország más részeiből is tömegesen történt a csatlakozás, mégis pozitív eredmény ez irányban még nem tapasztalható.

Az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület a tárgyalt évben széleskörű országos mozgalmat indított volt *a szesz fokozottabb technikai felhasználása* érdekében. A szesznek denaturált alakban technikai célokra való felhasználása Francia- és Németországban a mezőgazdaságban és a gépiparban oly óriási fellendülést okozott, amely követésre sarkalja a hazai érdekeltséget is. A gazdák országos szövetsége ez ügyben nagygyűlést tartott, amelyen megvitatták azokat a módokat, amelylyel a szesz fokozottabb kihasználása nálunk is elérhető volna és hasonló állásfoglalásra hívta fel a hazai gazdasági egyesületeket is. A felhívás az óhajokat 5 pontba foglalta és pedig: 1. *a denaturálási illeték törlése*; 2. *a denaturált szesz szabad forgalmának biztosítása*; 3. *az ily szesznek legmesszebb menő szállítási kedvezményben való részesítése*; 4. *a kontinges szeszhez hasonló bonifikálás* és e bonifikációnak kincstári kiegyenlítése; 5. *a szeszadó fokozatos emelése*. Részletesen ki voltak fejtve emellett a szesz fokozottabb kihasználásából fakadó előnyök, amelyek a mezőgazdaságra és iparra egyaránt éreztetnék kedvező hatásukat. A szesznek ipari és világitási célokra történő minél intenzivebb felhasználása nálunk különös nagy nemzetgazdasági érdeket képvisel, ami államkormányzatunk figyelmét

sem kerülheti ki s hiszszük is, hogy e kérdés tanulmányozását Nagyméltóságod és a pénzügyminister ur is a megérdemelt gondozásban részesíteti.

Sörgyártás. A fennálló magas söradó mellett, kapcsolatosan a tárgyalt év kedvezőtlen időjárási viszonyaival, söriparunk fejlődéséről kedvezőtlen nem jelenthetünk. Kamarakerületünkben 4 sörgyár volt a tárgyalt évben üzemben, amelyek együttesen 21.254 Hl. sört termeltek, amely után söradóban 70.254 koronát, söradópótlékban pedig 152.078 koronát, összesen tehát 222.332 korona termelési adót fizettek. Alkalmaztak 68 munkást és az előállított 21.254 Hl. ürmennyiség 460 ezer koronát képviselt. Ez a statistika az egyes gyárak között a következőleg oszlik meg: A legnagyobb sörgyárunk a *tordai Mendel Lázár és fiai* czégé, mely 36 munkás alkalmazása mellett 9379 Hl. sört állított elő 150 ezer korona értékben. Termelési adóban fizetett söradó czimén 34.189 koronát, söradópótlékban 74.010 koronát, összesen 108.199 koronát. A *Czell Frigyes és fiai kolozsvári* sörgyárában 19 munkás nyert foglalkozást és előállított 4 ezer Hl. sört 120 ezer korona értékben. A termelés után fizetett söradóban 13.129 koronát, söradópótlékban 28.615 koronát, összesen 41.744 korona termelési adót. A *beszterczei Rohrlích és Brecher*-féle gyár 8 munkást alkalmazott és 6875 Hl. sört termelt 69 ezer korona értékben, ami után 19.183 korona söradót és 41.524 korona söradópótléket, összesen 60.707 koronát fizetett. A legkisebb sörgyárunk az *Ulrich József naszódi* sörgyára, amely csak 5 munkást alkalmazott és 2000 Hl. sört termelt 60 ezer korona értékben. Söradóban 3662 koronát, söradópótlékban 7928 koronát, összesen 11.590 korona termelési adót fizetett. A virágzó söripar áldásos befolyása a mezőgazdasági termékeink értékesítése körül, nemkülönben a sörgyártással járó melléktermékeknek viszont a

mezőgazdaságban való kiváló haszonnal történő alkalmazása, olyan nyomós okot képez, amelyek méltányos és helyes gazdasági politikai szempontból is kívánatosá teszik, hogy a már évek óta hangoztatott óhajokat a söradó és söradóptlék leszállítása tárgyában, végre a megvalósuláshoz vezessék.

Sörkereskedelmünk hasonlólag a túl magas állami és fogyasztási adók miatt nem tudja a kívánatos fejlődést elérni s míg e bajok orvoslást nem nyernek, addig reményünk sem lehet a javulásra és arra, hogy a sörital nálunk is oly elterjedt legyen, mint Németországban, ahol a sör *szükségleti* és nem mint nálunk, luxus élvezeti cikk. Székhelyünkön még mindig sok külföldi sör fogy el s a tárgyalt évben a helyi piacon elfogyasztott pilseni sör pl. a 46.300 litert is meghaladta.

Likörgyártás. A magyarországi szeszfinomítók kartellje a szesz hektoliterét 10 koronával drágította, minélfogva a likör gyártása is megdrágult. Az árak azonban a nagy verseny, valamint amiatt, hogy minden italmérő készíthet külön engedély nélkül liköröket, emelhető nem volt, ennélfogva a kizárólag likörgyártással foglalkozó vállalatok az üzlettel nem lehetnek megelégedve. A gyártással foglalkozó vállalatok az orvoslás érdekében azt az óhajtatást juttatták kamaránk elé, hogy *rendeletileg tiltassék el a likörgyártástól mindaz a korcsmáros, kinek a likörgyártásra külön engedélye nincs.* Ettől az intézkedéstől azonban, véleményünk szerint, keveset várhatni, mert a külön engedély meg nem tagadható annak, aki kéri.

Tésztagyártás. A múlt év végén székhelyünkön alakult *Hochstein és társa tésztagyára* a kezdet nehézségeivel küzdök, de az elért eredmények alapján a tulajdonos reméli, hogy a következő évek a fejlődést és az ezzel járó üzleti hasznot

megfoglalják hozni. A 14 ezer korona befektetéssel működő vállalat a tárgyalt évben 8 ezer kor. értékű különféle levesztésztákat termelt és értékesített az erdélyrészi piacokon. Fölszerelése a következő: 1 drb 3 lóerős gázmotor, 1 gyuró, 1 nyújtó, 1 sajtó gép, továbbá 1 drb tarhonya készítő dob és 3 férfi és 4 női, tehát 7 munkást alkalmazott.)

Vajgyártás. A nagyekemezői gazdák *tejszövetkezetének* vajgyára a tárgyalt évben 5 évi érvénnyel állami kedvezményben részesült. A gyár felszerelése 1 fél lóerejű gőzgép, köpülő és 1 alfa separator, és 48.606 liter tejet dolgozott fel, melyből 1937 kgr. vaját állított elő 3828 korona értékben. A gyár berendezése napi 3000 liter tej feldolgozására nyújt képesítést, de a tejelő tehenek csekély száma a termelőképesség teljes kihasználása körül ez idő szerint akadályt képez. A vajtermék egy medgyesi kereskedő útján került forgalomba. A befektetett tőke 5000 korona.

Közbégőhid. A székhelyünkön fennálló *közbégőhidon* az 1903. évben leöletett 5984 drb nagymarha, 12.298 drb borju, 19.800 drb juh, kecske, bárány és gida, valamint 11.189 drb sertés, összesen tehát 49.271 drb állat, Összehasonlítva az 1902. évi 54.617 drb vágáseredménnyel, az 1903. évi eredmény 5346 drb visszaesést mutat, ami a fokozatosan emelkedő lakosság természetesen növekedő fogyasztó képességével szemben, fordított arányban áll. A hús fogyasztás apadását a husárok erős emelkedése okozta, ami a folytonos állat-vásárlatok természetes következménye volt, mert egyrészt az állatok megapadt mennyisége miatt, másrészt a költséges beszerzés mellett, leölésre alkalmas anyagot csak nagy nehézséggel lehetett beszerezni

A törvényhatósági közbégőhid a folyó évben *sertésvágó* osztályllyal lett kibővitve, a mennyiben a múlt évben építeni kezdett ezen osztály a tárgyalt évben egészen berendeztetett és az év utolsó hónapjában a használatnak át is adatott.

Jéggyártás. Székhelyünkön a törvényhatóság vállalatában működő *jéggyár* az 1903. évben 8332 korona 78 fillér értékben 45.429 hasáb és 925 q müjeget gyártott, vagyis a tárgyalt év termelési értéke a mult évivel szemben 727 kor. emelkedést mutatott. A gyártmányok értékesítése körül a tárgyalt évben az a változás állott be, hogy a szállítást 3 évre bérbe adta a város, de a hasábok árát maga állapítja meg.

Dohánygyártás. A *kolozsvári m. kir. dohánygyár* a tárgyalt évben 1274 és pedig 103 férfi és 1171 nő munkásnak adott keresetet. Feldolgozott 2,360.000 kgr. legnagyobb részben hazai eredetü nyers dohányt s a készített dohány és szivar, meg szivarkaáruk értéke 10 millió koronát tett ki. Ennél nagyobb termelésre, a jelenlegi berendezés mellet, a gyár nincs képesítve. Az igazgatóság különös támogatása mellett működő *betegségélyező pénztár, hitelszövetkezet* és *népkonyha* intézmények jól beváltak és a fokozatos fejlődés utján haladnak. Kifejezést kell e pontnál adjunk a fogyasztó közönség köréből vett azon panasznak, amely a szivargyártmányok rosszasága miatt mindegyre felhangzik és ami abból áll, hogy gyáraink a szivargyártmányokat a kellő kiszáritás nélkül hozzák forgalomba.

Azotingyártás. Az Ebergényi M. örökösei tulajdonát képező topánfalvi *azotingyár* helyzete sem javult a tárgyalt évben s termelése is ugyanazon körben mozgott. Feldolgozott 4 waggon chili-salétromot, 1 w. ként és 60 öl magyaró és tüzifát és azelőállított 50 ezer korona értékü készárut a hazai bányavidékeken értékesítette. A vállalatba 270 ezer korona tőke van befektetve.

Kénsav és szénkénegyár. A zalathnai kincstári kénsav és szénkénegyár kielégítő eredménnyel zárta az évet, amennyiben egész termelését 685.548 korona értékben értékesi-

tette. A gyár 7 gőzgéppel, 2 gőz- és 2 légszivattyúval van berendezve és 186 munkást alkalmazott. Feldolgozott 41.800 q. ként és a gyártásnál még 35.979 m³ bükkfát és 22.508 q. bükkfaszenet. Előállított 11.927 q. 50% kénsavat, 9423 q. vasgáliczot és 23.201 q. szénkéneget. A kénsav házilag lett felhasználva, a vasgálicz a bel- és külföldön, a szénkéneget pedig a külföldön lett értékesítve. Ezen vállalatban 1,149.506 korona tőke van befektetve.

Szódagyártás. Jó üzletévre tekint vissza a *marosújvári ammoniák szódagyár* is, amelynek 1,800.000 korona értékű termelése a hazai és ausztriai, meg a Balkán államokban könnyű és jó elhelyezést nyert. A vállalat 220 férfi munkást foglalkoztatott s így azon vidék munkás népére valóságos jótéteményt képez. Felhasznált 2200 w. sót, 2000 waggon mészkövet, 200 w. mészkövet hazai forrásból és 40 w. gázvizet Romániából. Előállított 1300 kocsi ammoniákszódát és 150 kocsi kristályszódát. A vállalatba 2 millió korona tőke van befektetve és a tisztviselők és az állandóbb jellegű munkások részére 42 lakrészből álló munkásháza is van.

Gázgyártás. A kolozsvári világítási és erőátviteli r. t. tulajdonában levő kolozsvári gázgyár jó üzletévről tett jelentést. Felszerelése 1 drb 6 lóerős gázmotorból, 1 drb furógépből és a szükséges kézi szerszámokból áll. A tárgyalt évben 30—40 munkást, tisztviselőt és szerelő iparost alkalmazott. Felhasznált 360 kocsi rakomány sziléziai és lupényi szenet, amelyből 240 kocsi kokszot, 18 kocsi kátrányt és 1 millió köbméter gázt állított elő, összesen 310 ezer korona értékben. A vállalatba 750 ezer korona tőke van befektetve.

Villamossági ipar. A tárgyalt évben a tordai villamvilágítási vállalattal szaporodott kamarakerületünk villamossági ipara és így a gyulafehérvári és topánfalvi vállalatokkal együtt már 3 van üzemben. A *tordai* vállalatot a város tartja üzem-

ben s a 70—80 ezer korona befektetésü áramfejlesztővel a város közvilágításnak egy része láttatik el. A gyulafehérvári és topánfalvi vállalatok üzemében a mult évitől alig volt eltérés. Ujabban Zilah város vette komoly tárgyalás alá a villamos közvilágítás ügyét és Dicsőszentmártonban a tárgyalások már annyira haladtak, hogy a város és a Ganzgyár között a szerződés is létrejött. Székhelyünkön e tárgyban már évek óta huzódó tárgyalások azonban még mostsem jutottak positiv eredményre.

Gyufagyártás. A kolozsvári Reitter-féle gyufagyárnak a tárgyalt év üzleti eredményét sikerült ugyan kevésse emelni, de a nagy verseny miatt kénytelen volt az árakat oly minimumra szállítani, amely miatt az üzleti év anyagi eredménye alig lehetett kielégítő. E modernül felszerelt gyár berendezése 1 drb 75 lóerős gőzturbina, 28 szövő, 7 gyalu, 2 kéreghántó, 3 rázó, 6 körfűrész, 6 mártó és 1 svédkenő gép. Alkalmazott 80 férfi, 110 női és 28, 14 éven felüli gyermek munkást. Előállított 200 ezer csomag különféle gyufát 200 ezer korona értékben, amelyet a hazai piacokon helyezett el. A vállalatba 300 ezer korona tőke van befektetve.

Gőzmosóda. Az Adler Samu bérletében működő kolozsvári mosógyár a tárgyalt évet jó üzleteredménnyel végezte. A helyi és vidéki rendelők köre folyton szaporodik, különösen mióta ugyancsak a helyi Dávid Ödön-féle hasonló vállalat beszüntette üzemét és így megszabadult e tekintélyes konkurentiától. A vállalat minta berendezésü és áll egy 25 lóerős gőzgépből, 1 dobalaku mosógépből, 1 szárítógépből, 1 keményítő, 1 gőzmangorló és 1 gallérvasaló gépből. Alkalmazott 6 férfi és 14 női munkást. A vállalatba 80 ezer korona tőke van befektetve.

Építő ipar. A tulajdonképeni építő ipar és vele kapcsolatos ipari foglalkozások nagyon szomorú évre tekinthetnek vissza. A majdnem teljesen szünetelő magánépítkezések

mellett csupán a kevés állami építkezés tartotta a lelket bennük. Ilyen munkahiány mellett a konkurrentia örületes volt, aminek következtében az árak túl lenyomattak s a vállalkozás haszonnélküli volt. Ehhez járult székhelyünkön több építő vállalkozó csődesete és a kolozsvári iparosok hitelszövetkezetének bukása is, amelyek az építő iparágakban dolgozó és e nagy vállalkozóktól élő és velük üzleti összeköttetésben élt iparosainkat a tönk szélére sodorták. Első helyen kellett volna emlitenünk a kolozsvári állomás *felvételi épületénél* előfordult azt a szerencsétlenséget, amelynél a vállalkozó közbejött hirtelen halála 112 ezer koronával károsította meg azon építő iparosokat, akik ebben a munkában részt vettek. Sajnos, hogy e vállalat elszámolásának revisiójára vonatkozó kérésük nem talált méltánylásra.

Az építő ipar pangását mi sem igazolja jobban, mintha felemlítjük, hogy az 1902. évi rossz évvel szemben is kerületünk 19 nagyobb góczpontjában az összes építkezések értéke a tárgyalt évben 2,646.000 koronára volt tehető s így az 1902. évben kimutatott 4,337.000 koronával szemben az eredmény majdnem 50% apadást tüntet fel.

A tárgyalt évben 950 építkezésre adatott az általunkszámbavett 19 községben építési engedély, melyből 474 lakházra, 39 raktárra, 1 gyárépületre, 27 műhelyre és 409 egyéb kisebb építkezésre esett. A legtöbb építkezés 900 ezer korona értékben *Kolozsvárt* volt, amely után következett *Dicsőszentmárton* 400 ezer, *Dés* 258 ezer, *Torda* 195 ezer, *Gyulafehérvár* 150 ezer, *Besztercze* 130 ezer, *Nagyenyed* 102 ezer, *Marosludas* 100 ezer, *Zilah* 74 ezer, *Bánffyhungad* és *Szilágysomlyó* 60—60 ezer, *Magyarláros* és *Naszód* 50—50 ezer, *Abrudbánya* 44 ezer, *Vizakna* 42 ezer, *Szamosujvár* 30 ezer, *Erzsébetváros* 24 ezer, *Zsibó* 20 ezer és *Tasnád* 17 ezer korona értékkel.

A nyomott közgazdasági viszonyok mellett még a közel jövőben sem lehet reményünk a magánépítkezési kedv felbredésére és a törvényhozás előtt fekvő beruházási törvénytől is csak nagyon kevés biztatást látunk a javulásra, mert kerületünk építőiparának — tekintettel a nagy munka-hiányra és szükségletre — nagyon kevés jut és az is több évre lesz felosztva.

A **nyomdászat** számtalan panaszai sora ujjabbakkal szaporodott. Túltengés, tisztességtelen verseny, bérharcz és egyre nyomottabb árak az üzletek felvirágozását lehetlenné teszik. A kerületünkben levő nyomdák száma folyvást szaporodik. A vidéki nyomdák szövetsége a helyzet javítása érdekében a következő figyelemreméltó határozatokat hozta:

1. Fölterjesztést intéz a kereskedelemügyi ministerhez a nyomdaiparnak képitéshez, létszámhoz kötése, óvadék-kötelessé tevése iránt;

2. az igazságügyi ministerhez a nyomdai kötelessé példányok beszoigáltatása körüli zaklatások miatt;

3. a kereskedelemügyi ministerhez a megrendelések gyüjtése körüli tilalomnak a nyomdaiparra való kiterjesztése iránt; végül

4. az öszzministeriumhoz az állami nyomtatványok decentralizálása iránt.

Ezenkívül ki akarja dolgoztatni az egységes munkafelvételi árszabályt, rendezni kívánja a tanoncz-kérdést és megállapítani a nyomdai egységes munka-rendszabályt.

Háziipar. Mulasztást követnének el, ha meg nem emlékeznének arról a gondosságról, amelyet a földmivelésügyi minister ur a háziipar fejlesztése érdekében a mult évben is kifejtett, különösen a tanfolyamok rendezése és istápolása körül.

Az Erdélyi Gazdasági Egyesület az 1903. évben Ma-

gyar-Fodorháza, Alsó-Szováta, Szamosfalva és Kalota-Szentkirály községekben *kosárkötő tanfolyamokat*, míg Kide, Jegenye és Ketesd községekben *fafaragó tanfolyamokat* rendezett, átlag 30—30 résztvevővel. A kosárfonás és fafaragás a háztartás és gazdaság körül szükséges közönséges kosárárukra és gazdasági eszközök készítésére terjedt ki és a készült cikkek közül csak csekély mennyiség került a kolozsvári piacra. Ezen tanfolyamok, valamint az 1903 év folyamán Kolozsmegye 10 községében rendezett népies téli gazdasági előadások költségeit a földmivelésügyi minister urtól nyert 3000 korona államsegélyből fedezte a Gazdasági Egylet.

Csérer Lajos gazdasági szaktanár vezetése alatt az 1903 év január, február és márczius hónapokban Bonczhida és Méra községekben volt 6—6 hetes *kosárkötő tanfolyam*, az előbbin 18, az utóbbin 22 fiatal földmives tanulóval. Készült 280 drb. különböző, háztartásban és a gazdaság körül felhasználható kosár. Nevezett szaktanár vezetése alatt 1900. év óta Kolozsmegyében a következő községekben lettek kosárfonó tanfolyamok rendezve: *Bonczhida, Válaszut, Gorbó, Méra, Kolozs-Borsa, Ördög-Keresztur, Bács, Fodorháza, Nagysármás, Szováta, Kolozs, Egeres*, tehát 12 községben.

Sajnos, hogy a parlamenti viszonyok ez üdvös tevékenységnek is gátot vetettek s megakadályozták a ministert abban, hogy az e czélokra előirányzott izmosabb állami támogatást terve szerint teljesíthesse is.

Kamaránk készséggel és örömmel csatlakozott a háziipar fejlesztésének ily módon való támogatásához, szem előtt tartva azt az elvet, hogy a háziipar csak azon foglalkozási ágakban gyökerezhetik meg, amelyek számára *az állandó fogyasztási piac biztosítva van.*

Kézmű- és rövidárkereskedés. A tárgyalt év üzleti forgalma végösszegében ugyan nem maradt az előző év eredménye mögött, azonban nyereségesnek még sem mondható. Az év nagyrészen át szivósan tartó állatzárlatok és a késő decemberig tartó enyhe időjárás az üzleti forgalmat és eredményt egyaránt károsan érintette és felemésztette azt a forgalmi többletet is, amely az év első negyedében az előző évvel szemben mutatkozott. Általában az utóbbi évek üzleteredményét a gombamódra szaporodó új üzletek és a lábrakapott tisztességtelen verseny nagyon megrontotta és az incassot is nagyon megnehezítette. A vásárló közönség a hitelt igen nagy s mindig fokozottabb mértékben veszi igénybe, de amellet rcsszul fizet, úgy, hogy a kereskedő működését teljesen megbénítja és hasonló pontatlanságra kényszeríti. Az 1903. évi jobb termés sem emelte a gazdák fizetőképességét, mert az állatvásárlatok miatt ők is meg voltak bénítva az értékesítés körül. Kereskedőink panasza az utazó ügynökök ellen, nem fogy ki.

Czégjegyzés. A kereskedelmi törvény 16. és 22. §-ai, valamint a 263/1890. számú keresk. minist. rendeletről folyólag kamaránk czégbejegyzés-ellenőrzési kötelességét a lefolyt évben is megfelelően teljesítette. Ellenőrzési szempontból vizsgálat alá vettünk 2459 iparendélyt, amelyek közül 72-nek tulajdonosa czégét időközben *önként* bejegyeztette, 204 üzlet czégének bejegyeztetésére pedig mi tettünk az illetékes kir. törvényszékekhez előterjesztést.

Ha ezen folyó évi előterjesztéseink számához hozzáadjuk az 1902. évben előterjesztett, de ugyanakkor el nem intézett és így a tárgyalt évre átjött 275 czégjegyzésre kötelező vállalat ügyét, az esetben összesen 479 czégbejegyzési eset várt ebben az évben törvényszékeinknél elintézésre. Ebből 211 üzletre nézve a czégbejegyzés kötelezettsége

végzésileg ki is mondatott, minek rendjén 46 kereskedői üzletre nézve a cégbejegyzés tényleg már foganatosított is, továbbá 159 üzlettulajdonosra már az illetékes kir. törvényszék mondotta ki a cégbejegyzési kötelezettség alóli felmentést és így a 479 cégjegyzésre kötelezett vállalat ügyszámából 370 a tárgyalt évben elintézést nyert, míg 109 üzletre nézve határozat az év végéig még nem hozatott.

Itt említjük fel, hogy a tárgyalt év folyamán önként bejegyzett cégek közül 18 az ipari vállalatokra, míg 56 a kereskedői üzletekre esik.

Czégtörlési működésünk ebben az évben 47 megszűnt cég törlése iránti előterjesztésben nyilvánult meg. Ehhez a számadathoz az 1902. évi törlési előterjesztésből függőben maradt 68 esetet hozzáadva, a területünkhöz tartozó 7 kir. törvényszék az 1903. évben összesen 115 megszűnt, tehát törlendő cég ügyével foglalkozott. Ebből a mennyiségből tényleg töröltetett is 60 cég, míg ellenben 56 cég törlése az év folyamán még elintézést nem nyert.

A hivatalos helységnevek a kereskedelemben. A kamara a hivatalosan megállapított *községneveknek* — az 1898. évi IV. t.-cz. intézkedései értelmében — a közforgalom minden tereén, a közigazgatás minden tagozatában való alkalmazását óhajtván, fölterjesztést intézett volt Nagyméltóságodhoz, hogy elsősorban saját ügykörében rendelje el a községnevek egyöntetű és kötelező használatát, nevezetesen a cégjegyzékekbe és védjegylajstromokba többé máskép, mint a hivatalosan megállapított községnev, az üzlettelek helyéül belajstromozhatók ne legyenek. Megkeresésünkre a hazai kamarák többsége is támogatta e fölterjesztésünket s eredménye gyanánt már is jelezhetjük, hogy Nagyméltóságod 46. sz. a. a védjegylajstromozásnál a kívánt rendeletet már ki is bocsátotta. Sajnosan kell azonban kon-

statálnunk, hogy az osztrák keresk. ministerium hivatalos védjegy kimutatása magyar községnéveinket még mindig [következetesen német elnevezés alatt közli.

↳ **Csődügy.** Kamarakerületünk 7 törvényszékénél az előző évről átjött 31 csődesettel együtt 59 csőd eset állott tárgyalás alatt, melyeknek értéke 1,267.122 korona volt. Ezen csődökből a tárgyalt évben 33 csőd nyert befejezést 680.490 korona értékben és pedig 9 egyezség útján 237.594 korona értékkel, 18 csődvagyon felosztás által 275.822 korona értékkel és 6 kiegyezés útján 37.275 korona értékkel. Függetlenül maradt 26 csőd 586.632 korona értékkel.

Fogyasztási szövetkezetek. A fogyasztási szövetkezetek budapesti központjának a „Hangyá“-nak élénk tevékenysége folytán a tárgyalt évben kamarakerületünkben is 4 új alakulással szaporodott a fogyasztási és értékesítő szövetkezetek száma. A két évvel ezelőtt keletkezett *lajosfalvi*, az újabb keletű *tekei* és a *kolozsvári* vasutasok szövetkezetei mellett ugyanis a tárgyalt évben még a *sarmasági*, *Szakácsi és vidéke*, *Illésfalva és vidéke*, továbbá az *érhatvani* fogyasztási és értékesítési szövetkezetek sorakoztak. E négy új alakulás valamenynyije Szilágymegyére esik. A szövetkezeti alakulások nyomában máris jelentkezik a visszahatás és a tárgyalt év már nem múlt el ezen szövetkezetek tulkapása elleni panaszok hangoztatása nélkül. Minthogy pedig a fogyasztási szövetkezetek alakulása körül a közigazgatási tisztviselők vitték nemcsak a vezérszerepet, hanem a működő szövetkezetekben is rendszerint ők maradtak vezetőknél, megessik az, hogy a szövetkezeti igazgató vagy igazgatósági tag egyben az I. foku iparhatóság feje is. Ez a körülmény pedig sajnálatos akadályt képezhet a szövetkezeti tulkapás elleni panaszok orvoslása körül, mert az I. foku iparhatóság abba a visszas helyzetbe juthat, hogy önmaga bírāja kell hogy legyen.

Pénz- és hitelügy. A tárgyalásunk alapját képező év e tekintetben sem tüntet fel nagyobb eltérést. Maradtak a régi viszonyok, csekély kereslet, olcsó kamatláb és torlódása a pénznek. A pénzügyintézeteknek gondot okozott a kezelésük alatt álló tőkék gyümölcsöztetése. Az erősebb intézetek azzal is segítettek magukon, hogy a betétek kamatlábat csökkentették és elég öröndetes jele a bizalomnak, hogy ez intézkedés következményeit könnyen elbirták. Nem állítjuk, hogy ez eljárás a vidéki kisebb intézeteknél is utánzásra talált volna, de azok tőkéiket nagyobbára oly magas kamatláb mellett forgatják, hogy az 5%-os betéti kamatot még könnyen megbirják.

Az *osztrák-magyar bank* kolozsvári *fiókinézet*e a mezőgazdasági hitelt folyvást méltó ápolásban részesíti s ebben nagy segítségére vannak a bírálóbizottság mezőgazdasági tagjai.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A fiókinézet múlt évi üzleti forgalmát a következő adatok világítják meg:

Volt a forgalom 1903-ban	
váltókban és értékpapírok leszámítolásában	8,393.803 K.
Kézi zálogkölcsonök	1,792.900 „
Utalványokban	47.889 „
Külföldi váltók, bizományvételek stb.	419.934 „
összesen	<u>10,654.526 K.</u>

A girozámla 120.₈ millió bevételt, 120.₁ millió kiadást, és így közel 250 millió korona forgalmat mutat fel.

A pénzügyintézetek a fióknak 77.178 koronát jövedelmeztek. A kolozsvári fiók a magyar bankfiókok közt a forgalom nagyságára nézve a 6-ik helyen áll.

A fiókinézet az állammal kötött szerződés következtében már két év óta az állam pénzügykezelésével is foglalkozik és terhes, de igen hasznos feladatot teljesít.

Az állami pénzkezelés egy részének és az ércpénz-felváltás átvétele óta a fiókintézet ércpénzforgalma nagyon növekedett. Az 1903-ik évben összesen 4122 zsák ércpénz folyt be és 2692 zsák hozatott forgalomba, a befolyt 4122 zsák ércpénzből 1270 zsák mint felváltás, 2852 zsák pedig mint befizetés lett beszolgáltatva.

Az 1902-ik évben — az első teljes esztendőben az ércpénzkezelésnek a bank által történt átvétele óta — összesen 4950 zsák ércpénz folyt be és 2592 zsák hozatott forgalomba, tehát 1903-ban 728 zsák ércpénzzel volt kevesebb forgalomban, mint a megelőző évben.

A beszolgáltatás és a kiadás közti nagy különbség magyarázata az, hogy a befolyó ércpénz nagy részét a m. kir. posta- és távirdaigazgatósági pénztár és a m. kir. államvasutak gyűjtőpénztára szolgáltatják be, ezek pedig az egész erdélyi részek ércpénzét magukhoz szívják. A kiadás körülbelől a helyi forgalom által megkívánt aprópénz-mennyiségnek felel meg; a különbözet régebben Kolozsvárt maradt és a forgalmat tulterhelte. Az 1902-ik évben 2358 zsákkal, 1903-ban pedig 1430 zsákkal több ércpénz folyt be, mint amennyit a helyi forgalom megkívánt; ezen összesen 3788 zsák felesleg olyan helyekre lett küldve, ahol aprópénzhiány mutatkozott.

Pénzintézeteink száma a tárgyalt évben 19-el szaporodott, melyből 3 a részvénytársaságokra, 16 pedig a szövetkezetekre esett. A szövetkezetek közül 9 az orsz. központi hitelszövetkezet kötelékében álló, 3 független szövetkezet és 4 fogyasztási és értékesítési szövetkezet volt. A tárgyalt évben 75 részvénytársasági alapon működő pénzintézet volt kamaránk területén, amelyeknek pénzereje *törzsvagyonban és betétekben* — a kezeink közt levő adatok tanúsága szerint 81,912.043 koronát tesz ki. Volt e pénzintézeteknél 38.347

betéti könyvecske alapján 65,102.567 korona *betét* és így 1—1 könyvecskére átlag 1967 korona esett. A zárszámadásokból látjuk, hogy a részvénytársaságok *váltótárczája* 66,654.579 korona értékben szerepel és hogy 27,904.925 koronát tesz ki az *előlegek és jelzálogkölcönök* összege. Ilyen forgalom mellett az elért pénzügyi eredmény is tekintélyes volt, mert 2,037.032 koronára rugott az 1903. évi nyereség összege. Ezen eredményeket az 1902. évi eredménnyel egybeállítva, azt tapasztaljuk, hogy az 1902. évben kimutatott 52¹/₂ millió betét egy év leforgása alatt 65 millióra szaporodott, de amely összeg kevesebb betevő között oszlott meg s így az átlagos arány 1326-ról 1967-re emelkedett. Két és félmillióval szaporodott a váltótárca összege is, a mennyiben a múlt évi 64-ről 66⁶/₆ millióra emelkedett. A váltótárca emelkedés ¹/₅-vel apadt, azonban a jelzálogkölcönök összege, a múlt évben kimutatott 28¹/₂-ről 27⁹/₉-re redukálódott. Növekedést mutat azonban az elért nyereség, amennyiben az 1902. évben kimutatott 1³/₄ millió helyett 2 milliót tüntetnek fel a zárszámadások.

A tárgyalt évet megelőző esztendőről szóló Jelentésünkben közöltük *székhelyünk* 10 nagyobb pénzintézetének pénzejét. Összehasonlítás kedvéért az alábbi kimutatásban egymás mellé állítjuk a múlt évi eredményeket, s ebből láthatjuk, hogy a 10 intézet jótállási alapja 76.076 koronával, betét állománya egy fél millióval gyarapodott egy év alatt, amely szerény eredményből bátran következtethetünk arra, hogy a hitelviszonyok sem a részvénykibocsátásoknak, sem a tőke szaporításának kedvezők nem voltak.

	Részvénytőke, részjegyek és törzsbetétek, tartálékalkap	Takarékbetétek
Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank	1.432.962 K.	8.247.291 K.
Erdélyi bank és takarékpénztár	1 090.000 «	8 006.515 «
Kereskedelmi bank	667.904 «	2.660.049 «
Erdélyrészi jelzálog bank	997 720 «	135.143 «
Mezőgazdasági bank	290 000 «	2 560.691 «
Kolozsmegyei takarékpénztár	192 562 «	1.437.011 «
Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete	198 215 «	612.741 «
«Economul» takarékpénztár	311.162 «	1.195.763 «
Koronabank	104.514 «	508 958 «
Népbank	133.157 «	657.065 «
1903 évben	5.418.196 K.	26.021.227 K.
1902. évben volt	5.342.120 «	25.568.367 «
emelkedés	76.076 K.	452.860 K.

Hitelszövetkezetek. A miként már említők, a hitelszövetkezetek száma szaporodott és pedig a *független* természetű szövetkezetek 3, az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékében álló szövetkezetek pedig 9 új alakulással szerepelnek. Az utóbbiak nagyrészen már behálózták kerületünket is, amennyiben számuk 134 volt a múlt évi 125 ilyen szövetkezettel szemben, melyeknek működési köre 494 községre terjedt ki, míg a múlt évben csak 424 községet hálóztak be és így a tárgyalt évben a terjeszkedés 70 új községre szól. A szövetkezetek az egyes megyék szerint a következőképpen oszlanak meg: *Alsó-Fehérmegyében* van 5, amelyek 36 községre terjednek ki; *Besztercze-Naszódmegyében* van 3, amelyek 11 községre terjednek ki; *Kis Küküllőben* 17 szövetkezet 40 községre kiterjedőleg működik; *Kolozsmegyében* 39 a számuk és működésük területe 102 községre szól; *Szilágymegyében* 33 szövetkezet áll fenn és 110 községet hálóznak be; *Szolnok-Dobokában* 47 szövetkezet 108 községre kiterjedőleg működik és végre *Torda-Aranyos* megyében 20 szövetkezet volt, amelyek működési köre 87 községre szólt.

A szóban forgó szövetkezetek taglétszáma 31.858 volt, 4100 taggal több, mint a múlt évben. A jegyzett üzletrészek

száma 47.783 drb. és értékük 2.550.730 korona volt s így a tárgyalt évben az üzletrészek száma 4404 darabbal, az érték pedig 318.390 koronával emelkedett. Az üzletrészekre teljesített befizetések összege 1.337.145 koronára emelkedett, amelyből a tárgyalt évre 228.245 korona növekedés esik. Hasonlóképpen emelkedett a takarékbetétek összege is, amely a múlt évi 475.300 koronával szemben a tárgyalt évben 628.100 koronára szaporodott fel, ami 152.800 korona emelkedésnek felel meg. A szövetkezetek osztalék alapja a múlt évi 162.400 koronáról 181.200 koronára emelkedett és így a tárgyalt év javára 18.800 koronát tesz ki itt is az emelkedés. Az Országos Központ alatt álló ezen 134 szövetkezet közül a czimben viselt és a különlegesebben szolgált feladatkör szerint megkülönböztetve 4 tisztán *ipari*, 5 *ipari és gazdasági*, 1 tisztán *gazdasági volt*, míg a többi 124 hitelszövetkezet czim alatt működő szövetkezet is valójában szintén gazdasági célokat szolgált, mivel a falusi kisgazdák gazdasági hitel igényeit elégítette ki. Ezen 10 ipari, ipari és gazdasági, valamint tisztán gazdasági szövetkezet czime alatt működő intézetek taglétszáma 4345, a jegyzett üzletrészek száma 7.724 drb. és értékük 479.560 korona volt. Az üzletrészekre teljesített befizetések összege 235.300 korona volt, amelyhez 124.500 korona takarékbetét és 11.100 korona tartalék alapot is hozzászámítva 370.900 korona pénzerő állt rendelkezésre, a központból élvezett megfelelő hitel figyelmen kívül hagyása nélkül. A fenti statisztikai adatok az egyes válfajok szerint a következőleg oszlanak meg: a 4 *ipari* szövetkezetnek 2071 tagja és általuk 3726 üzletrész lett 274.760 korona értékben jegyezve, amelyre a tárgyalt év végéig 175.830 koronát már be is fizettek. A takarékbetétek 95.500 koronát, a tartalék-alap pedig 6000 koronát tettek ki. Az 5 *ipari és gazdasági* szövetkezetnek 1793 tagja, 3433 drb. jegy-

zett üzletrésze volt 171.350 korona értékben. A befizetések összege 57.800 koronát, a takarékos betétek 28.500 koronát és a tartalék alap 4800 koronát tett ki.

Végül megjegyezzük, hogy a *tordai* gazdasági és ipari hitelszövetkezetben egy *csizmaipari*, a *dési* ipari szövetkezetben egy *cipélszipari* és a *kolozsvári* ipartestületi hitelszövetkezet kebelében pedig egy *faipari szakcsoport* áll fenn.

Az elősorolt adatokból látható, hogy az ipari hitelszövetkezetek úgy számban, mint erőben csak lassan gyarapodnak, noha a kisiparosoknak nem kevesebb szükségük volna a támogatásra. A Központ e tekintetben nem okozható, mert tudjuk, hogy a szövetkezetek alakításában nagy buzgóságot fejt ki, de az iparosok körében az eszme csak lassanként terjed, s a míg a vezető erők fel nem találhatók, jobb is, ha meghiúsuló kísérleteket nem tesznek.

A **biztosítás terén** sem jelezhetünk lényeges haladást; a jég ellen való biztosítás az intézetekre nézve haszonnal járt, mert kivételesen kevesebb volt a jégkárok száma, ellenben a tüzesetek úgy számban, mint értékben ijesztőleg szaporodtak. A tárgyalt évben ugyanis 910 községünkben 1021 tüzeset fordult elő, vagyis 356 községgel többen volt tűzveszély és az esetek száma is 16-tal volt több, mint az előző évben. A tüzkárok értéke 1 millió 151 ezer korona volt, ami 200 ezer koronával haladja túl az előző évi tüzkárok értékét. A keletkezett tüzkárok 1571 gazdát sulytottak.

Ez az egy milliót meghaladó kár megmenthető lett volna, ha népünk megtanulná biztosító intézetekben felkeresni azt a védelmet, amely vagyonát a baleset ellen biztosítja. Általában az elemi csapások ellen való védekezés nálunk a sok biztosító intézet daczára nem terjed óhajtott arányban és mindinkább előtérbe lép az állam közbenjárásának eszméje.

Útak. Kamarakerületünk úthálózatának hosszúságában

a tárgyalt évben változás nem fordult elő, amennyiben az állami utak 1098⁷²⁷ km., a törvényhatósági utak 2044⁴⁴³ km. hosszúságban szerepelnek a hozzánk beérkezett kimutatásban. Ezen két minőségű úthálózatunk fenntartása az 1902. évben 1498.872 koronát igényelt, amelyből az állami útakra 582 411 korona, a törvényhatósági úthálózatra 916.461 korona esik. A kiadási többlet a múlt évi 1397.399 koronával szemben 101.533 korona volt.

Úthálózatunk kiépítése nagyon lassu tempóban halad, mert a megyei útalapok majdnem minden megyében teljesen ki vannak merítve és így a még oly fontos utvonalok megépítése is, alap hiányában elmarad. Az állami utak szaporodása is épen úgy stagnál s az a segély, amely ez évben is a megyei utalapok részére kiutalásra került, korán sem fedezte a szükségletet. Ilyen helyzetben minden reményiségünk az új *beruházási törvény* felé irányul, melyből hisszük, hogy Nagyméltóságod gondossága bőkezübb segítséget fog nyújtani az erdélyi úthálózatra s különösen kamarakerületünk azon régóta sürgetett helyeire, amelyek kiépítéséhez igen fontos közgazdasági érdekek fűződnek. Ezek közül a legelső helyre tesszük:

A *szálva-romulii* törvényhatósági utvonal állami kezelésben történő kiépítését. Ez utból ugyan a tárgyalt évben is 1300 m. hosszú darab lett átépítve, de még nagyon messze vagyunk attól, hogy a megye saját erején kiépíthesse a még hátralevő 36 ezer méter hosszú vonalat. Ha gyors és kiadó segély nem fog nyújtatni, úgy a közlekedés ez utvonalon elébb-utóbb lehetetlenné válik, mert az valóban életveszélyes, a mit a tárgyalt évben bekövetkezett haláleset kétségen felül igazol.

Fontosnak tartjuk a *nagyenyed—felenyed—abrudbányai* ut teljes kiépítését is, melynek építése fedezet hiányában a

tárgyalt évben teljesen szünetelt. A 29 km. még kiépítésre váró rész szintén az állam bőkezűségére szorul, mert amint tudjuk, a megyei útalapot az előző évek beruházásai folytán olyan teher nyomja, hogy azok fejében 33 ezer korona tőke és kamat törlesztés jár s így az időt be sem lehet látni, amikor e teher mellett a megye képes lenne ez ut építésével járó új és tekintélyes áldozatot meghozni. A forgalmi érdekek nagy károsodása mellett ilyen hosszú terminust bevárni mérhetlen veszteséget jelent.

E helyen örömmel kell megemlítenünk, hogy Nagyméltóságod bőkezűsége folytán a közlekedési érdekek hasznára a tárgyalt évben befejezést nyert s a forgalomnak az év végével át is adatott a Maros-folyón át 270 ezer koronával megépített vasszerkezettel bíró kutyfalvi vashíd. Továbbá ugyancsak ez évben 54.270 korona költséggel megépült Gyulafehérvár közelében az Ompolyon át egy nagyobb vashíd.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ez évben Szathmármegye is építés alá vette a magyarlápós-füredi—tőkés—nagybányai utvonálnak területére eső tőkés-nagybányai részét, miután Szolnok-Doboka megye a magyarlápósi—tőkési utat már az előző évben megépítette. Remélünk lehet, hogy a közfoglalom hasznára és az érdekeltég régi óhajlásának teljesedésére, mielőbb kiépül e fontos utvonal is.

A mult évi fontosabb útépitési mozgalom keretében meg kell még említenünk, hogy a rombári Maroshíd építése a tárgyalt évben biztosítva lön. Nagy forgalmi szükségét képezett e hid építési ügye a Gyulafehérvár és vidéke érdekeinek kielégítése körül. A hid, vámos-hid lesz és az erdélyi róm. kath. püspökség építetteti a még fennálló kompja helyett. Új vám-szedési terhet nem ró a közönségre azzal szemben, hogy jobb és biztosabb közlekedési eszköz fog rendelkezésére állani.

A kisebb utépitések közül felemlitjük, hogy a tárgyalt évben kiépitést nyert:

A Marosujvárról az ugynevezett szárazvám völgyön átvezető 29 km. közút végszakaszán 3 km. úttest, amivel egy eddig hiányzott összeköttetést nyert Alsófehérmegye Kis-Küüllőmegyével, Dicsőszentmárton felé;

a szamosujvár — marosvásárhelyi-ut 6, 7 és 9—10 km. szakasza inséges jellegű munkával házilag rendeztetett 5000 korona költséggel;

a nagybánya — kolozsvári-ut 40—41 km. szakasz 583 m. hosszúságban áthelyezett s a régi meredek útrész felhagyatott. A munkák inséges munkákként hajtattak végre 15.670 korona költséggel;

ugyanezen uton a 88—89 km. útszakaszon egy kisebb részlet rendeztetett 1000 korona költséggel;

a szamosujvár — marosvásárhelyi uton a 2. számú úteresz újból épült s az ut is rendeztetett 2441 korona költséggel.

A törvényhatósági utakon a következő építkezések lettek a tárgyalt évben foganatosítva:

a felőr — ispánmezői-ut 5—18 km. szakaszán több útrész felemeltetett 5000 korona költséggel;

a bethlen — árpástói-ut 2—7 km. szakasza nagyrészből újból épült s a Nagy Szamos-folyó partja megerősített 13 ezer korona költséggel;

a bethlen — lekenczei ut 9—22 km. szakaszán egy meredek útrész áthelyezett s több részlet felemeltetett 9500 korona költséggel;

a dés — szilágymegyei ut 10—25 km. szakaszának több részlete rendeztetett 9 ezer korona költséggel;

az alsókosály — magyarlápósi-ut 32—33 km. szakaszán egy meredek útrész rendeztetett;

a galgó—horgospataki-út 32—33 km. szakaszán egy mélyen fekvő útrész felemeltetett;

a magyarlápos - füredi-út 2—3 és 5—6 km. szakasza rendeztetett. E három utóbbi munkára 6 ezer korona lett fordítva;

a sósmezői vasuti állomásra vivő útkiépipítettets a Szamos folyó ellen védőművek készültek 1500 korona költséggel;

a szamos—balparti viczinális-ut 47—50 km. szakasza kiépült 11.000 korona költséggel;

a nagyiklód —kecsedi-út 10—18 km. szakasza rendeztetett 3700 korona költséggel. Megjegyezni kívánjuk, hogy az elősorolt törvényhatósági utak Szolnok-Doboka megyére esnek és az építés abból a 60 ezer koronás államsegélyből lett foganatosítva, amelyet az 1902. évi árvizek által okozott nyomor és a megtizedelt rossz termés következtében beállott inség enyhítésére, a kereskedelmi Minister ur engedélyezett a tárgyalt évben.

A fentiekben elősorolt törvényhatósági utmunkákon kívül, Szolnok-Dobokamegyében a közuti alap rendes jövedelmeiből még 41.628 korona értékű utmunkák végeztek, melyek közül a Szentbenedek mellett — a Kis-Szamoson át — 17.638 korona költséggel teljesített hid építését emeljük ki.

Fontosabb törvényhatósági utépítés volt még Kolozs-megyében és pedig:

a teke—szilvási úton 3₂₆₀ uj útépítés 18.100 korona költséggel és

a marosludas—besztercei közúton 6₂₂₆ km. uj útépítés 17.593 korona költséggel. Ezen munkák költségeinek fedezetére kereskedelmi kormányunktól 30 ezer korona államsegélyt nyert volt a vármegye.

Vasútak. Lényeges változás a kamarakerületünk vasutain az elmúlt évben nem történt.

A közönséget érdeklő kisebb berendezések a következők: Kolozsvár állomáson a raktári hozzájáró út kikövezve s teljesen jó karba lett helyezve.

Apahida állomáson a felvételi épület, mely a nagy átmeneti forgalomnak nem volt megfelelő, kibővített s különösen a váró helyiségek a kivánalmaknak megfelelően kibővítettek.

Apahidán s Aranyos-Gyéresen egy-egy raktári iroda helyiség létesítettett.

Nagy-Enyeden és Nagy-Selyken az állategészségügyi törvények követelményeinek megfelelő állandó állatrakodó épült.

Tordán a raktár megfelelően megnagyobbított, valamint a raktárral kapcsolatosan raktári és pénztári helyiségek létesítették. Ez által a tordai kereskedők s szállító közönség egy régi óhaja teljesült.

Hosszuaszó megállóhely az összes darab és koci rakományi áruk forgalmára berendezve és megnyitva lett.

Felemlitendőnek tartjuk még a m. kir. államvasutak azon intézkedését, melyszerint a kolozsvári menetjegy irodát az idegen forgalmi és utazási vállalat részvénytársaságnak adta át kezelésbe. Ezen menetjegy iroda 1904. január 1-től kezdve a helybeli „Központi Szállító-iroda“ által kezeltetik Mátyás király-tér 26. szám alatt.

Minthogy ezen menetjegy iroda egész napon át nyitva van a közönség részére, mint a közönség érdekében lévőt csak üdvözlünk lehet.

Kilátásban van, hogy ezen menetjegyiroda rövid idő alatt az érkezett podgyászoknak házhoz való szállítását is eszközölni fogja s minthogy a podgyászoknak felvételét, elszámolását s kiszállítását már most is teljesíti, az utazó közönség azon kényelmes helyzetbe jut, hogy podgyászai-

nak kiszállításával, feladásával s átvételével nem kell törődnie, ami különösen az idegen forgalom emelése érdekében üdvös intézkedés.

A vasuti dijszabások tekintetében a kamara kerületünket is érdeklő következő változások léptek életbe.

A személy szállítást illetőleg a m. k. államvasutak részéről kimondatott, hogy a csoportosítható körutazási jegy minden egyes szelvényével, az utazások tetszés szerint bármely állomáson megszakíthatók.

Tehát egy szelvénynyel többször is meglehet az utat tetszés szerint 24 órára szakítani.

Ezen intézkedés mig egyrésztől méltányos, addig másrésztől, különösen a kirándulási utazókra nézve megbecsülhetlen előnyöket nyújt s tagadhatlanul nagy befolyást fog gyakorolni arra, hogy a kirándulók, erdélyrészi bérczes hazánk regényes vidékeinek felkeresésére buzduljanak.

Az áru szállítást illetőleg, a következő dijszabási változásokat tartjuk megemlitendőnek:

Az általános dijszabási határozmányoknak ugy A. (üzletszabályzati), mint B. (dijszabási) határozmányai a m. évben ujonnan jelentek meg.

Az A. rész az üzletszabályzati póthatározmányokban léptetett életbe némi változtatásokat; nevezetesen az illeték különbözetek visztéítésének lehető gyorsítását, valamint azon korlátozást, hogy a felek által kirakandó kocsirakományokra a fekbérmentes idő beszünttetett.

Mig az előbbi intézkedés a szállító közönség érdekében van, addig utóbbi a kereskedelemre határozottan hátrányos s a kereskedőket kettősen sulytja, egyrészt az által, hogy a kirakást maguknak kell eszközölniök, másrészt az által, hogy kénytelenek áruikat sürgősen²elszállítani.

Igaz, hogy a dijkedvezményi jegyzék 506 tétele által ez

a m. kir. államvasutakon egy évre némileg enyhítve van, amenynyiben a kedvezményes évekre továbbra is megengedettik a fekbérmentes idő, éppen ez bizonyítja azonban ezen új intézkedés tulszigorúságát s érvel mellettünk akkor, mindőn ezen intézkedésnek visszavonását kérjük.

Az általános áru dijszabás B. részében legfontosabb változás az, hogy a szállítási díjak végösszege kikerekítve alkalmaztatik, valamint, hogy a mellékilletékek kikerekítve számittatnak. Utóbbi intézkedés a kereskedőkre nézve sérelmes, amennyiben a kisebb küldemények lesznek ez által megdrágítva s csakis vasut-pénzügyi szempontból indokolható.

Megjelentek azon kívül még:

A helyi érdekű vasutak új közös dijszabása.

A magyar vasuti kötelék I. füzet, IV. és V-ik pótléka.

A magyar-Bosna vasuti kötelék 1. füzete.

Magyar Adriai kötelék Fiume és Trieszti új dijszabása.

Az osztrák-magyar kötelék II. rész 3. és 6-ik füzete a bécsi állomásokkal való forgalomban.

Az osztrák-magyar hidvám és vorarlbergi kötelék dijszabás III-ik és V-ik része a Svájcba átmenő gabona és szarvas marhákra.

A bajor vasuti kötelék II. rész 2 füzet darab és kivételes árukra.

A levantei kikötő dijszabás Fiume és Trieszten át való átmeneti forgalomra.

Az Orosz határ forgalmi dijszabás új II. rész 1. füzete.

Elszállításra került a m. kir. államvasutak erdélyrészi állomásairól:

	1902. évben	1903. évben	1903. + —
kocsirakomány			
Gabona	13433	12743	—690
Tengeri	2403	5886	+1483
Liszt	4256	4720	+464
Só	4404	4775	+375
Szilva, szilvaiz	5	220	+215
Gyümölcs, burgonya, zöldség	603	2185	+1582
Bor	408	476	+68
Szesz	130	282	+152
Petroleum	1778	1535	--243
Ásványviz	257	207	—50
Dohány gyártmány	503	506	+3
Barnaszén	7293	7239	—54
Fa (épület s tüzi)	63074	67228	+4154
Kő	13144	14980	+1836
Czement, gipsz, mész	4090	4701	+611
Széna, szalma	1413	372	+1041
Élő állat	10011	11926	+1915
Darab áruk	22646	23664	—1018
Czukor répa	6489	3800	—2689
Czukor	1134	1320	+186
Cser	874	1615	+741
Sör	102	354	+252
Egyébb áru	22646	23664	+1018

Ámbár ezen adatok nem pusztán kamara kerületi állomásaink szállítási eredményeit tartalmazzák, mindazáltal ebből is látható, hogy a m. év forgalmi eredménye lényeges emelkedést mutat az 1902-ik évvel szemben. Különösen a gyümölcs, fa és élő (szarvasmarha) forgalma mutat lényeges emelkedést, mely cikkek egészben az erdőlyrészi állomásokról kerültek feladásra. s a mellett bizonyítanak, hogy az

erdélyrészi termelők mintegy utalva vannak a gyümölcs termelésre és állat tenyésztésre.

A kamarakerületünkben eső helyiérdekű vasutak 1903 évi forgalmi adatait a következőkben ide iktatjuk:

A *szamosvölgyi vasút* 513.141 utast és 226.135 tonna árut szállított vonalain, ami a mult évi eredménnyel szemben 59.142 utassal és 16.389 tonna áruval, emelkedést mutat. A bevételek kitettek a személyforgalom után 546.593, a teherforgalom után 1 054.462 koronát, összesen 1.601.055 koronát, tehát 99.408 korona a többlet bevétel a mult évvel szemben.

A Szamosvölgyi vasút kezelésében álló *zsibó-nagybányai* vasút 48.239 személyt és 20.215 tonna árut továbbított, 1829 személylyel és 2942 tonna áruval többet, mint az 1902. évben. A bevétel kitett a személyforgalom után 56.223 koronát, a teheráru szállitmányok után 57.089 koronát, vagyis összesen 113.312 koronát. A mult évi 96.033 kor. bevételi eredménnyel összehasonlítva, 17.279 koronát mutat a tárgyalt év többlet bevételi eredmény.

A *gyulafehérvár-zalathnai* vasúton 59.600 személy és 41.600 tonna áru nyert a tárgyalt évben elszállítást, ami a mult évi eredménnyel szemben apadást jelent és pedig a személyforgalomban 2800 személylyel, a teheráru forgalomnál pedig 4100 tonnával. Daczára a tapasztalt forgalmi visszaesésnek, a bevételek csökkenése alig számbavehető, mert az 1902. évi 160.847 koronával szemben a tárgyalt év bevétele is 160.400 koronát tett ki és így az apadás csak 447 korona volt.

A *kisküküllővölgyi vasút* a tárgyalt évben 105.600 utast és 30.100 tonna árut szállított és így a mult évi eredménnyel szemben a személyszállítás 32.458 emelkedést, a teherforgalom azonban 47.627 tonna apadást mutat. A teher-

forgalomban beállott ezen nagymérvű apadást annak tudhatjuk be, hogy a vasút felszerelési cikkei, melyek a múlt évben teljes befejezést nyert vonal beállítási tárgyait képezték volt, a teherforgalom statisztikájában bennfoglaltatnak. E feltevésünket igazolni látszik az a körülmény, hogy az idei bevételek 166.100 koronát tettek ki a múlt évi 150.869 koronával szemben és így ez évben a többlet bevétel 15.231 koronát tesz ki.

A *marosludas besztercei vasút* személyforgalma 71.900 utast, teheráru forgalma pedig 42.600 tonna áruszállítást mutatott ki, ami a múlt évi eredménnyel szemben 1000 utassal és 6400 tonna áruval mutat növekedést. A bevételek összege a személyszállítás után 68.700 koronát, a teherforgalomnál pedig 142.400 koronát tettek ki, összesen tehát 211.100 koronát s így a tárgyalt évben a bevétel szaporulata 10.054 korona volt.

A *szilágysági vasutak* a tárgyalt évben 131.200 utast és 58.600 tonna árut szállítottak, ami a múlt évi eredménnyel szemben a személyforgalomnál 3600 utassal szaporodást, míg a teheráru forgalomnál 10 300 tonna apadást mutat. A vasút a személyszállítás után 148.300 koronát, a teheráru forgalom után pedig 204.200 koronát, összesen 352.500 koronát vett be és így az előző évi 348.846 korona bevételi eredménnyel szemben a tárgyalt évben a többlet bevétel 3654 korona volt.

A vasútépítés terén újra egy meddő évet zártunk, mert kamarakerületünkben nem került új vonal sem építés, sem megnyitás alá. Új vonalakra is csupán 3 esetben lőn engedély kérve, míg az előző évben kért engedélyek közül 7 esetben az engedély meghosszabbítása kérelmeztetett.

Az új engedélyek a következők:

a) *apahida-kissármás-szászrégeni* vonal, mely az állam-

vasútak *Apahida* állomásából kiágazólag, O.-Gyéres, Mócs, Pusztakamarás községek érintésével a Marosludas-beszterczei h. é. vasút *Kissármás* állomásáig s innen folytatólag M.-Szilvás, Faragó és M.-Fülpös községek érintésével, a Marosvásárhely-szászrégeni h. é. vasút *Szászrégen* állomásáig rendes nyomtávolságu, gőzmozdonyu h. é. vasútnak van tervezve;

b) *bánffyhungad-nagyalmás*, illetve *örmezői* vasút, amely B.-Hungad állomástól Zsobokon, Farnason át *Nagyalmásig*, esetleg M.-Bikalon, Ketesd és Alsófüldön át Nagyalmásig s innen folytatólag Középlak, Zutor, M.-N.-Zsombor, Pusztaszentmihály, Hidalmás, Bányika, Kendermező, Kettősmező, Galgó, Tihó és Órmező községek érintésével a Szamosvölgyi vasút *Órmező* állomásáig vezetendő szabványos esetleg keskeny nyomtávu gőzmozdonyu h. é. vasútnak van tervezve;

c) *Lekencze-tekei* vasút, amely a marosludas-besztercze h. é. vasút *Lekencze* állomásából kiágazólag Tacs, Galacz, Dipse és Nagyida községek irányában Teke nagyközségig vezetendő h. é. gőzmozdonyu vasútnak van tervezve.

A *kolozsvár-gyalu-szentlászlói h. é. vasút* építési ügye hosszú időre megakadt, esetleg végleg megdőlt Kolozsmegye azon határozata alapján, amely a vasút építése czéljaira már megszavazott 120 ezer koronát, visszavonta. Az engedélyesek ugyan megfélebbezték e határozatot, de a törvényhatósági gyűlés másodizben is megvonta a kilátásba helyezett támogatást, miután a vasút tervezője a szárnyvonal kiépítésének tervét elejtette.

Bátrak vagyunk ez alkalommal Nagyméltóságod figyelmét arra a régi óhajásra felhívni, hogy *Marosujvár köttessék össze a Máv. fővonalával* s rendeztessék be állomásnak. Marosujvár maga is népes nagyközség s oly élénk forgalommal bír, hogy már ez egy okból is megérdemli azt, hogy közvetlenül

érintkezzék a fővonallal. Ehez járul a sóbánya és a tekintélyes szódagyár. Abból a beruházási kölcsönből talán ide is jutna.

A **posta-, távirda- és telefon-szolgálatról** ez alkalommal is csak dicséretet mondhatunk. Gyorsaságban, pontosságban a folytonosan szaporodó forgalom daczára, elismerésre méltó eredményeket mutat fel. A postahivatalok száma is folyvást szaporodik és még kevés oly kéréssel járultunk az igazgatósághoz, melyet ne teljesítettek volna. E készségnek azonban egyes helyeken az utak járhatlansága korlátokat vet.

Kisebb postahivatalok lettek a tárgyalt évben felállítva, vagy engedélyezve:

a) *Kosna, Lajosfalva és Nagyilva* községekben az engedélyek megadattak, azonban a hivatal felállítása csak a folyó évben történik meg;

b) *Nagynyulason* a beszüntetett rendes postahivatal helyett kisebbszű postahivatal állítottatott fel, mely működését 1903. november 11-én meg is kezdte;

c) *Nagysármáson* létesített postahivatal 1903. jul. 1-én megnyilt;

d) *Ipp és Göröcsön* községekben új hivatal nyilt meg.

Postaügynökségek szerveztettek:

a) *Benedek* községben szervezett ügynökség 1903. jan. 1-én megnyilt;

b) *Küküllő-Széplakon* a postaügynökség felállítása engedélyezett, de a tárgyalt év végéig még nem lépett életbe;

c) *Kalotaszentkirályon* postaügynökség állítottatott fel, amely működését 1903. június 1-én kezdte meg;

d) *Domokos és Hosszurév* községekben 1—1 postaügynökség felállítása lón engedélyezve, azonban működésüket az év végéig még nem kezdték meg;

e) a *Sinfalván* létesített postaügynökség 1903. febr. 1-én, az *alsószentmihályfalv* pedig 1903. márcz. 16-án lépett életbe;

f) *Nagyoklos, Alsódetrehem, Szind és Csürülye* községekben ez évben engedélyezett postaügynökségek az év végéig még nem léptek működésbe.

Faluzó levélhordói intézmény kamarakerületünkben még nem létesült, sem *vasúti állomások* nem lettek felhatalmazva állami és magántávíratok elfogadására.

A postai ügynökségek és a faluzó levélhordói intézmény — az eddig gyűjtött tapasztalatok szerint — általában bevált, mert lényegben mindkét intézmény kisebb méretekben ugyanazon functiókat végzi, mint a postahivatalok. Ez új intézmények által azonban a falusi közönség megkiméltetik attól, hogy csekélyebb jelentőségű ügyeinek elintézése végett a szomszédos községben levő postahivatalhoz fáradjon, de egyszersmint nagyban hozzájárul e két intézmény ahoz is, hogy a falusi közönség a postai intézmény előnyeit felismerje, ezáltal pedig a forgalmat növelje, valamint hogy az általános műveltséget, továbbá az ipar és kereskedelem fejlődését előmozdítsa.

A postai forgalom iránt támasztható igényeknek s a községek érdekeinek teljesen megfelelnek a *kisebbszerű postahivatalok* is, amelyek ugyanazon teendőket, de kevesebb költséggel teljesítik, mint a postahivatalok s ezektől csakis abban különböznek, hogy hivatali idejük korlátoltabb.

A *telefon intézménynél* a tárgyalt évben a következő események fordultak elő:

a) *Vizaknán* a postahivatalnál törvényhatósági távbeszélő központ létesítettett, mely 1903. jun. 11-én az erdélyrészi és belföldi helyközi távbeszélő forgalomba is bevonatott;

b) a *zalathnai* távbeszélő központ kapcsolatot nyert Gyulafehérvárral és ezzel egyidejűleg a belföldi helyközi távbeszélő forgalomba is bevonatott;

c) a *nagyteremi* távbeszélő központ 1903. márcz. 17-én a belföldi helyközi távbeszélő forgalomba bevonatott;

d) *Beszterczén* távbeszélő hálózat létesített, mely állomás 1903. május 5-én adatott 44 előfizetővel át a közforgalomnak s 1903. december 5-én az erdélyrészi és belföldi helyközi távbeszélő forgalomba is be lett vonva;

e) a *Désen* létesített városi távbeszélő hálózat 1903. év február 5-én adatott át a forgalomnak 41 előfizetővel és vonatott be az erdélyrészi és belföldi helyközi távbeszélő forgalomba.

Szilágyvármegye területét kivéve, melyről adattal nem rendelkezünk, a törvényhatósági és helyközi távbeszélő állomások területünkön a következőleg oszlanak meg:

1. *Alsó Fehérmegyében* Abrudbánya 2, Alvincz 1, Balászfalva 2, Gyulafehérvár 15, Koncza 2, Magyarigen 1, Marosujvár 2, Nagyenyed 7, Verespatak 1, Zalathna 5, Tövis 1 és Vizakna 3, összesen tehát 42 előfizetővel;

8. *Besztercze-Naszódmegyében*: Besztercze város 44 előfizetővel;

3. *Kisküküllőmegyében*: Erzsébetváros 10, Balavásár 3, Darlacz 3, Szásznádas 5, Koród-Szentmárton 4, Dicsőszentmárton 29, Mikefalva 5, Küküllővár 4, Bonyha 6, Felsőbajom 3, Balázstelke 2, Ádámos 3, Hosszuaszó 4, Zsidve 6, Szépmező 4, Radnóth 10, Kerelő-Szentpál 7, Nagyteremi 3, összesen tehát 111 előfizetővel;

4. *Kolozsmegyében*: Kolozsvár város 616, Szászfenes 1, Tordaszentlászló 2, Gyalu 4, összesen 623 előfizetővel;

5. *Szolnok-Dobokamegyében*: Dés város 41 előfizetővel;

6. *Torda-Aranyosmegyében*: Alsójára 1, Alsószolcsva 1, Borév 1, Felvincz 1, Marosludas 9, Mezőkapus 3, Mezőméhes 3, Mezőszengyel 3, Mezőzáh 3, Offenbánya 2, Topánfalva 2, Torda 9 és Tordatur 1, összesen tehát 40 előfizetővel.

A telefondijak leszállítása iránt ma is élénk az ohajtás. E kérésünk még meghallgatásra nem talált, pedig annak teljesítése nemcsak pénzáldozatot nem igényel, sőt erős meggyőződésünk szerint nagy haszonnal járna, mert a bér-lők számát megkétszerezné. De a díjak leszállításába kérnők most már a törvényhatósági távbeszélőket is bevonni, mert azoknak a bérlet-dija oly magas, hogy csak vagyonosabb falusi ember engedheti meg magának e fényüzési kiadást.

Postatakarékpénztár. A *m. kir. postatakarékpénztár* 1903. évi clearing forgalmában kamarakerületünk 23 községében és városában 84 cheque-számla tulajdonos vett részt, mely számból Kolozsvár város vállalataira 36 számla esett. Ezen adatokat a múlt évi eredménnyel egybevetve, 3 új község-ből 1—1 és Kolozsvár városából 1 számlatulajdonos felvé-telét constatálhatjuk, amennyiben az 1902. évben 20 közsé-günkben csak 79, és Kolozsvár városban csak 35 számla-tulajdonos volt. Mint a postatakarékpénztári cheque-forgalom népszerűsítése és könnyítése érdekében igen fontos körülményt, fel kell említenünk Nagyméltóságodnak a tárgyalt év augusztus 1-vel életbe léptetett azon rendeletét, melylyel az eddigi 200 koronás *törzsbetét-minimumot 100 koronára* szállította le. Ez intézkedés módot fog nyújtani arra, hogy chequeberendezésüket a kisebb gazdasági körök is nagyobb mértékben használhassák fel. Az új rendelet módot nyújt azonban a pénztárnak arra, hogy oly esetben, midőn valamely chequeszámlán az összforgalom a törzsbetéthez képest aránytalan mértéket öltene, a törzsbetétnek megfelelő föl-emelését követelhesse. A 100 koronára leszállított törzsbetét minimum mellett remélhető lesz, hogy a számlatulajdonosok száma rövidesen meg fog növekedni.

Vásár-ügy. A forgalmi és közlekedési eszközök bámula-tos gyors fejlődése és elterjedése mellett a vásárok sokat

vesztettek régi jelentőségükből is, hatásuk mindinkább szűkebb térre szorul. Vásáraink forgalmi jelentősége különösen az előbbi években s köztük a tárgyalt évben is majdnem folytonosnak nevezhető állatvásár zárlatok miatt nagyon megcsökkent, és ha egyes községek mindazonáltal nem szűnnek meg újabb és újabb kérésekkel vásárok engedélyezéseért folyamodni, ez nem annyira a jelentkező forgalmi szükségletnek, mint annak tudható be, hogy bevételeiket óhajtják ez uton is szaporítani. E körülmény felismeréséből merített meggyőződésünk alapján, kamaránk már évek óta elvileg ellene van az újabb vásárok engedélyezésének, mi-uek folytán a tárgyalt évben kamaránkhöz beérkezett 6 község új vásár engedélyezési kérése fölött és pedig *Zilahnak, Egeresnek, Alsójárának, Balavásárnak, Zágornak és Kápolnokmonostor* községnek, elutasítólag nyilatkoztunk. Ezen álláspontunkkal ellentétben, a megállapítható szükséghez képest, hivei vagyunk a *hetivásárok* szaporításának, mert azok lényegüknél fogva csak kisebb körre terjeszkednek ki s az idő fecsérléssel járó vásározásra alkalmat kevésbé szolgáltatnak amellet, hogy a mezőgazdasági élelmezésre szolgáló termékek jobb értékesíthetésére, az élelmi cikkek árainak egészségesebb kialakulására és a városok és községek lakóinak könnyebb élelmeztetése szempontjából tagadhatlan nagy előnnyel járnak. Ennélfogva a tárgyalt évben 6 községünk-ből hetivásár engedélyezése érdekében kamaránk elé került kérelmeket és pedig — Szamosfalva kivételével — valamennyit engedélyezendőnek véleményeztük; a Szamosfalva község által kedd napra kért sertés heti vásárt, a Kolozsvár városhoz való csekély távolságra és a kolozsvári szerdanapi sertés hetivásárra való tekintettel, nem tudtuk engedélyezésre ajánlani. Hálásan ismerjük el, hogy Nagyméltóságod minden ezen esetekben a kamara álláspontját fogadta el.

Ezen kívül 10 község és pedig Bucsum, Kis-Kend, Ó-Radna, Egeres, Nagysajó, Kémer, Mezőbodon, Vizakna, Kápolnokmonostor és Maroslúdas községek részéről kamaránkhoz érkezett *vásári helypénz díjszabályzat* felett is véleményt mondottunk, valamint a *kolozsvári kövezetvám-tarifára* új tervezetet dolgoztunk ki. Véleményt mondottunk továbbá a *drombári maroshid hidvám-szabályzata*, a Hosszúrév és Ködmönös között közlekedő szamosi *komp* és a czikói szamosi *komp díjszabályzata*, 3 esetben és pedig Alsójára, Torda és Szilágysomlyó *vásárrendtartási szabályrendelete* és végül 2 esetben, nevezetesen Magyarlapos és Nagyalmás községeknek *vásáráthelyezési kérése* felett

I. *Az 1901, illetve 1902. évi közgazdasági jelentésünk felterjesztéseiből elintézési nyertek:*

1. A romuli—bethleni 55 km. hosszú törvényhatósági-út kiépítése tárgyában tett javaslatunkra Nagyméltóságod elődje arról értesített, hogy a szálvá--telcs—romulii-útépítéstárgyalás alá vette és államköltségen ki fogja építtetni.

2. A törvényhatósági utak műszaki ellenőrzéseinek és a könnyebb administratio céljából az állami építészeti hivatalok felügyelete alá vonása tárgyában tett javaslatunkat a Minister ur szintén tanulmány tárgyává tette.

3. Az ócska gőzkazánok és mozgonyok eladása körül tapasztalható visszaélések meggátlása tárgyában azt a javaslatot tettük, hogy mondatnék ki, miszerint minden olyan gőzkazán-ügylet, melynél az eladásra kerülő kazánnak végérvényes használati engedélye és nyilvántartási könyve a vevőnek át nem adatik — érvénytelen. A keresk. Minister úr kijelentette, hogy a szóban forgó adás-vevés magánügyletet képez és annak hatósági ellenőrzését és

közigazgatási úton való utólagos elbírálását kívánatosnak nem tartja.

4. A Királyhágon túli részekben szokásos sőhitelezési intézménynek az erdélyi részekre való kiterjesztése érdekében tett javaslatunkra Nagyméltóságod elődje értesített, hogy közvetítése folytán a pénzügyminister úr ez intézményt az 1903. évben az erdélyi részekre is kiterjesztette.

II. A tárgyalt év folyamán tett külön felterjesztéseink : 1. A kamarakerület szeszgyárosai érdekében a Délmagyarországból szeszfőzési célokra beszállított tengeri után vasúti kedvezményes fuvartételeket kérelmeztünk, amelyre azonban ez ideig választ sem nyertünk.

2. Több kolozsvári sörnagykereskedő érdekében azt kérelmeztük, hogy a sörnek kis mértékben való házhozszállítása a munkaszüneti napokon egész napon engedtessek meg. A kérelem a fennálló törvényekre és rendeletekre hivatkozással, teljesíthető nem volt.

3. Két kolozsvári 40 évet meghaladó s ugyanazon munkaadónál teljesített szolgálatnak Ő Felsége által történő kitüntetése érdekében tett előterjesztésünk, mindezideig érdemleges elintézést nem nyert.

4. A kolozsvári iparos segédek esti szaktanfolyama II-ik cyclusának megindíthatása érdekében tett felterjesztésünk sikerrel járt, amennyiben a kért segínyt Nagyméltóságod engedélyezte s ennél fogva a tanfolyam meg is lőn tartva.

5. Hasonlóképpen sikerrel járt a szabó és cipész tanfolyamok engedélyezése tárgyában tett felterjesztésünk, minek folytán Nagyenyeden, Désen, Tordán, Beszterczen és Gyulafehérvárt 5 tanfolyam rendezve is lőn.

6. A képes levelezőlapok elárusítását szabályozó 37.705/903. sz. keresk. ministeri rendelet hatályának felfüggesztése tárgyában tett felterjesztésünkre — amelyet a társkamarak is támogattak — Nagyméltóságod (éppen e jelentés írásakor) oldotta fel az előbbi rendelet szigorát s az ily kártyák eladását a kereskedőknek, külön iparigazolvány nélkül is, lehetővé tette.

7. A czipész és szabó vándor szaktanfolyamok tanrendjének megállapítása tárgyában tett azon javaslatunk, hogy az az érdekeltek lehető széleskörű meghallgatásával és bevonásával, külön értekezleten történjék, az érdemleges választ nélkülözni.

8. A megrendelések gyűjtéséről szóló 1900: XXV. t. cikket életbeléptető 1901. évi 27.483. sz. keresk. min. rendelet 6. §-nak, az I. foku iparhatóságok által a *háziipari vállalkozásra vonatkozó helytelen alkalmazása ellen* tett panaszunkra sem nyertünk még választ, sem megfelelő elvi döntésről nem tudunk.

TÁRGYMUTATÓ.

	Oldal		Oldal.
<i>Általános rész</i>	7	Tojáskereskedés	33
Önálló vámterület	9	Mézkereskedés	33
Balesetbiztosítás	9	Selyemtermelés	34
Vasárnapi munkaszünet	9	Halászat	35
Hazai ipar pártolása	9	Fakereskedés	36
Szakoktatás	10	Cserkereskedés	39
Czukor-egyezség	10	<i>Ipar.</i> Változások az ipar-	
Kerületi iparkiallitás	11	álladéokban	40
Kivándorlás	11	Ipari törzskönyv	42
<i>Mezőgazdaság</i>	13	Házalási törzskönyv	42
Búza	14	Uj gyári alakulás	43
Rozs	15	Állami támogatás	45
Árpa	15	Áll. beruházási törvény	47
Zab	16	Iparos felolvasások	47
Tengeri	16	Fürdőügy és ásvány-	
Kendermag	17	vizkereskedés	48
Bab és hüvelyesek	17	Kazánügy	49
Heremag	17	Munkakiállítás	50
Vetőmagvizsg. állomás	19	Ipartestületek	51
Kereskedelmi növé-		Gazdasági kiállítás	55
nyek : Komló	20	Gyümölcskiállítás	55
Dohány	22	<i>Szakoktatás.</i> Kereskedelmi	
Kertészeti termények:		Akadémia	55
Gyümölcs kereskedés	23	Ipari szakoktatás	58
Borkereskedés	25	Kolozsvári szakiskola	58
Borvizsgáló bizottság	28	Zalathnai	61
Vegykisérletli állomás	28	Nőiipariskola	63
Állatkereskedés	28	Alsófoku iparoktatás	64
Szarvasmarha keresk.	30	Szabászati tanfolyamok	69
Sertés kereskedelem	31	Iparos segédek esti	
Juhok	32	szaktanfolyama	71
Lókereskedés	33	Betegsegélyző pénztárak	72

	Oldal		Oldal
<i>Bányászat.</i> Sóbányászat . . .	76	Gázgyártás	103
Iparso administratio . . .	78	Villamossági ipar . . .	103
Szénbányászat	79	Gyufagyártás	104
Vasbányászat	80	Gőzmosóda	104
<i>Ipari termelés.</i> Sodrony- szövés	82	Építő ipar	104
Gépgyártás	82	Nyomdászat	106
Kőbánya	83	Háziipar	106
Gypszgyártás	84	Kézmű és rövidáru kereskedés	108
Fazekas ipar	86	<i>Czégjegyzés</i>	108
Kályhás ipar	87	A hivatalos helység- nevek a kereske- delemben	109
Faipar	87	Csődügy	110
Bőrgyártás	91	Fogyasztási szövetke- zetek	110
Harisnyakötőgyár	92	<i>Pénz és hitelügy</i>	111
Szövőgyár	92	Hitelszövetkezetek	114
Kalapos ipar	93	Biztosítási ügy	116
Női mellfűző ipar	93	<i>Közlekedés.</i> Utak	116
Cellulosegyártás	94	Vasutak	120
Malomipar	94	Posta, távirtda és te- lefon	128
Szeszgyártás	96	Postatakarékpénztár	131
Sörgyártás	99	Vásárügy	132
Likörgyártás	100	Az 1901—902. évi jelen- tésekre ministeri ész- revételek	133
Tésztagyártás	100	Az 1903. évben tett önálló felterjesztések	134
Vajgyártás	101		
Közvágóhid	101		
Jéggyártás	102		
Azotinyártás	102		
Szénsav és szénké- neggyár	102		
Szódagyártás	103		